

Ekonomická situace seniorů a finanční dostupnost sociálních služeb

Bc. Kateřina Topalovská DiS.

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Topalovská, DiS.**
Osobní číslo: **H138290**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Ekonomická situace seniorů a finanční dostupnost sociálních služeb**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- analýzu struktury, kvality a dostupnosti sociálních služeb pro seniory;
- současné uspořádání důchodového systému v ČR;
- jednotlivé druhy dávek, poskytované seniorům;
- finanční gramotnost seniorů;
- možnosti využití sociální pedagogiky při poskytování péče o seniory.

Součástí práce bude kvantitativní výzkum zaměřený na zmapování a porovnání ekonomické situace seniorů žijících v domech s pečovatelskou službou (DPS) a mimo DPS. Data budou sbírána prostřednictvím dotazníků ve městě Trutnově.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

ARNOLDOVÁ, A. Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení II.část – Sociální péče. Praha: Karolinum, 2004.

BREJCHA, A. a V. ŠANTRŮČEK. Právo důchodového pojištění. Praha: LINDE, 1998.

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Potrál, 2008.

KREBS, V. a kol. Sociální politika. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010.

MATOUŠEK, O. a kol. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portal, 2007.

POKORNÁ, A. Komunikace se seniory. Praha: Grada Publishing, 2010.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldína Palovčíková, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 17.1. 2015

KATEŘINA TOPALOVSKÁ Topalovská
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Práce se zaměřuje na seniory z pohledu jejich ekonomické situace a finanční dostupnosti sociálních služeb. Nejprve vymezuje stáří a stárnutí v obecné rovině, poté definuje druhy sociálních služeb, jejich kvalitu, dostupnost a způsob financování. Ve druhé kapitole jsou uvedeny různé druhy sociálních dávek, které mohou senioři využívat. Ve třetí kapitole je popsán důchodový systém v České republice. Je zde nastíněna důležitost finanční gramotnosti u seniorů a kapitolu uzavírá část věnovaná age managementu. Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu, který byl uskutečněn formou dotazníku. Výsledná data byla vyhodnocena a interpretována. Cílem výzkumu bylo zmapovat a porovnat ekonomickou situaci dvou skupin seniorů – osob žijících v domech s pečovatelskou službou a mimo ně.

Klíčová slova: senioři, sociální služby, uživatelé sociálních služeb, sociální dávky, stáří, péče, důchodový systém, finance

ABSTRACT

The work focuses on seniors from the view of their economic situation and a financial accessibility of the social services. First it defines an old age and aging in general, then defines the types of the social services, their quality, accessibility and funding. In the second chapter there are stated various types of social benefits that can seniors use. The third chapter describes the pension system in the Czech Republic. It describes the importance of senior financial literacy and the chapter closes the part devoted to the age management. The practical part is based on quantitative research, which was made by questionnaire form. The resulting data were analyzed and interpreted. The aim of the research was to map and compare the economic situation of the two groups of seniors – people who live in houses with a community care and those who live without this service.

Keywords: seniors, social services, social services users, social benefits, age, care, pension system, finance

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Ekonomická situace seniorů a finanční dostupnost sociálních služeb“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Trutnově dne

.....

Bc. Kateřina Topalovská DiS.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla velmi poděkovat svému muži a svým rodičům za morální podporu a velkou pomoc, svým dětem pak za trpělivost, kterou mi poskytovali v průběhu celého studia a též při zpracování mé diplomové práce, a kterých si nesmírně vážím.

Bc. Kateřina Topalovská DiS.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1. SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY.....	13
1.1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	13
1.2 DRUHY SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	19
1.3 KVALITA A DOSTUPNOST SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	23
1.4 FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	30
2. SOCIÁLNÍ DÁVKY PRO SENIORY	33
2.1. DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY.....	34
2.2. DÁVKY POMOCI V HMOTNÉ NOUZI	39
2.3. DÁVKY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM.....	41
2.4. PŘÍSPĚVEK NA PÉČI.....	46
3. SENIOŘI A FINANCE.....	51
3.1. DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČR.....	51
3.2. DOPLŇKOVÉ DŮCHODOVÉ SYSTÉMY.....	58
3.3. FINANČNÍ GRAMOTNOST SENIORŮ.....	62
3.4. AGE MANAGEMENT.....	68
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	71
4. EMPIRICKÝ VÝZKUM.....	72
4.1. CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	72
4.2. METODA VÝZKUMU.....	73
4.3. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ.....	75
4.4. SHRNUTÍ.....	98
4.5. DISKUSE.....	108
ZÁVĚR.....	111
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	113
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	120
SEZNAM PŘÍLOH.....	122

ÚVOD

Stárnutí obyvatelstva, regulace věkové hranice odchodu do důchodu, výše a výpočet starobního důchodu, to všechno jsou témata, o kterých denně slyšíme v médiích a která se, bez ohledu na současný věk jednotlivce, dotýkají každého z nás. Mladí lidé vnímají informace tohoto typu jen okrajově a spíše o nich slyší hovořit své rodiče a prarodiče. Střední generace už začíná kalkulovat a uvědomuje si, že ekonomicky aktivní část jejich života není nekonečná a začínají se zajímat o to, jak to bude dál. Lidé těsně před odchodem do důchodu se částečně těší na volný čas, kterým budou najednou disponovat, ale zároveň se toho bojí. Obávají se také horší ekonomické situace, která pro ně bude nová. Z čeho mají velký strach je potom nedožít se toho, aby byli na obtíž svým rodinám. Senioři pokročilejšího věku sledují vládní novely a čekají, zda k nim budou příznivé. Ti, kteří již mají nějaká omezení soběstačnosti, potom řeší, jakým způsobem zařídit, aby byli schopni co nejdéle zůstat ve svém domácím prostředí, a hledají služby, které jim pomohou s tím, co už nezvládnou. Zkrátka stáří spojené s jeho ekonomickými aspekty a důsledky a možnost využít pomoc od sociálních služeb, které jsou pro seniory určeny, jsou zásadní a aktuální témata dnešní doby. Nejen z toho důvodu, ale také proto, že se seniory pracuji, jsem se rozhodla věnovat svou diplomovou práci tématu ekonomická situace seniorů a finanční dostupnost sociálních služeb.

Ve svém zaměstnání pracuji se seniory, kteří využívají sociální služby. Někteří z nich žijí v domech s pečovatelskou službou, další ve vlastních či nájemných bytech. Všichni ale řeší svou finanční situaci. Pokud zůstane senior sám a žije v nájemném bytě, nebývá jeho finanční situace příznivá. Starobní důchody seniorů se pohybují kolem hranice deseti tisíc, často i pod touto hranicí. Pokud senior zaplatí měsíční vydání za bydlení, jídlo a léky, což jsou hlavní výdajové složky jeho rozpočtu, nezůstává mu mnoho. I z toho mála často dotuje své děti, vnoučata nebo dokonce splácí dluhy za své děti. Pokud takovýto senior potřebuje sociální služby, tak se mu často nedostává financí na jejich úhradu. V případě domovů pro seniory již situace dospěla tak daleko, že měsíční úhrady nejsou schopni obyvatelé ze svých příjmů pokrýt. Zařízení uzavírají smlouvy s rodinnými příslušníky obyvatel, kteří se zavazují za své příbuzné doplácet část nákladů.

Jiná situace je u lidí, kteří žijí v domech s pečovatelskou službou (dále též DPS). Nájemné v těchto domech v našem městě je dotováno majitelem objektů, tzn. obcí a tím se stává pro své obyvatele velice finančně výhodné. I tyto lidé mohou využívat sociální služby, dokonce jednu z nich mají díky charakteru domů přímo v místě svého bydliště. Problém nastává v případě, kdy lidé žijící v DPS sociální služby nevyužívají a lidé žijící mimo DPS by je rádi využívali, ale finanční situace jim to neumožňuje.

Diplomová práce si klade za cíl souhrnně informovat o ekonomické situaci seniorů v kontextu platné legislativy a o možnostech využití sociálních služeb. V teoretické části budou popsány druhy, kvalita a způsob financování sociálních služeb pro seniory. Dále uvedu sociální dávky, které mohou senioři a zdravotně postižení občané čerpat. Objasním charakter důchodového systému v České republice, zmíním důležitost finanční gramotnosti seniorů a age managementu. Cílem praktické části diplomové práce je zmapovat a porovnat ekonomickou situaci dvou skupin seniorů, žijících ve městě Trutnově. Jedná se o občany žijící v domech s pečovatelskou službou a mimo ně. K tomuto účelu jsem se rozhodla pro kvantitativní výzkumnou strategii formou dotazníkového šetření. Výsledky budou analyzovány, interpretovány a následně bude vyhodnoceno, zda se potvrdily či vyvrátily stanovené hypotézy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY

*„Způsob, jakým pečujeme o své děti
v době svítání jejich života,
a způsob, jakým pečujeme o staré
v období soumraku jejich života,
je měřítkem kvality společnosti.“
(Hubert Humprey)*

1.1 Stárnutí a stáří

Stárnutí je jedním z nejdůležitějších fenoménů dnešního života. Již od počátku existence lidstva budí tento degenerativní proces zájem, jsou hledány příčiny a důvody stárnutí a zároveň je velká snaha o nalezení postupů a metod, jakými je možno oddálit projevy a důsledky stárnutí. Ve světle nejnovějších demografických statistik se stává stále více diskutovaným tématem a zároveň situací, na kterou se společnost musí správným způsobem připravit.

„Stárnutí je vlastností každého živého organismu a je nedílnou součástí života. Týká se nejen jednotlivců, ale bývá generalizováno na celé populace. Jedinci stárnou biologicky a fatálně. Populace stárnou strukturálně, tedy protože se mění jejich složení a narůstá podíl osob, které jsou považovány za staré.“¹

Stáří, jako pojem, označuje poslední fáze ontogeneze v přirozeném průběhu života. Jde o nezvratný fyziologický proces, který probíhá ve všech organismech. Modifikuje ho celá řada faktorů, mezi nimiž jsou na předních místech nemoci, způsob života a životní podmínky. *„Stáří není choroba, i když je zvýšeným výskytem chorob provázeno, a ztráta soběstačnosti není nezbytným, zákonitým důsledkem stárnutí.“²*

¹ POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. ISBN 978-80-247-3271-8. s. 7

² MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 16

Stáří je provázáno změnami sociálních rolí. Je třeba se v tomto období vyrovnat s odchodem dětí, které si založily vlastní domácnost a následně se změnou ekonomického statusu – s odchodem do důchodu. To s sebou nese jednak nižší měsíční finanční příjem, ztrátu pravidelných návyků a rituálů spojených s výkonem zaměstnání a v neposlední řadě omezení sociálních kontaktů. Člověk ocitnuvší se v penzi má najednou spoustu volného času a je potřeba hledat jeho smysluplné využití a naplnění. V opačném případě se může potýkat s pocity méněcennosti, má pocit, že je nepotřebný a nikomu není ku prospěchu, že jeho život vlastně už nemá směr, cíl, ani cenu.

„Spokojené stáří je pro člověka odměnou, není to však jeho nezadatelné právo. Je možné je dosáhnout přiblížováním se k perspektivě zestárnutí s čistou a otevřenou myslí.“³

Spokojené stáří nepřichází samo od sebe, jako pokračování spokojeného předchozího života, nebo jako odměna za předchozí těžký a strastiplný život. V dnešní době se lidé dožívají mnohem vyššího věku a díky vysoké úrovni medicíny v nesrovnatelně lepším zdravotním stavu, než kdy dříve. Je tedy nutné a účelné využít tyto roky kvalitně a smysluplně. Plánovat si aktivity a volný čas, věnovat se zálibám, na které se v aktivním věku nedostávalo času. Trávit volný čas s rodinou, věnovat se dobrovolnické činnosti ve prospěch potřebnějších, zkrátka najít si smysl života a smysl svého každodenního bytí.

„V duchu výzev světových organizací a jejich programů je reálné usilovat o to, aby byl přidáván život létům, nikoliv léta životu.“⁴

Společnost by měla efektivněji využívat zkušenosti, znalosti a dovednosti, kterými starší generace hojně disponuje, neizolovat je na okraj společnosti, nýbrž naopak zapojit je co nejvíce do aktuálního dění ve společnosti.

„Potenciál starších občanů je obrovský sociální kapitál, který často stále ještě leží ladem. Nevyužít toho by bylo plýtvání, které si již nemůžeme dovolit.“⁵

³ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 319 s. ISBN 80-7178-274-2. s. 246.

⁴ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, 203 s. s. 16.

⁵ KUES, Hermann in REIDL, Andreas. *Senior - zákazník budoucnosti: marketing orientovaný na generaci 50+*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6. s. 18.

Seniory lze chápat z mnoha důvodů jako ohroženou populaci. Mezi nejčastější důvody ohrožení patří:

- **pauperizace** – snižování ekonomické úrovně, která neumožňuje uspokojovat přiměřené potřeby,
- **ageismus** – věková diskriminace, negativní postoj vůči seniorům,
- **segregace** – oddělování a vylučování ze společnosti na její okraj,
- **generační intolerance** – vzájemná nesnášenlivost a nerespektování lidí různého věku,
- **předsudky** vůči seniorské populaci – např. přeceňování chorob, provázejících stáří a jejich příznaků,
- **podceňování** možností léčit nemoci a zdravotní obtíže,
- **maladaptace na stáří** – neschopnost přizpůsobit se novým životním podmínkám a situacím,
- **osamělost** – zejména u žen, které se dožívají vyššího věku než muži (prognóza střední délky života v ČR pro rok 2020 je: muži 76,9 let, ženy 80,6 let),
- **vysoké životní tempo** spojené s rychlým vývojem technologií, změnami ve společnosti a nedostatkem komunikace, zejména té mezigenerační,
- **ztráta soběstačnosti**,
- **manipulace** spojená se ztrátou rozhodovacích schopností,
- **týrání a zanedbávání**,
- **dluhové pastí**, snížená finanční gramotnost, snížená schopnost bránit se nevýhodným smlouvám a nekalým praktikám prodejců⁶

Jedním z problematických faktorů u seniorů je **komunikace**. Senioři mívají, vzhledem ke zhoršujícímu se zraku, sluchu a kognitivním poruchám, zhoršenou schopnost přijímat sdělovaný obsah informace a správně jej dekodovat. Další úskalí nastává ve schopnosti adekvátně reagovat na získanou informaci a samostatně produkovat nová sdělení. Při komunikaci se seniory je velmi vhodné a žádoucí doplnit verbální komunikaci o podpůrné prostředky, např. obrázky, piktogramy a komunikační tabulky. Ať již záměrně, v dobré víře, nebo neuvědoměle, používají lidé v kontaktu se seniory často odlišné komunikační vzorce. Snaží se zjednodušit obsah sdělení,

⁶ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.

nadměrně zdůrazňují a objasňují určitou situaci, komunikace bývá vedena povrchním, či dokonce ponižujícím tónem. Ojedinelé není ani používání tzv. baby talk, čili dětské řeči. Výše uvedené formy komunikace se označují jako „elderspeak“. Bývá poměrně běžnou záležitostí v domovech pro seniory, ve zdravotnických zařízeních, či v zařízeních sociální péče. Důvodem jsou předsudky vůči starší populaci a hodnocení seniorů, které je staví do role méně schopných a méně způsobilých. Pokud je seniorovi poskytnut dostatek času na zpracování a pochopení informace, je mu sdělena vhodnou formou vzhledem k věku a zdravotnímu stavu (hlasitěji, pomaleji, tváří v tvář, tak aby senior viděl na ústa hovořícího), není důvod ke změně komunikačního stylu.⁷

„Elderspeak je anglické označení pro eticky nevhodné hovoření o starých lidech a se starými lidmi. K hlavním formám patří urážlivé hovoření a despekt vůči starým lidem, verbální projevy věkové diskriminace (ageismus) a segregace, fenomén zvěcnění (hovoření o starých lidech, např. pacientech se syndromem demence, jako o věci, jako o tom), nepřiměřeně neosobní jednání se starými lidmi (opět forma zvěcnění, nulová komunikace, jako by byl ošetřován kus nábytku) či ponižující pseudofamiliárnost a infantilizace (např. nevyžádané oslovování babi, dědo).“⁸

Světová zdravotnická organizace definuje následující periodizaci kalendářního stáří:

- **60 – 74 let – rané stáří** (za počátek stáří je považován věk 65 let)
- **75 – 89 let – vlastní stáří**, sénium (za klíčový bod je považován věk 75 let, od kterého lze hovořit o skutečném stáří)
- **90 let a více – dlouhověkost**

Dle sociální periodizace dělíme stáří na tyto kategorie:

- **První věk** – předproduktivní období
- **Druhý věk** – produktivní období
- **Třetí věk** – postproduktivní období
- **Čtvrtý věk** – někdy nevhodně označován jako fáze závislosti⁹

⁷ POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. ISBN 978-80-247-3271-8.

⁸ KALVACH, Zdeněk. *Geriatricie, geriatrický pacient a praktický lékař* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.edukafarm.cz/c549-geriatricie-geriatricky-pacient-a-prakticky-lekar>.

⁹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

Všechna tato členění jsou jistým způsobem zavádějící. Je nutno si uvědomit, že každý člověk stárne jinak. Proces stárnutí každého jednotlivce je diskontinuitní, čímž se rozumí fakt, že v různých obdobích života člověk stárne rychleji, či pomaleji. Na tom, jakým způsobem bude člověk stárnout, se podílí celá řada faktorů. Velice důležitými jsou genetická dispozice, zdravotní stav, prodělané nemoci a operace, způsob dosavadního života (aktivní, pasivní...), druh a podmínky bydlení, vykonávaná zaměstnání, rodinné vztahy a spousta dalších, méně či více důležitých faktorů.

V podobném duchu hovoří o stáří Kraus. „*Stáří představuje etapu, jejíž hranice rovněž nelze zcela přesně určit. Události, jakými jsou např. ovdovění, odchod do důchodu nebo narození vnoučat, ba ani sama smrt, nejsou na stáří nezbytně vázány.*“¹⁰ Jde o období v životě člověka, v němž častěji organizuje svůj život, hodnotí jej a hledá nové vztahy a vazby k okolnímu světu i svým blízkým. Průvodními jevy jsou ukončení pracovního procesu, úmrtí životního partnera, nebo nucená změna životního rytmu v důsledku přibývajících zdravotních potíží. I Kraus zdůrazňuje důležitost nalezení nového smyslu života pro toto životní období, které se projeví v rovině profesní, rodinné i společenské.

Český statistický úřad zpracoval v roce 2003 projekci obyvatelstva České republiky, která si kladla za cíl nastínit směr populačního vývoje v budoucnosti a poukázat na pravděpodobné změny ve věkovém složení obyvatel. **Hlavní závěry projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050:**

- Pravděpodobně dojde k mírnému snížení celkového počtu obyvatel.
- Předpokládá se vyšší úroveň plodnosti, která spíše nepřesáhne vysokou úroveň před rokem 1989. Následkem nižší porodnosti se čeká pokles stavu obyvatel a následně stárnutí populace.
- Růst počtu obyvatel v naší zemi bude nadále díky migraci osob ze zahraničí.
- Vzroste naděje na delší dožití žen i mužů.
- Dojde k výraznému zestárnutí obyvatelstva České republiky. Předpokládá se, že v roce 2050 se podíl osob starších 65 let bude blížit jedné třetině všech obyvatel.

¹⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 63.

- Nejvíce by mělo přibýt osob starších 85 let, jejichž počet se do roku 2050 pravděpodobně zpětinásobí.
- Celkové počty dětí a mládeže se budou odvíjet od různých početných generací jejich rodičů.
- Výrazný nárůst starobních důchodců, který bude jen mírně ztlumen posunutím věkové hranice odchodu do důchodu.¹¹

V únoru 2013 byl vládou schválen Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí na období let 2013 – 2017. Jedná se o základní strategický dokument, napomáhající řešení stárnutí populace. Jeho prioritami jsou:

- zajistit a ochránit lidská práva starších osob,
- celoživotní vzdělávání a učení,
- zaměstnávání seniorů a starších pracovníků ve spojitosti se systémem důchodového pojištění,
- mezigenerační solidarita, spolupráce a dobrovolnictví,
- kvalitní prostředí pro seniory,
- zdravé stárnutí,
- péče a pomoc seniorům se sníženou soběstačností.¹²

„Stárnutí obyvatelstva spočívající jak v přírůstku obyvatelstva ve vyšších věkových skupinách, tak v úbytku dětí a mladších lidí, bude jednoznačně stěžejním rysem populačního vývoje České republiky v první polovině 21. století.“¹³

¹¹ Projekce obyvatelstva České republiky [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf).

¹² ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 238 s. ISBN 978-80-247-4544-2. s. 187.

¹³ Projekce obyvatelstva České republiky [online]. [cit. 2014-11-03]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf).

1.2 Druhy sociálních služeb

Obecně lze říci, že „sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství.“¹⁴

Jak zabezpečit občany, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci způsobené nemocí, věkem, vlivem úrazu nebo invalidity je otázka, kterou si klade a na niž hledá odpověď každá společnost. Jakými cestami půjde a jaké úrovně dosáhne, to záleží na míře rozvoje dané společnosti. Státy mají různě rozvinutou sociální politiku, jejíž funkčnost je zajištěna příslušnými právními předpisy, zřizují sociální instituce a vynakládají značné finanční prostředky na fungování celého systému.¹⁵

„V České republice se podílejí na zajišťování sociálních služeb čtyři hlavní sektory: veřejný, soukromý, dobrovolný (charitativní) a neformální. Veřejný sektor jsou služby, které poskytuje stát, „soukromý,“ sektor jsou služby poskytované prostřednictvím komerčních aktivit, dobrovolný sektor se skládá z činnosti neziskových organizací a neformální péči poskytují přátelé, sousedi, bližní a členové rodiny, obvykle však ženy v těchto rodinách.“¹⁶

Velikých změn doznaly sociální služby po přijetí zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách. Jak uvádí Kozlová, L. „Cílem reformy sociálních služeb je vytvoření a postupné zavedení takového systému sociálních služeb, který bude respektovat důstojnost uživatelů a podporovat jejich nezávislost, zvýší společenskou a ekonomickou spoluúčast uživatelů, a to zejména upřednostněním individuálních potřeb oprávněným osobám.“¹⁷

Základním smyslem zákona o sociálních službách je především zajistit sociální péči všem těm, kteří ji nezbytně potřebují. Dále se zákon snaží o narovnání právních

¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3. s. 9.

¹⁵ KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005, 79 s. ISBN 80-7254-662-7.

¹⁶ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení II část – Sociální péče*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 426 s. ISBN 80-246-0197-4. s. 10.

¹⁷ KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005, 79 s. ISBN 80-7254-662-7. s. 50.

vztahů mezi uživateli služeb, poskytovateli sociálních služeb a státem. Před vznikem této právní normy byla také snaha o maximální zajištění potřebné péče. Bohužel se již nebral v úvahu respekt k uživatelům, zachování jejich důstojnosti a dodržování lidských práv. Příkladem tehdejší praxe byli lidé s různými druhy postižení, kteří byli izolováni od společnosti „zdravých lidí“ kamsi za zdi a ploty ústavů a nebylo jim dopřáno žít v přítomnosti svých blízkých. Zde je vidět zásadní změna nového zákona o sociálních službách. „*Opustil dosavadní paternalisticko-direktivní praxi a vytvořil prostředí pro rozvoj vztahů mezi poskytovateli sociálních služeb a jejich uživateli, založený na rovnoprávnosti, dobrovolnosti, důsledně individuálním přístupu, na úsilí o nevyčleňování adresátů sociálních služeb z přirozeného prostředí ze společnosti. Zvláštní důraz spočívá ve spolupráci mezi poskytovateli, uživateli i osobami jim blízkými s cílem mobilizovat uživatele sociálních služeb k převzetí spoluodpovědnosti za řešení jejich nepříznivé sociální situace a závislosti na poskytování sociálních služeb.*“¹⁸

Sociální služby tvoří prostředí charakteristické velkým počtem vztahů občanů a institucí, které významně ovlivňují kvalitu života. Jde o vztahy s nutností zákonné opory pro ochranu práv a oprávněných zájmů těch lidí, kteří je nejsou schopni samostatně prosazovat. „*Sociální služby umožňují člověku ohroženému sociálním vyloučením participovat na každodenním životě společnosti, čímž se míní přístup ke vzdělání, zaměstnání a kulturnímu a společenskému životu.*“¹⁹

Díličmi nástroji zákona o sociálních službách jsou:

- garance bezplatného sociálního poradenství pro každého,
- příspěvek na péči – sociální dávka pro osoby závislé na pomoci jiného člověka v soběstačnosti a péči o sebe,
- široká nabídka různých druhů sociálních služeb pro lidi, kteří svou situaci nemohou sami, nebo s pomocí rodiny a dalších blízkých zvládnout,
- garance bezpečných a profesionálních sociálních služeb pro uživatele, které reflektují potřeby lidí při zachování lidské důstojnosti a maximálně podporují ve vlastní aktivitě,

¹⁸ ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-80-262-0027-7. s 16.

¹⁹ Stručný průvodce zákonem o sociálních službách [online]. [cit. 2014-09-20]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>

- možnost spoluúčasti občanů na rozhodovacích procesech, týkajících se rozsahu, druhů a dostupnosti sociálních služeb v dané lokalitě.

Mezi **základní zásady**, které zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách uvádí ve svém úvodu, patří především:

- lidská důstojnost, která musí být při poskytování všech forem pomoci a podpory vždy zachována,
- dodržování lidských práv a základních svobod,
- podpora samostatnosti, aktivity, motivace k činnosti a posilování sociálního začlenění,
- respektování individuálních potřeb,
- činnosti směřující k předcházení či eliminaci nepříznivé sociální situace a hrozícího nebo prohlubujícího se sociálního vyloučení,
- individuální přístup,
- dobrovolnost,
- rovnoprávnost.

Zákon o sociálních službách vymezuje tyto **základní oblasti služeb**:

- **sociální poradenství**, které je nedílnou součástí všech druhů sociálních služeb,
- **služby sociální péče**, jejichž snahou a cílem je uspokojit základní životní potřeby občanů, které nelze zajistit bez péče a pomoci jiného člověka,
- **služby sociální prevence**, směřující k předcházení možného sociálního vyloučení lidí, kteří jsou ohroženi sociálně negativními vlivy.

Dle místa poskytování jsou sociální služby děleny na **formy**:

- **terénní služby**, které se poskytují zejména v domácím prostředí uživatele, v místě zaměstnání, vzdělávání či trávení volného času. Mezi terénní sociální služby, které mohou využívat senioři, patří: osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, odlehčovací služby, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory,

domovy se zvláštním režimem, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, noclehárny, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,

- **ambulantní služby**, za kterými uživatel přichází do různých typů zařízení,
- **pobytové služby**, poskytující se v zařízeních s celodenní péčí.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách vymezuje poskytovatele sociálních služeb takto. *„Poskytovateli sociálních služeb jsou při splnění podmínek stanovených tímto zákonem územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby a ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu nebo státní příspěvkové organizace, které jsou právnickými osobami.“*²⁰

Změnou zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách v roce 2011 byl nově ukotven termín **Asistent sociální péče**, kterým může být jen zdravotně způsobilá fyzická osoba starší 18 let. Ke své činnosti nepotřebuje registraci příslušného krajského úřadu. *„Asistent sociální péče je povinen poskytovat pomoc osobně a s osobou, které poskytuje pomoc, uzavřít písemnou smlouvu o poskytnutí pomoci.“*²¹

V roce 2014 probíhaly diskuse v jednotlivých krajích ČR o nové typologii sociálních služeb. Zástupci MPSV na nich předkládali možné návrhy na zúžení počtu sociálních služeb. Důvodem je fakt, že současný systém dělí sociální služby na třicet tři druhů a každá z nich detailně popisuje, jaké činnosti musí v jejím rámci poskytovatel provádět. Praxe ale ukazuje, že mnohé činnosti se dublují a překrývají. Pro jednu cílovou skupinu je poskytovatel nucen registrovat si i více druhů služeb, z čehož vyplývá zbytečná administrativní zátěž. Snahou je celý systém zjednodušit a zefektivnit.

²⁰ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 6

²¹ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 83, odst. 3

1.3 Kvalita a dostupnost sociálních služeb

Dnešní podoba sociálních služeb se opírá o smluvní základ, kdy žadatel o službu a poskytovatel sociální služby spolu domlouvají podmínky, za kterých by služba mohla být poskytována. Pokud dojdou ke společnému stanovisku, je smlouva uzavřena na základě dobrovolnosti žadatele a řídí se občanským zákoníkem. Respekt k právům a lidské důstojnosti uživatele koresponduje se standardy kvality poskytování sociálních služeb, které jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce č. 505/2006 Sb. zákona o sociálních službách a poskytovatelé jsou povinni je naplňovat. Standardy kvality sociálních služeb vycházejí ze základních zásad zákona (viz výše). K jejich naplnění byly vytvořeny instituty, které mají za úkol spoluvytvořit podmínky k tomu, aby cíle zákona mohly být uskutečněny. Jsou jimi:

- příspěvek na péči,
- registrace poskytovatelů sociálních služeb,
- fyzické osoby jako poskytovatelé sociálních služeb,
- smlouva o poskytování sociálních služeb,
- standardy kvality sociálních služeb,
- inspekce poskytování sociálních služeb.

Registrace poskytovatelů sociálních služeb

„Smyslem tohoto institutu je zabezpečit, aby ten, kdo se hodlá stát poskytovatelem sociálních služeb, ještě před zahájením této činnosti osvědčil, že splňuje některé zásadní podmínky hygienického, technického, materiálního, personálního i odborného charakteru, které mu umožní poskytovat sociální služby v požadovaném rozsahu a kvalitě.“²²

O registraci rozhoduje příslušný krajský úřad, případně MPSV a bez ní nelze sociální službu vykonávat. Pokud poskytovatel provozuje více druhů sociálních služeb, musí mít samostatnou registraci na každou z nich. Registrujícímu orgánu musí poskytovatelé písemně oznamovat změny, které by se týkaly údajů v žádosti o registraci

²² ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-80-262-0027-7. s. 20.

a to do patnáctého dne následujícího měsíce. Nesplnění této povinnosti je kvalifikováno jako správní delikt. Udělená registrace je nepřevoditelná, zaniká spolu se zánikem právnické osoby nebo úmrtím fyzické osoby, jakožto poskytovatele. Kontrolu nad plněním podmínek registrace již neprovádí inspekce kvality, jak tomu bylo dříve. Nově je kontrolou pověřen sám registrující orgán.

Fyzické osoby jako poskytovatelé sociálních služeb

Dle zákona o sociálních službách se „registrace podle § 79 nevyžaduje, poskytují-li osobě pomoc osoba blízká nebo **asistent sociální péče**, který tuto činnost nevykonává jako podnikatel.“²³

V rámci stanovisek a doporučených postupů zveřejnilo MPSV upřesňující vymezení asistenta sociální péče a jeho činnosti. Institut asistenta zavedla novela zákona o sociálních službách č. 366/2011 Sb. Asistent sociální péče není osobou blízkou, musí být zdravotně způsobilý (sám nesmí být příjemcem příspěvku na péči) a starší 18 let. Asistent je uveden v žádosti o příspěvek na péči jako pečující osoba (formulář „Oznámení o poskytovateli pomoci“). Služby musí poskytovat osobně a na základě písemné smlouvy o poskytnutí pomoci. Jejimi nezbytnými náležitostmi jsou identifikace smluvních stran, rozsah poskytovaných služeb, místo, čas a výše úhrady za poskytovanou péči. U asistenta sociální péče není vyžadována registrace dle § 79 a následujících zákona 108/2006 Sb. Stejně tak na něj není dohlíženo v rámci kontrolní činnosti inspekce sociálních služeb.²⁴

Úhrada péče asistenta, poskytnutá z příspěvku na péči uživatele, je osvobozena od daně do výše 12 000,- Kč měsíčně. Pro účely zdravotního pojištění se dle § 5 písmeno a) bod 1. zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění asistent sociální péče nestává zaměstnancem a nehradí tedy pojistné. V paragrafu 7 se uvádí, že „*Stát je plátcem pojistného prostřednictvím státního rozpočtu za osoby, které jsou závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), a osoby pečující o tyto osoby, a osoby pečující*

²³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 83

²⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2014-10-6]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/13928>

*o osoby mladší 10 let, které jsou závislé na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost).*²⁵

Smlouva o poskytování sociálních služeb

Smluvní princip do oblasti sociálních služeb přinesl v roce 2007 nový zákon o sociálních službách. Jedná se o nejvýznamnější prvek mezi uživatelem sociální služby a jejím poskytovatelem. Smluvní povinnost posiluje klienta sociálních služeb ve svém postavení a staví ho do role „zákazníka“.

Obecně se smlouva o poskytování sociálních služeb řídí ustanoveními občanského zákoníku, tudíž absolutně respektuje rovnoprávné postavení obou smluvních stran a definuje základní mantinely, v nichž lze danou sociální službu poskytovat. Smlouva se většinou uzavírá v písemné podobě – zákon přímo stanoví v § 91, odst. 1 druhy služeb, které musí mít písemnou smlouvu uzavřenou, ale existují i specifické případy, kdy smlouvu v písemné formě uzavřít nelze z důvodu anonymity uživatelů.

Smlouva o poskytování sociálních služeb musí splňovat zásady:

- *dobrovolnost,*
- *rovné postavení účastníků,*
- *jednoznačnost, transparentnost,*
- *oboustranná vynutitelnost,*
- *reflexe všech možností, které mohou v průběhu platnosti smlouvy mezi jejími účastníky nastat,*
- *trvání smluvního vztahu a možnosti jeho ukončení nebo změn.*²⁶

Poměrně značným problémem týkajícím se uzavírání smluv především u seniorů, ale nejen u nich, je správné porozumění všem jejím ustanovením. Smlouva je dokument psaný formálním jazykem, což může značně snižovat míru porozumění uživatelů. Sociální pracovníci, či pracovníci pověřeni jednáním se zájemcem o službu a uzavíráním smluv, by měli být poučeni a vyškoleni k tomu, aby dokázali jednotlivá

²⁵ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, § 7 odst. 1, písm. g

²⁶ ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-80-262-0027-7. s. 22

ustanovení žadatelům vyložit způsobem srozumitelným, vzhledem k jejich věku, zdravotnímu stavu a případným specifickým obtížím. Každá organizace by také měla mít zpracovaná vnitřní pravidla, která se smlouvou o poskytování sociálních služeb plně korespondují. Nově je inspekce kvality sociálních služeb kompetentní ke kontrole, zda smlouva obsahuje zákonné náležitosti.

Standardy kvality sociálních služeb

Standardy kvality jsou v zákoně o sociálních službách definovány takto: *„Kvalita sociálních služeb se při výkonu inspekce ověřuje pomocí standardů kvality sociálních služeb. Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejich prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami.“*²⁷

Tato definice označuje standardy kvality jako základní měřítko, dle kterého si stát může ověřit plnění podmínek, které poskytovatelům ukládá zákon o sociálních službách a další předpisy. Jedná se o kontrolní mechanismus vytvořený státem, který sleduje naplňování podmínek stanovených zákonem. V případě jejich nedostatečného plnění je zde možnost sankce v podobě odebrání registrace poskytovateli a tím znemožnění jeho další činnosti.

Standardy kvality sociálních služeb jsou vlastně souborem měřitelných kritérií, která podrobně vymezují, čemu se má poskytovatel při výkonu své činnosti nejvíce věnovat, na co se zaměřit a na co dohlížet. Poskytovateli slouží též jako významný informační zdroj, umožňující přesnější chápání smyslu zákona, díky němuž by měl vytvořit takové podmínky poskytování služeb, za kterých bude zajištěna kvalita na úrovni evropských standardů, respekt k lidským a občanským právům a lidská důstojnost všech uživatelů sociálních služeb. Plný výčet standardů je uveden v příloze č. 2 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Vyhláška popisuje 15 jednotlivých standardů, které jsou rozděleny na oblast procesní – vztahy mezi uživatelem a poskytovatelem, oblast personální a provozní.

²⁷ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 99

Jak již bylo zmíněno výše, kvalita poskytování sociálních služeb, prostřednictvím standardů kvality, je ověřována pouze u registrovaných poskytovatelů sociálních služeb. Netýká se tedy fyzických osob, které mohou poskytovat sociální služby nepodnikatelským způsobem – tj. osob blízkých a asistentů sociální péče. U těchto osob tedy stát prakticky nemůže dohlížet nad jejich činností, ani účinně kontrolovat efektivitu vynakládaných finančních prostředků na sociální služby – příspěvku na péči. O tomto nesouladu MPSV ví a diskutuje jej, což uvedli jeho zástupci na podzimním šestém výročním kongresu poskytovatelů sociálních služeb v Táboře.

Standardy kvality jsou v poslední době terčem kritiky především z řad poskytovatelů sociálních služeb. Je zde otázka, zda opravdu všechny zásadně ovlivňují kvalitu služeb, nebo jestli jsou jen nepříjemnou administrativní zátěží navíc. Standardy kvality platí již osm let a nastává příhodná doba na jejich revizi a případné zjednodušení. MPSV již na racionalizaci standardů pracuje a připravuje změnu zákona. Ta má vést k odstranění přílišné administrativy a stanovit přesné parametry kontroly takovým způsobem, aby nemohlo docházet ke zbytečným nejasnostem a nepříjemnostem.²⁸

Inspekce poskytování sociálních služeb

Inspekce je institut sloužící k tomu, aby stát, nejvyšší garant sociálních služeb a zároveň jejich donátor, měl nástroj k ověření a kontrole kvality a řádného plnění povinností registrovaných poskytovatelů sociálních služeb. Standardy kvality pak slouží jako nástroj, kterým se posuzuje míra a kvalita poskytovaných služeb. Inspekce může ukládat restriktivní opatření a v případě, že nedojde k nápravě a k odstranění nedostatků ve vytyčené lhůtě, může poskytovateli znemožnit další působnost v sociálních službách.

Inspekce by neměla být chápána pouze jako kontrola, ale stejnou měrou jako pomoc s případnými nedostatky, návod k řešení nebo sledování činností registrovaných poskytovatelů. Měla by být vodítkem k dosažení dobré praxe a dát jasné návody a doporučení, jak má poskytovatel eliminovat zjištěné chyby a nedostatky. Je ale otázkou, zda to tak v praxi skutečně je. David Pospíšil, nový ředitel odboru sociálních služeb MPSV se pro časopis *Rezidenční péče* vyjádřil takto: „*Původní smysl, když se*

²⁸ MARKSOVÁ, Michaela. Chceme vytvořit přívětivější systém. *Odborný časopis Sociální služby*. 2014, roč. 16, č. 8-9/2014, ISSN 1803-7348, s. 21.

*inspekce zaváděly, se v praxi bohužel vytratil. Inspekci více zajímají formální a administrativní náležitosti, nežli ochrana práv uživatelů a kvalita služby. Současně není inspekce dobře upravena ani ve smyslu samotné státní kontroly. Sankce, které se ukládají, většinou neobstojí.*²⁹

Existují tři druhy inspekcí – typ A, B a C.

- **Inspekce typu A** je vždy předem ohlášená a má za úkol zjistit komplexní úroveň poskytované služby. Hodnotí tedy dodržování povinností poskytovatele a plnění všech standardů kvality.
- Po této inspekci následuje **inspekce typu B**, která kontroluje, zda poskytovatel plní opatření, která vzešla z výsledků předchozí inspekce typu A. Jedná se též o inspekci předem ohlášenou.
- **Inspekce typu C** je velmi obávaná, předem neohlášená a nastává v případě podaného podnětu nebo stížnosti na poskytovatele.

Před rokem 2012 vykonávaly inspekce krajské úřady. Od roku 2012 se výkon inspekcí přesunul z krajů na úřady práce. Protože kvalifikovaných inspektorů přešla z krajů na úřady práce jen hrstka a ostatní pracovníci museli být nově přijati a v krátké lhůtě vyškoleni, zaznamenaly inspekce značný sestupný kvalitativní posun. Od 1. 1. 2015 se inspekce znovu přesouvají, tentokrát na MPSV.

Dostupnost sociálních služeb

Dostupnost sociálních služeb je zakotvena přímo zákonem: „*Kraj zajišťuje dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb.*“³⁰

Hlavním nástrojem kraje k zajištění dostupnosti sociálních služeb je **síť sociálních služeb**. Jedná se o soubor kapacit jednotlivých sociálních služeb na daném území. Mezi parametry, které síť sociálních služeb definují, jsou faktory místní, časové, finanční a typové (kapacitní). V legislativě není pojem síť sociálních služeb přesně

²⁹ POSPÍŠIL, David. Původní smysl inspekci se vytratil. *Rezidenční péče: odborný čtvrtletník pro management ústavů sociální péče*. Praha: Marcom, č. 2/2014, ISSN 1801-8718, s. 2.

³⁰ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 95, písm. g

definován. Je však součástí střednědobého plánu pro rozvoj sociálních služeb. Ten je v § 3, písm. h přesně popsán takto:

„Plánem rozvoje sociálních služeb se pro účely tohoto zákona rozumí výsledek procesu aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů, jehož obsahem je popis způsobu zpracování plánu, popis a analýza existujících zdrojů a potřeb osob, kterým jsou sociální služby určeny, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb.“³¹

Královéhradecký kraj si klade následující východiska a principy sítě sociálních služeb.

Východiska:

- Systém je zajišťován poskytovateli sociálních služeb,
- dlouhodobé poskytování služeb,
- slabá pozice poptávky,
- vazba uživatele na poskytovatele,
- konkurence v sociálních službách,
- financování z více zdrojů,
- spolupráce zadavatelů,
- financování dostupnosti sociálních služeb.

Principy:

- Stabilita,
- koncentrace kapacit,
- řízení změny,
- jednotnost a spolupráce,
- hodnoty za peníze,
- transparentnost.

³¹ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 3, písm. h

Síť sociálních služeb má být výsledkem procesu plánování sociálních služeb s následnou aktualizací. Ta bude prováděna na základě analýzy existujících služeb a také na základě podnětů od poskytovatelů a obcí. Jednotlivé služby musí být zajištěny vybranými poskytovateli. Kraj zavádí karty potřebnosti služby, které upravují obsah a rozsah poskytování jednotlivých druhů sociálních služeb pro určité území a slouží zároveň jako podklad k plánování finančních zdrojů. Dále se pracuje s kartou poskytované služby, která je výsledkem dohody mezi poskytovatelem a zadavatelem o zajištění služeb na určitém území, přesně stanoví obsah i rozsah poskytovaných služeb a identifikuje konkrétního poskytovatele a službu. Slouží též jako podklad k financování sociálních služeb. Schválená síť sociálních služeb má umožnit řízený rozvoj služeb v kraji a zajistit jejich stabilitu a jistotu. Finanční podpora bude zajištěna pouze pro služby zařazené v této síti.³²

Všichni poskytovatelé sociálních služeb v Královéhradeckém kraji, kteří byli zařazení do sítě sociálních služeb, v rámci řízení o zařazení prokázali, že jsou schopni zajistit dostupnost poskytování služeb v požadované kvalitě a kapacitě, a že mají vytvořeny předpoklady pro částečné financování služeb i z dalších zdrojů, jako jsou např. dotace obcí, dary a jiné zdroje, vlastní doplňková hospodářská činnost apod. Poskytovatelé sociálních služeb byli na základě „Pověření“ zařazení do sítě Královéhradeckého kraje na dobu 2 kalendářních let.

1.4 Financování sociálních služeb

Obecně lze říci, že financování sociálních služeb je vícezdrojové. Skládá se z prostředků státního rozpočtu, příspěvku zřizovatele (stát, kraje, obce, církevní organizace, atd.), úhrad zdravotních pojišťoven a v neposlední řadě z úhrad uživatelů. Dalšími zdroji mohou být finance získané z grantů a projektů, z evropských fondů, případně od soukromých, podnikatelských a dalších donátorů.

Základní myšlenkou financování sociálních služeb je dlouhodobá udržitelnost celého systému. V České republice činí celkové roční náklady vynakládané na sociální služby přibližně 28 miliard korun. Vzhledem k demografickému vývoji lze do budoucna

³² Síť sociálních služeb a její využití v praxi. Zvyšování informovanosti k podpoře fungování systému plánování a financování sítě sociálních služeb KHK. Pracovní materiál ze školení. 2014.

předpokládat nárůst potřeby dlouhodobé péče, což znamená i růst nákladů na tuto péči.³³

Současný systém financování sociálních služeb je dlouhodobě kriticky hodnocen. Důvodem je především nízká efektivita při využívání financí z příspěvku na péči, dále pak zákonem stanovené maximální výše úhrad za sociální služby pro jejich uživatele. K jeho kladům se neřadí ani systém dotačního řízení, který je přímo závislý na objemu finančních prostředků ve státním rozpočtu, které se na sociální služby daný rok uvolní. Jednoletý systém potom udržuje poskytovatele sociálních služeb ve stálé nejistotě a obavě o jejich další budoucnost.³⁴

Ve snaze zlepšit systém financování, posílit finanční jistotu poskytovatelů a zároveň kvalitu jejich služeb bylo rozhodnuto, že od 1. 1. 2015 přechází financování sociálních služeb na kraje. V programovém prohlášení vlády zaznívá slib, který deklaruje vytvořit „transparentní, efektivní a spravedlivý systém financování sociálních služeb.“³⁵

Ředitel odboru sociálních služeb MPSV David Pospíšil se k přechodu financování vyjádřil takto. „*Primárním záměrem přechodu části dotačního řízení je směřování rozhodovacího procesu na krajskou úroveň, tj. úroveň bližší poskytovatelům sociálních služeb. Pracovníci krajských úřadů situaci na území kraje znají. Jsou schopni objektivního hodnocení kvality i potřebnosti sociálních služeb a v kontextu této skutečnosti jsou vysoce kompetentní navrhnout optimální míru podpory jednotlivým subjektům. Změna ve své podstatě není tak zásadní, neboť i v posledních letech navrhovali částky podpory pracovníci krajských úřadů. Tyto částky byly následně projednávány na Odboru sociálních služeb MPSV a o jejich skutečném přidělení rozhodovala příslušná dotační komise MPSV.*“³⁶

Královéhradecký kraj pro účely efektivního přechodu financování na kraje zvolil systém „**vyrovnávací platby**“. Jedná se o celkovou výši prostředků z veřejných

³³ *Odborný časopis Sociální služby*. Kde vzít peníze na sociální služby? Tábor: RUDI, a. s., 2014, roč. 16, č. 1/2014, ISSN 1803-7348, s. 27.

³⁴ *Odborný časopis Sociální služby*. Jak zlepšit systém financování sociálních služeb? Tábor: RUDI, a. s., 2014, roč. 16, č. 8-9/2014, ISSN 1803-7348, s. 49.

³⁵ MARKSOVÁ, Michaela. Chceme vytvořit přívětivější systém. *Odborný časopis Sociální služby*. 2014, roč. 16, č. 8-9/2014, ISSN 1803-7348, s. 20.

³⁶ POSPÍŠIL, David. Původní smysl inspekcí se vytratil. *Rezidenční péče: odborný čtvrtletník pro management ústavů sociální péče*. Praha: Marcom, č. 2/2014, ISSN 1801-8718, s. 2.

rozpočtů, kterou daná služba potřebuje k dorovnání svých provozních potřeb, vedle prostředků, které získá z vlastní činnosti. Vyrovnávací platba je vypočtena jako rozdíl optimálních nákladů a optimálních výnosů z vlastní činnosti poskytovatele, kde se obě složky určují výpočtem pomocí mediánu. Samotné dotace MPSV, kraje, obcí a jiné veřejné zdroje, popř. jiné příjmy, nad rámec obvyklých výnosů, jsou součástí krytí vyrovnávací platby a v rámci kalkulace se započítávají do jejího celkového objemu. Vyrovnávací platba je propočtena na rozsah služby, který byl vymezen v síti Královéhradeckého kraje.

Optimální náklady jsou stanoveny dle metodiky výpočtu vyrovnávací platby z mediánů nákladů na úrovni obdobného druhu sociální služby v ČR, dle stanovené jednotky v kombinaci lůžko, nebo pracovník přímé péče. K takto vypočteným hodnotám jsou dále přičteny tzv. zohledněné nadlimitní náklady. Ty mohou být specifické pro každou službu a nejsou normovatelné. V celkové kalkulaci optimálních nákladů se dále zohlední odpisy. Pokud je služba spojena s úhradami od jejích uživatelů, jsou jako optimální výnosy pro účely kalkulace vyrovnávací platby stanoveny optimální příjmy z úhrad od uživatelů sociálních služeb, za podmínek stanovených v § 71 až § 76 Zákona o sociálních službách.

Financování sociálních služeb na bázi vyrovnávací platby je upraveno přímo použitelnými předpisy Evropské unie, zejména Rozhodnutím Komise (2012/21/EU) o použití čl. 106 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie na státní podporu ve formě vyrovnávací platby za závazek veřejné služby, udělené určitým podnikům pověřeným poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu, případně Nařízením Komise EU č. 360/2012 o použití článků 107 a 108 Smlouvy o fungování Evropské unie na podporu de minimis, udílenou podnikům poskytujícím služby obecného hospodářského zájmu.³⁷

³⁷ Guman, Ivan. *Problematika výpočtu vyrovnávací platby*. Pracovní materiál ze školení. 2014.

2 SOCIÁLNÍ DÁVKY PRO SENIORY

Všechny níže uváděné dávky a příspěvky jsou součástí systému sociálního zabezpečení (viz příloha č. II). „*Sociální zabezpečení jako součást sociální politiky a jako prostředek k uskutečňování jejích úkolů a cílů můžeme obecně chápat jako soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím lze předcházet sociálním událostem občanů a zmírňovat a odstraňovat jejich následky.*“³⁸

Poskytování sociální ochrany občanům v rámci systému sociálního zabezpečení je jednou z nejrozsáhlejších činností sociálního státu. Jeho definice je velmi obtížná, protože se vyskytuje v různých zemích, v jejich různorodých politických, sociálních a kulturních podmínkách. Večeřa charakterizuje sociální stát v širokém slova smyslu takto: „*Jde o velmi širokou problematiku týkající se sociálních aktivit státu, realizovaných prostřednictvím státních orgánů, ale i široké sítě nestátních organizací a institucí i jednotlivých jedinců, směřujících k vytvoření příznivých sociálních podmínek života pro všechny členy společnosti.*“³⁹

Arnoldová si klade otázku, „*jaký cíl sleduje sociální stát: blahobyt občanů, sociální nezávislost na trhu práce, sociální jistota a zabezpečení, standardní úroveň sociálních služeb, dosažení sociální rovnosti a vyšší sociální spravedlnosti, emancipace jedince a společnosti, zlepšení kvality osobního a společenského (politického) systému apod.*“⁴⁰

System sociálního zabezpečení se v České republice dělí do tří pilířů:

- **system sociálního pojištění** – jedná se o zdravotní a sociální pojištění a z nich vyplývající důchody, nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, náklady na léčení a další,

³⁸ KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4. s. 175

³⁹ VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 112 s. ISBN 80-858501-6-8. s. 7

⁴⁰ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I. část*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 247 s. ISBN 80-246-0092-7. s. 8

- **system státní sociální podpory** – druhy dávek, které podporují zejména rodiny s dětmi,
- **system sociální péče (pomoci)** – jde o sociální služby, sociálně-právní ochranu a dávky sociální pomoci.

2.1 Dávky státní sociální podpory

Státní sociální podpora (dále též SSP) tvoří, spolu se systémem sociální péče a sociálního pojištění, tři pilíře sociálního zabezpečení v ČR. System SSP zajišťuje podporu osob v obtížných životních situacích, zejména rodin s nezaopatřenými dětmi. Dávky státní sociální podpory jsou nárokové, čímž se stávají snadno dosažitelným příjmem a v důsledku toho rostou výdaje státního rozpočtu. Vláda proto jedná o nové legislativě, která by měla vést k tomu, že dávky budou více adresné.⁴¹

Druhy dávek, podmínky jejich přiznání i výplaty upravuje zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. V určitých případech může být senior zároveň i rodič. Proto může za splnění zákonných podmínek čerpat např. rodičovský příspěvek, přídavek na dítě nebo pohřebné. Dávka státní sociální podpory, která je seniory poměrně často využívána, je příspěvek na bydlení.

Přídavek na dítě

Jedná se o dlouhodobou dávku, která se poskytuje rodinám s dětmi, jejichž příjem se pohybuje do výše 2,4 násobku životního minima. Přídavek je rozdělen dle věku dítěte na tři částky:

- do 6 let věku dítěte – 500 Kč měsíčně,
- 6 – 15 let věku dítěte – 610 Kč měsíčně,
- 15 – 26 let věku dítěte – 700 Kč měsíčně.

⁴¹ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0. s. 304, 321

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek může čerpat rodič za předpokladu, že osobně, celodenně, řádně a po celý kalendářní měsíc pečuje o nejmladší dítě v rodině. Dávka se poskytuje maximálně do čtyř let věku dítěte, a za tu dobu lze vyčerpat částku 220 000 Kč. Toto je dávka netestovaná na příjem rodiny. Rodič pobírající rodičovský příspěvek, si může zvýšit svůj příjem další výdělečnou činností. Zároveň je ale povinen, zajistit dítěti v době své nepřítomnosti péči jiné osoby.

Pohřebné

Nárok vzniká, pokud zemře nezaopatřené dítě nebo rodič nezaopatřeného dítěte a pokud zároveň ke dni úmrtí měly tyto osoby trvalý pobyt na území ČR. Výplata přísluší osobě, která vypravila pohřeb. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

Příspěvek na bydlení

Jedná se o příspěvek na úhradu nákladů na bydlení pro nízkopříjmové rodiny i jednotlivce. Může o ni žádat vlastník nebo nájemce bytu, který v něm má trvalý pobyt. Pro účely příspěvku na bydlení jsou do okruhu společně posuzovaných osob zahrnuty všechny osoby, které mají v daném bytě/domě trvalý pobyt, bez ohledu na to, zda se jedná o rodinu nebo nepříbuzné osoby. „Výše příspěvku na bydlení činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientem 0,35.“⁴² Stejně jako u doplatku na bydlení je výplata příspěvku na bydlení časově omezena na 84 měsíců v období 10 let. Tato maximální doba se nepoužije, pokud domácnost tvoří pouze osoby starší 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, pokud bydlí v bytech zvláštního určení, byl-li na ně poskytnut příspěvek na úpravy bytu.

Dle informací z místního oddělení dávek státní sociální podpory lze říci, že z dávek SSP je seniory jednoznačně nejvíce využíván příspěvek na bydlení, v některých případech též pohřebné. Rodičovský příspěvek a přídavek na dítě čerpají téměř ve stech procentech ženy – matky, ale za splnění zákonem stanovených podmínek lze tyto dávky

⁴² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, § 27, odst. 1

přiznat i seniorovi – je-li otcem nezaopatřeného dítěte. Dle sdělení pracovníků SSP jsou seniory poměrně značně čerpány dávky pěstounské péče, kdy prarodiče/praprarodiče pečují o svá vnoučata/pravnoučata jako pěstouni, či poručníci.

Dávky pěstounské péče

Do konce roku 2012 patřily dávky pěstounské péče mezi dávky státní sociální podpory. Od 1. 1. 2013 jsou upraveny zákonem o sociálně-právní ochraně dětí.⁴³

Pro účely přiznávání dávek v hmotné nouzi se dávky pěstounské péče (s výjimkou jednorázových dávek) započítávají do příjmů. Pro určení přiměřených nákladů na bydlení pro účely příjmu u příspěvku na živobytí se dávky pěstounské péče za příjem nepovažují.

Nárok na dávky pěstounské péče vzniká též osobě, která o dítě osobně pečuje jako poručník. „*V případě prarodičů nebo praprarodičů dítěte, kteří podle NOZ⁴⁴ mohou mít podpůrnou vyživovací povinnost k dítěti v případě, že vyživovací povinnost nejsou schopni plnit bližší příbuzní dítěte (zejména rodiče), nevznikne nárok na dávky pěstounské péče pouze za předpokladu, že je prarodičům nebo praprarodičům stanovena povinnost platit výživné na dítě rozhodnutím soudu. Jinak je nutné i prarodiče a praprarodiče považovat za osoby pečující dle § 4a písm. b bod 5 ZSPOD⁴⁵, jestliže se ujali osobní péče o dítě a zároveň probíhá soudní řízení o jejich jmenování poručníkem dítěte.*“⁴⁶

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Na příspěvek má nárok nezletilé, nezaopatřené dítě, svěřené do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci, nejdéle do 26 let. Osobou v evidenci se rozumí osoba, která může vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Na příspěvek dítěti nárok nevzniká, pokud je příjemcem některého typu důchodu (např. sirotčí, invalidní důchod), pokud je vyšší nebo roven příspěvku. Pokud je důchod nižší než příspěvek, náleží dítěti příspěvek v částce přesahující výši důchodu.

⁴³ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

⁴⁵ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

⁴⁶ Metodická informace k posuzování vzniku nároku na dávky pěstounské péče. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17990/Metodicka_informace_davka.pdf

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc činí:

- do 6 let věku dítěte – 4 500 Kč,
- 6 – 12 let věku dítěte – 5 550 Kč,
- 12 – 18 let věku dítěte – 6 350 Kč,
- 18 – 26 let věku dítěte – 6 600 Kč.

Pokud je dítě dle zákona o sociálních službách závislé na pomoci jiné fyzické osoby, náleží mu zvýšená výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte.

věk dítěte	lehká závislost I. stupeň	středně těžká závislost II. stupeň	těžká závislost III. stupeň	úplná závislost IV. stupeň
do 6 let	4 650 Kč	5 550 Kč	5 900 Kč	6 400 Kč
6 – 12 let	5 650 Kč	6 800 Kč	7 250 Kč	7 850 Kč
12 – 18 let	6 450 Kč	7 800 Kč	8 300 Kč	8 700 Kč
18 – 26 let	6 750 Kč	8 100 Kč	8 600 Kč	9 000 Kč

Tab. č. 1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte závislého na pomoci jiné fyzické osoby⁴⁷

Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna vzniká osobě pečující i osobě v evidenci a nekrátí se, ani pokud si tyto osoby přivydělávají. Pokud se jedná o prarodiče či praprarodiče dítěte mající v péči jedno nebo dvě děti, posuzuje se nárok na odměnu pěstouna v případech zvláštního zřetele hodných příslušnou pobočkou Úřadu práce ČR. Úřad práce při svém rozhodování přihlédne k sociálním a majetkovým poměrům pečující osoby a ke zdravotnímu stavu dítěte. Odměna pěstouna náleží prarodičům a praprarodičům vždy, pokud mají v pěstounské péči tři děti a více, nebo jedno dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve II., III. nebo IV. stupni závislosti. Ostatní dávky pěstounské péče náleží prarodičům či praprarodičům bez dalších omezení.

⁴⁷ Metodická informace k posuzování vzniku nároku na dávky pěstounské péče. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17990/Metodicka_informace_davka.pdf

Výše odměny pěstouna pro osoby pečující činí:

- 8 000 Kč při péči o jedno dítě,
- 12 000 Kč při péči o dvě děti,
- 20 000 Kč při péči o tři děti, případně při péči o jedno dítě závislé na péči jiné fyzické osoby ve stupni II, III a IV. Za každé další dítě svěřené do pěstounské péče se odměna pěstouna zvyšuje o 4 000 Kč.

Odměna pěstouna je považována za příjem ze závislé činnosti. Výše odměny pěstouna je před výplatou pečující osobě snížena o daň z příjmu a o pojistné na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Zákon připouští souběh odměny pěstouna a starobního důchodu, souběh s předčasným starobním důchodem možný není.

Příspěvek při převzetí dítěte

Při převzetí dítěte do pěstounské péče se tento příspěvek vyplácí pečující osobě ve výši:

- 8 000 Kč – do 6 let věku dítěte,
- 9 000 Kč – od 6 do 12 let věku dítěte,
- 10 000 Kč – od 12 do 18 let věku dítěte.

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Příspěvek se přizná pečující osobě, která převzala do pěstounské péče minimálně tři děti. Jedná se o finanční prostředky na zakoupení nebo opravu vozidla, které nesmí být využíváno pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70% pořizovací ceny vozu, nebo výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč.

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Jedná se o jednorázovou dávku ve výši 25 000 Kč, která se vyplácí osobě jen jednou, ke dni zániku na dávku příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Náleží osobě, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči.⁴⁸

⁴⁸ Sociální reforma MPSV. Dávky pěstounské péče 2013. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf

2.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Jedním ze série opatření, kterými ČR bojuje proti sociálnímu vyloučení jedinců je pomoc v hmotné nouzi. Tento systém je upraven zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a dalšími právními předpisy, zejména zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Jedná se o určitý druh pomoci lidem s nízkými příjmy, který by měl zároveň tyto osoby motivovat k vlastní aktivitě a snaze o zajištění prostředků nutných k uspokojení svých životních potřeb. Zásadou tohoto systému by měl být fakt, že člověk, který pracuje, se má lépe než ten, který se práci vyhýbá.

Hmotnou nouzí se rozumí situace, kdy osoba, případně rodina nemá příjmy, ani celkové majetkové a sociální poměry dostačující k uspokojení základních životních potřeb na takové úrovni, která je pro společnost ještě přijatelná. Svou situaci si zároveň nemůže zvýšit svým vlastním přičiněním, např. prodejem či využitím majetku. Dávky pomoci v hmotné nouzi se odvíjejí od životního a existenčního minima. Životní i existenční minimum je platné od 1. 1. 2012 v následujících částkách:

- jednotlivec – 3 410 Kč
- první osoba v domácnosti – 3 140 Kč
- druhá a další osoba v domácnosti (netýká se nezaopatřených dětí) – 2 830 Kč
- dítě do 6 let – 1 740 Kč
- dítě 6 – 15 let – 2 140 Kč
- dítě 15 – 26 let – 2 450 Kč
- **existenční minimum – 2 200 Kč⁴⁹**

Existují tři dávky pomoci v hmotné nouzi:

⁴⁹ MPSV – částky životního minima a existenčního minimumu [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Příspěvek na živobytí

„Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí.“⁵⁰ Tato částka se stanoví pro každou osobu zvlášť s přihlédnutím na její možnosti a snahu o vlastní příjem. Výše částek příspěvku na živobytí se odvíjejí od zákonem stanovených částek životního a existenčního minima. Konkrétní výše příspěvku na živobytí je stanovena jako rozdíl mezi částkami živobytí osoby a jejím příjmem, od kterého jsou odečteny přiměřené náklady na bydlení. Příspěvek je zvýšen na základě vyjádření odborného lékaře o nutnosti dietního stravování. Dávka může být též snížena, pokud osoba:

- dluží na výživném více, než trojnásobek stanovené měsíční splátky,
- vedená jako uchazeč o zaměstnání porušila zvlášť hrubým způsobem pracovní povinnosti a na základě toho jí byl ukončen pracovní poměr,
- pobývá ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc.

Doplatek na bydlení

Tato dávka slouží k úhradě nákladů bydlení v případě, že příjmy osoby, včetně příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory, nestačí. Příjemcem může být vlastník nebo nájemce bytu, který má zároveň nárok na příspěvek na živobytí. Tuto podmínku lze výjimečně ze zákonem stanovených důvodů nedodržet. Výše doplatku na bydlení je stanovena s ohledem na částku živobytí, která musí žadateli zbýt po uhrazení poplatků spojených s bydlením. Aby se omezilo účelové využívání a zneužívání této dávky, je výplata doplatku limitována a lze ji vyplácet maximálně 84 měsíců v posledních deseti letech. „Toto omezení neplatí pro domácnosti sestávající výlučně z osob starších 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v pro ně postavených nebo upravených bytech.“⁵¹

MPSV zavádí nové opatření proti zneužívání doplatku na bydlení v ubytovnách. Jsou jimi nově stanovená pravidla, podle kterých bude dávka doplatku na bydlení poskytována jen těm ubytovněm, které budou splňovat standardy kvality bydlení a hygienické podmínky. Poskytnutí dávky osobám bydlícím na ubytovně bude vázáno

⁵⁰ MPSV – pomoc v hmotné nouzi [online]. [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

⁵¹ MPSV – státní sociální podpora [online]. [cit. 2014-10-26]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/2>

souhlasem obce. Tyto podmínky budou vyžadovány od května 2015. Dále bude stanovena maximální možná výše nájemného, která se určí podle cen nájemného v daném místě obvyklých a normativních nákladů na bydlení, které jsou uvedeny v zákoně č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

Mimořádná okamžitá pomoc

Náleží osobám v mimořádných situacích, které je potřeba akutně řešit. Jde například o:

- ohrožení vážnou újmou na zdraví v případě neposkytnutí dávky,
- případy živelných pohrom, havárií, požárů, kdy je možno poskytnout dávku až do výše 15ti násobku životního minima pro jednotlivce, což může činit až 51 150,- Kč,
- jednorázový výdej prostředků na úhradu osobních dokladů, nebo o případ ztráty peněz,
- nákup, případně opravu předmětů dlouhodobé potřeby (pračka, lednice apod.),
- vzdělávací nebo zájmové činnosti nezaopatřených dětí, na které se nedostávají prostředky,
- hrozící sociální vyloučení u osoby navrátilších se z výkonu trestu, z dětského domova, pěstounské péče, případně po návratu z léčby závislosti.

2.3 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Smyslem těchto dávek je pomoc státu osobám se zdravotním postižením peněžitou formou, což by mělo vést ke zmírnění sociálních důsledků konkrétních zdravotních postižení a k podpoře při začleňování do života společenského a veřejného. Jedná se zejména o osoby s postižením pohybového a nosného ústrojí, osoby s mentální retardací a osoby s těžkým sluchovým nebo zrakovým postižením. Dávky jsou upraveny zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále pak vyhláškou č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování

dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů. Dávky jsou v kompetenci krajských poboček Úřadu práce ČR.⁵²

Příspěvek na mobilitu

Tato opakující se dávka náleží osobě starší jednoho roku, pokud vlastní průkaz ZTP nebo ZTP/P a pokud je jí poskytována pravidelná doprava za úhradu. Měsíční výše příspěvku na mobilitu činí 400 Kč.

Dávka nenáleží osobám umístěným v domovech pro seniory, v domovech se zvláštním režimem a ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, mimo případů zvláštního zřetele hodných. Nárok též nevzniká v měsíci, kdy byla osoba po celý kalendářní měsíc hospitalizována.

Příspěvek na zvláštní pomůcku

Nárok na čerpání tohoto příspěvku má osoba s těžkou vadou nosného či pohybového ústrojí, osoba s těžkým sluchovým nebo zrakovým postižením a osoba s těžkou či hlubokou mentální retardací, pokud:

- je starší 3 let – v případě příspěvku na motorové vozidlo a na úpravu bytu,
- je starší 15 let – v případě příspěvku na vodícího psa,
- je starší 1 roku – v případě ostatních pomůcek,
- poskytnutí zvláštní pomůcky vede k dosažení sebeobsluhy, k získání informací a kontaktu s okolím, umožní jí vzdělání a uplatnění na pracovním trhu,
- je osobou schopnou pomůcku využívat.

Pořízení takových zvláštních pomůcek, jako je motorové vozidlo nebo speciální zadržný systém, se poskytne jen osobě s těžkou vadou nosného či pohybového ústrojí, s těžkou nebo hlubokou mentální retardací, která má charakter dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu (trvá minimálně 1 rok). Zvláštní pomůcka není hrazena z veřejného zdravotního pojištění a nejedná se o zdravotnický prostředek. Pokud se pomůckou

⁵² KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0. S. 343.

rozumí motorové vozidlo, je podmínkou k jeho získání fakt, že se osoba opakovaně dopravuje – tzn. sama řídí, nebo je schopna dopravy.

U zjišťování nároku na přiznání dávky se testuje příjem osoby a s ní společně posuzovaných osob. Pokud nedosahuje osmi násobku životního minima (osoby nebo společně posuzovaných osob), má nárok na zvláštní pomůcku v hodnotě do 24 000 Kč, přičemž spoluúčast samotné osoby je 10 % z ceny, minimálně ale 1 000 Kč. V případě pomůcky dražší je spoluúčast určena 10 % z ceny pomůcky. Na motorové vozidlo lze přispět maximální částkou 200 000 Kč a při jeho přiznávání se přihlíží k příjmu žadatele, případně spolužijící rodiny a k jejich majetkovým a sociálním poměrům, k frekvenci a důvodu dopravy.

Výše příspěvku na zvláštní pomůcku je limitována částkou 350 000 Kč, v případě úhrady schodišťové plošiny částkou 400 000 Kč. V průběhu 60 měsíců po sobě následujících je možno vyplatit maximální příspěvek ve výši 800 000 Kč, nebo 850 000 Kč, byla-li zakoupena výše uvedená plošina.

Ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením je uveden seznam druhů a typů zvláštních pomůcek, na jejichž pořízení se příspěvek poskytuje. Výčet jednotlivých pomůcek je uveden v příloze I této práce.

V zákoně je uveden výčet odůvodněných případů, ve kterých vzniká povinnost vrátit poskytnutý příspěvek, nebo poměrnou část. Jedná se například o situace, kdy osoba nevyužila vyplacený příspěvek na nákup pomůcky, pozbyla vlastnické právo k pomůcce, přestala ji využívat, již se opakovaně nedopravuje, příspěvek byl použit v rozporu s rozhodnutím.

Portál MPSV upozorňuje i na situaci v případě havárie, odcizení motorového vozidla nebo jeho poškození živelnou pohromou. Pokud tyto případy nastanou, nemůže osoba vozidlo dále využívat a tudíž má povinnost vrátit jeho poměrnou část. Portál proto apeluje na sjednávání příslušných druhů pojištění vozidla.⁵³

⁵³ MPSV – zdravotní postižení [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8>

Průkaz osoby se zdravotním postižením a některé benefity, které z něj vyplývají

Jedná se o jeden z nástrojů sociální politiky, který může přispět ke snazšímu životu osobám se zdravotním postižením. Průkaz lze vydat „osobám, kterým byl podle zákona o sociálních službách přiznán příspěvek na péči, a osobám, kterým byl přiznán příspěvek na mobilitu nebo příspěvek na zvláštní pomůcku“⁵⁴

Jedná se o tři typy průkazů:

- **TP** – pro osobu s těžkým zdravotním postižením, která má přiznán příspěvek na péči ve stupni I – lehká závislost,
- **ZTP** – pro osobu se zvláště těžkým zdravotním postižením, která má přiznán příspěvek na péči ve stupni II – středně těžká závislost, nebo pro osoby starší 18 let, postižené úplnou nebo praktickou hluchotou,
- **ZTP/P** – pro osobu se zvláště těžkým zdravotním postižením s potřebou průvodce, která má přiznán příspěvek na péči ve stupni III – těžká závislost nebo IV – úplná závislost.

Pro držitele těchto průkazů vyplývají jejím vlastníkům jisté výhody:

- držitel průkazu **TP** má nárok na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích pravidelné hromadné dopravy a na přednostní vyřízení osobních záležitostí, které by jinak vyžadovalo delší stání. Tato přednost se nevztahuje na zdravotnická zařízení, obstarávání nákupů nebo na placené služby,
- držitel průkazu **ZTP** má nárok na stejné výhody jako u TP, bezplatné využívání místní veřejné hromadné dopravy (autobus, trolejbus, tramvaj, metro), slevu 75 % na jízdné ve druhé třídě vlakové a autobusové vnitrostátní dopravy,
- držitel průkazu **ZTP/P** má nárok na stejné výhody jako u TP a ZTP, bezplatnou dopravu průvodce a bezplatnou dopravu vodícího psa, nemá-li průvodce, a je-li to osoba úplně nebo prakticky nevidomá.

⁵⁴ Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, § 34, odst. 1

Držitelům průkazů ZTP a ZTP/P, případně jejich průvodcům mohou být poskytovány další slevy na kulturní, divadelní či sportovní akce.

Tyto průkazy nahrazují dřívější průkazy mimořádných výhod. Institut mimořádných výhod existoval pouze do 31. 12. 2011. Od 1. 1. 2012 byl zrušen a zavedl se institut průkazu osob se zdravotním postižením, který měl novou vizuální podobu i nový způsob posuzování jeho nároku. Tyto průkazy byly součástí karet sociálních systémů, tzv. sKaret. Protože sKarty se ukázaly jako nevyhovující, došlo k 1. 11. 2013 k jejich zrušení. Nyní jsou pracovníky Úřadu práce ČR vydávány dočasné průkazy osob se zdravotním postižením. Od začátku roku 2014 je možno průkazy TP, ZTP a ZTP/P získat pouze v samostatném řízení a na základě posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem OSSZ.⁵⁵

Novela zákona od ledna 2015 usnadňuje výměnu průkazů pro handicapované. Držitelé průkazů TP, ZTP a ZTP/P si budou nově moci vyměnit průkazy bez administrativního prodlení a bez správního řízení, které by mělo opět posuzovat zdravotní stav. Přiznání příspěvku na mobilitu bude nově vázáno přímo na nárok na průkazy typu ZTP nebo ZTP/P.

Parkovací průkaz pro osoby se zdravotním postižením a vyhrazení parkovacího místa

Osobám, které jsou držiteli průkazů ZTP (s výjimkou osob postižených úplnou nebo praktickou hluchotou) a ZTP/P mohou sociální odbory obcí s rozšířenou působností vydat **parkovací průkaz pro osoby se zdravotním postižením**. Ten opravňuje řidiče takto označeného vozu k následujícím výhodám:

- je-li to naléhavě nutné, může řidič po dobu nezbytně nutnou nedodržovat dopravní značení zákaz stání, přičemž nesmí dojít k ohrožení plynulosti a bezpečnosti provozu,
- je-li to naléhavě nutné, může řidič vjíždět i do míst s označením zákaz vjezdu a pěší zóna,

⁵⁵ KUNEŠOVÁ, Lada. Současný stav a legislativní změny u průkazů osob se zdravotním postižením. *Odborný časopis Sociální služby*. 2014, roč. 16, č. 8-9/2014, ISSN 1803-7348, s. 47.

- je možné požádat silniční úřad o zřízení vyhrazeného parkoviště v místě bydliště,
- na parkovacích stáních vyhrazených pro osoby se zdravotním postižením je zakázáno zastavení a stání vozidel bez tohoto označení.

Dle zákona o pozemních komunikacích jsou majitelé průkazu ZTP a ZTP/P osvobozeni od dálničních poplatků a poplatků za užití zpoplatněné pozemní komunikace („mýto“). *„Zpoplatnění nepodléhá užití zpoplatněné pozemní komunikace silničním motorovým vozidlem přepravujícím těžce zdravotně postižené občany, kteří jsou podle zvláštního právního předpisu držiteli průkazu ZTP, s výjimkou postižených úplnou nebo praktickou hluchotou, nebo průkazu ZTP/P, pokud držitelem silničního motorového vozidla je postižená osoba sama nebo osoba jí blízká.“*⁵⁶

Tato výhoda se nevztahuje na vlastnictví parkovací karty, ale pouze na průkaz osoby se zdravotním postižením. Osvobození od poplatků platí, jen přepravuje-li se ve vozidle osoba se zdravotním postižením, a pokud je držitelem vozu sama tato osoba, nebo její osoba blízká.⁵⁷

2.4 Příspěvek na péči

Tato dávka je poskytována osobám, které jsou závislé na poskytování pomoci jiné fyzické osoby. Řídí se zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a vyhláškou č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Nárok na jeho přiznání může vzniknout osobě starší jednoho roku, která kvůli dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu potřebuje při základních životních potřebách pomoc jiné osoby. Příspěvek na péči (dále též PNP) je odstupňován do čtyř stupňů závislosti, podle počtu potřeb, které není osoba sama schopna zvládnout. Mezi základní potřeby, jejichž samostatné zvládnání se hodnotí, patří mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání, obouvání, osobní hygiena, schopnost vykonávání fyziologických potřeb, péče o zdraví, o domácnost a osobní aktivity. Schopnost zvládat uvedené potřeby hodnotí pracovníci úřadu práce ČR, kteří za tím účelem provádějí

⁵⁶ Předpis č. 13/1997 Sb., zákona o pozemních komunikacích, § 20a

⁵⁷ Informační portál [online]. [cit. 2014-10-16]. Dostupné z <http://ligavozick.skynet.cz/ip/prispevky.php?oblast=9000094>

sociální šetření v přirozeném prostředí žadatele. Další posouzení provádějí posudkoví lékaři správ sociálního zabezpečení, kteří dle dokladů od lékařů a s přihlédnutím k závěru sociálního šetření pracovníků úřadu práce, případně z výsledků vlastních vyšetření vydávají posudek o stupni závislosti žadatele. Příspěvek nelze vyplácet, jestliže je jeho příjemce po celý kalendářní měsíc hospitalizován ve zdravotnickém zařízení.

Výše příspěvku na péči u osob **do 18 let** věku činí za kalendářní měsíc:

- **stupeň I** (lehká závislost) - 3 000 Kč,
- **stupeň II** (středně těžká závislost) - 6 000 Kč,
- **stupeň III** (těžká závislost) - 9 000 Kč,
- **stupeň IV** (úplná závislost) - 12 000 Kč.

Výše příspěvku na péči u osob **starších 18 let** činí za kalendářní měsíc:

- **stupeň I** (lehká závislost) - 800 Kč,
- **stupeň II** (středně těžká závislost) - 4 000 Kč,
- **stupeň III** (těžká závislost) - 8 000 Kč,
- **stupeň IV** (úplná závislost) - 12 000 Kč.

Mezi povinnosti příjemce příspěvku patří mimo jiné i fakt, že příspěvek lze využívat pouze k zajištění pomoci a péče buď osobou blízkou, registrovaným poskytovatelem sociálních služeb, asistentem sociální péče, dále dětským domovem a lůžkovým zařízením hospicového typu. Při nesplnění povinností daných zákonem může být příspěvek odejmut, případně nepřiznán. Úřad práce má v rámci své kontrolní činnosti zjišťovat, zda byl příspěvek použit ke skutečnému zajištění pomoci, zda je pomoc zajišťována subjekty zákonem stanovenými.

„Příjemce příspěvku je povinen na vyžádání správního orgánu, který provádí kontrolu využívání příspěvku prokázat, že byl příspěvek využit k zajištění pomoci, a to způsobem, který osvědčí využití příspěvku, nebo dokladem o vyplacení příspěvku fyzickým nebo právnickým osobám, které poskytují pomoc při zvládnutí základních životních potřeb, uvedeným v žádosti o příspěvek, popřípadě ohlášeným podle § 21 odst. 1 písm. d) nebo § 21 odst. 2 písm. c), a to nejvýše 1 rok zpětně.“⁵⁸

⁵⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 29, písm. 7

Příspěvek na péči je mezi poskytovateli sociálních služeb, ale též mezi odborníky a zákonodárci velmi diskutovanou dávkou. Původně měl sloužit k tomu, aby lidé závislí na pomoci druhých lidí disponovali finančními prostředky na úhradu potřebných sociálních služeb. Současná situace bohužel ukazuje obrovské zneužívání této dávky, která je velmi často využívána jako přílepkování ke starobnímu důchodu, na úhradu léků, případně jako dotace, kterou poskytují senioři svým rodinným příslušníkům. Na tomto stanovisku se shoduje odborná veřejnost i zákonodárci, ale zároveň dodávají, že bude velmi těžké tento zavedený způsob poskytování PNP změnit. Tomuto stavu jen nahrávají úřady práce, které jsou touto agendou doslova zavaleni a vzhledem k množství spisů a tomu neodpovídajícímu počtu pracovníků jim nezbyvá čas na tolik potřebnou kontrolní činnost.

KRAJ	Celkem		z toho ve věku					
			50-64		65-79		80+	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Česká republika	117 012	199 807	19 528	17 146	29 855	47 382	28 788	108 193
Hlavní město Praha	9 558	17 434	1 391	1 402	2 372	3 513	2 722	10 363
Středočeský kraj	11 878	20 083	1 947	1 774	2 924	4 884	2 787	10 512
Jihočeský kraj	7 347	13 454	1 183	1 049	1 971	3 389	1 969	7 343
Plzeňský kraj	6 401	10 660	1 093	901	1 615	2 622	1 527	5 635
Karlovarský kraj	3 048	4 814	558	567	688	1 214	592	2 181
Ústecký kraj	10 838	16 255	2 124	1 873	2 691	4 212	1 821	7 403
Liberecký kraj	5 234	8 607	925	806	1 314	2 020	1 198	4 542
Královéhradecký kraj	6 286	11 198	972	993	1 597	2 574	1 629	6 101
Pardubický kraj	6 566	10 746	1 094	895	1 559	2 622	1 629	5 725
Vysočina	6 477	11 011	1 017	728	1 641	2 632	1 805	6 325
Jihomoravský kraj	13 526	24 055	2 138	1 892	3 606	5 389	3 683	13 957
Olomoucký kraj	7 863	12 982	1 325	1 049	1 884	2 979	2 091	7 124
Zlínský kraj	7 736	14 070	1 164	1 052	2 170	3 398	2 170	7 954
Moravskoslezský kraj	14 254	24 438	2 597	2 165	3 823	5 934	3 165	13 028

Tab. č. 2. Počet vyplacených příspěvků na péči přiznaných za červen 2013⁵⁹

⁵⁹ Počet vyplacených příspěvků na péči přiznaných za červen 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014ediciplan.nsf/t/B70026583D/\\$File/310035145s.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014ediciplan.nsf/t/B70026583D/$File/310035145s.pdf)

Slovenská legislativní úprava příspěvku na péči

Zajímavé je srovnání problematiky příspěvku na péči a jeho využívání v ČR a poněkud odlišného řešení na Slovensku. Žadatel o „**finančný príspevok pri odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby**“ je posouzen posudkovým lékařem a sociálním pracovníkem a z obou závěrů je vypracován „posudek o závislosti na sociální službě“. Ten obsahuje stupeň závislosti osoby na pomoci jiné fyzické osoby, znevýhodnění fyzické osoby s těžkým zdravotním postižením nebo s nepříznivým zdravotním stavem v oblastech úkonů sebeobsluhy, péče o domácnost a základních sociálních aktivit. Posudek dále navrhuje druh sociální služby a určuje termín dalšího přehodnocení zdravotního stavu. Závislost osoby na pomoci jiné fyzické osoby se pro účely nároku na poskytnutí sociální služby posuzuje podle dvanácti různých kategorií úkonů a schopnosti osoby je samostatně zvládnout. Míra schopnosti zvládat uvedené úkony je obodována a pro stanovení míry závislosti na pomoci jiné osoby se body sčítají.

Následující tabulka ukazuje zařazení do stupňů závislosti na pomoci jiné fyzické osoby dle dosažených bodů a rozsahu závislosti.

Stupeň	Počet bodů	Průměrný rozsah závislosti (hod./den)	Průměrný rozsah závislosti (hod./měsíc)
I.	105 - 120	0	0
II.	85 - 104	2 - 4	60 - 120
III.	65 - 84	4 - 6	120 - 180
IV.	45 - 64	6 - 8	180 - 240
V.	25 - 44	8 - 12	240 - 360
VI.	0 - 24	více než 12	více než 360

Tab. č. 3. Zaradenie do stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby na základe dosiahnutých bodov a určenie rozsahu odkázanosti⁶⁰

⁶⁰ Příloha č. 3 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) v znění neskorších předpisů

Pokud má tedy osoba rozhodnutí o závislosti na sociální službě, o jejíž poskytování žádá, zabezpečí jí tuto službu obec, a to nejpozději do 60. dní ode dne doručení žádosti o uzavření smlouvy o poskytování sociální služby. *„Druh sociálnej služby, forma sociálnej služby a rozsah poskytovania sociálnej služby sa určia podľa nepriaznivej sociálnej situácie a pri sociálnej službe uvedenej v § 34 až 41 aj podľa stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby.“*⁶¹

Zákon upřednostňuje terénní a ambulantní sociální služby před pobytovými službami. Pobytová sociální služba se volí, pokud terénní či ambulantní služba není vhodná, účelná, nebo dostatečně neřeší nepříznivou sociální situaci osoby. U pobytových služeb jsou upřednostňovány služby s týdenními pobyty před službami s celoročním pobytem osob. Kupříkladu obdoba naší pečovatelské služby je na Slovensku poskytována pouze osobě, jejíž stupeň závislosti je nejméně II. Rozsah úkonů na základě sociálního posudku je určována obcí v hodinách. Minimální rozsah poskytovaných úkonů nesmí být nižší, než rozsah dle výše uvedené tabulky. Osobě, jejíž péče je zajištěna jinou osobou, které se poskytuje **„peňažný príspevok na opatrovanie“**, může být poskytována pečovatelská služba v maximálním rozsahu osm hodin měsíčně. Z tohoto je patrné, že na Slovensku vedle příspěvku na péči existuje u nás již zaniklý příspěvek při péči o osobu blízkou. V České republice byl tento příspěvek přetransformován právě do nové dávky – příspěvku na péči.

⁶¹ Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. O živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, § 11

3 SENIOŘI A FINANCE

Stáří, jako sociální událost, začalo být pro společnost aktuální v 18. století, v souvislosti s profesionalizací veřejné správy. Dříve hradila veřejnou správu šlechta ze svých vlastních příjmů. S tím, jak šlechtu nahradili profesionální nešlechtičtí úředníci, se začal řešit problém jejich obživy po skončení služby ve veřejné správě. Proto byly zavedeny tzv. „odpočivné platy“, jejichž výše byla závislá na počtu odsloužených let. Stejně zabezpečení žádali v 19. století úředníci soukromých firem. Pro ně bylo posléze zavedeno penzijní pojištění, které bylo výhodnější než starobní pojištění určené dělníkům.⁶²

3.1 Důchodový systém v ČR

Důchodové pojištění, spolu s nemocenským pojištěním, pojištěním v nezaměstnanosti a dalšími, je součástí sociálního pojištění, tj. jednoho ze tří pilířů sociálního zabezpečení (viz příloha č. II). Sociální pojištění je pro občany povinné. Zákon definuje povinné plátce sociálního pojištění i osoby pojištěné – za které je tzv. plátcem pojistného stát. Principem sociálního pojištění je fakt, že se občan nespolehá plně na pomoc státu, ale sám si pro případ budoucí sociální potřeby ukládá část svých osobních finančních prostředků do pojistného systému. Důchodový systém, který je povinný a státem garantovaný, funguje dle metody průběžného financování, které se označuje PAYG (z anglického pay-as-you-go). Metoda průběžného financování je založena na mezigenerační solidaritě, při které generace aktivních pracujících hradí výdaje generaci předchozí.⁶³

„Zatímco dnes je přibližně 95 % příjmů důchodců tvořeno příjmy od státu (u prvního pilíře), budoucí důchodci budou muset mít k dispozici ještě jiné zdroje finančních prostředků a nespolehat se pouze na peníze od státu. Státní důchody budou postupně klesat. Podle předpokladu MPSV ČR se za třicet let mohou státní důchody

⁶² TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3. s. 226-227.

⁶³ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0. s. 25-26

pohybovat mezi 6 500Kč a 7 500 Kč měsíčně, a nemusejí tak stačit pro plnohodnotný život.“⁶⁴ „Zatímco průměrný důchod v roce 2000 byl 57 % z průměrné hrubé mzdy, v roce 2008 byl průměrný důchod už jen necelých 53 % z průměrné mzdy.“⁶⁵ Tento pesimistický trend bude bohužel pokračovat. Vychází totiž z věkové struktury obyvatel a její proměně v čase – ze stárnutí populace. V budoucnu bude na jednoho člověka důchodového věku méně a méně pracujících lidí. Výdaje na důchody tedy porostou, příjmy do důchodového systému se naopak budou snižovat. Tato předpověď se netýká jen naší republiky, ale celého vyspělého světa.

			Výše důchodu	v tom podle pohlaví	
				muži	ženy
Průměrná měsíční výše důchodů			10 653	11 382	10 167
Druh důchodu	starobní důchod	plný	10 985	12 165	9 970
		poměrný	4 405	4 301	4 453
	invalidní důchod	třetího stupně	10 245	10 676	9 730
		druhého stupně	6 675	6 961	6 338
		prvního stupně	5 989	6 305	5 659
	vdovský důchod	sólo	7 216	x	7 216
		kombinovaný	11 864	x	11 864
	vdovecký	sólo	6 240	6 240	x
		kombinovaný	13 463	13 463	x
	sirotčí důchod			5 657	5 645

Tab. č. 4. Průměrná měsíční výše důchodů v roce 2013⁶⁶

Současnou podobu důchodového pojištění upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Důchodový systém je při splnění daných podmínek pro všechny ekonomicky aktivní osoby povinný. Z důchodového pojištění se nelze vyvázat, ani za předpokladu, že občan disponuje dostatkem finančních prostředků k pokrytí svých nákladů na stáří. Důchody jsou garantovány, tj. zajištěny a ručeny státem. V důchodovém pojištění je uplatňován princip solidarity ekonomicky aktivních osob

⁶⁴ RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. ISBN 978-80-7263-821-5. s. 6

⁶⁵ SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. ISBN 978-80-247-4479-7. s. 18

⁶⁶ Průměrná měsíční výše důchodů v roce 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=SZB0071UU&vo=tabulka&kapitola_id=16

s těmi neaktivními a solidarita osob s vyššími příjmy s nízkopříjmovými skupinami osob. Z důchodového pojištění se vyplácejí 4 typy důchodů: starobní, invalidní, vdovský a vdovecký, sirotčí.

	Objem vyplacených důchodů	z toho									
		starobní důchod		invalidní důchod ¹			vdovský důchod		vdovecký důchod		sirotčí důchod
		plný	poměrný	třetího stupně	druhého stupně	prvního stupně	sólo	kombinovaný	sólo	kombinovaný	
Česká republika	30 444 740	18 929 912	21 325	950 880	430 838	2 027 957	231 655	6 325 754	42 182	1 227 718	256 025
Hlavní město Praha	3 557 874	2 381 217	6 020	53 089	37 145	181 065	23 327	713 476	4 746	133 853	23 976
Středočeský kraj	3 545 013	2 205 537	2 279	106 589	48 621	233 362	26 829	745 669	4 905	142 977	28 237
Jihočeský kraj	1 845 057	1 127 220	900	68 690	29 350	121 311	12 236	391 243	2 538	75 427	16 137
Plzeňský kraj	1 688 360	1 040 603	1 012	48 769	26 833	129 408	11 070	347 622	2 280	69 209	11 608
Karlovarský kraj	833 072	529 997	740	21 484	12 032	53 498	6 103	165 969	1 137	34 689	7 406
Ústecký kraj	2 387 681	1 439 948	1 089	90 264	41 964	185 978	19 472	482 845	3 055	100 671	22 274
Liberecký kraj	1 284 361	806 535	419	44 070	20 245	88 721	<u>8 108</u>	252 313	1 871	50 845	11 268
Královéhradecký kraj	1 679 719	1 052 947	515	49 515	22 008	116 181	9 707	344 781	2 303	68 288	13 476
Pardubický kraj	1 512 096	928 443	322	51 497	22 505	108 100	9 993	313 513	2 026	63 081	12 708
Kraj Vysočina	1 518 292	923 107	401	51 021	23 444	107 133	9 688	326 728	2 234	62 104	12 421
Jihomoravský kraj	3 385 571	2 076 286	2 407	131 235	56 874	224 687	24 263	708 351	4 302	131 057	25 961
Olomoucký kraj	1 818 418	1 134 874	825	54 417	19 142	107 998	13 218	394 447	2 795	73 398	17 272
Zlínský kraj	1 749 674	1 049 596	800	60 841	24 883	127 836	13 950	384 666	2 682	68 368	16 105
Moravskoslezský kraj	3 638 085	2 232 533	3 593	119 424	45 765	242 660	43 683	754 083	5 307	153 781	37 185

Tab. č. 5. Objem vyplacených důchodů v krajích k 31. 12. 2013⁶⁷

⁶⁷ Objem vyplacených důchodů v krajích k 31. 12. 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=SZB0101PU_KR&vo=tabulka&kapitola_id=16

Starobní důchod

Jeho účelem je zajistit občany na stáří a je to druh důchodu s nejvyšší četností. Pro jeho získání je nutné splnit potřebnou dobu pojištění a dosáhnout zákonem stanoveného věku. V roce 2015 má na starobní důchod nárok pojištěnec, který dosáhl v tomto roce důchodového věku a nejméně 31 let pojištění.

- **Řádný** starobní důchod – jeho výše se skládá ze dvou částí, ze základní a procentní výměry. Základní výměra starobního důchodu je 2 400 Kč měsíčně. Procentní výměra je určena procentní sazbou z výpočtového základu dle doby pojištění, kterou občan získal do vzniku nároku na důchod a dle doby pojištění, kterou občan získal po vzniku nároku na důchod. Pokud občan po dobu pobírání řádného starobního důchodu vykonával souběžně výdělečnou činnost, může si po dvou letech nechat výši důchodu tzv. „přepočítat“. Za každý odpracovaný rok se navyšuje procentní výměra důchodu.
- **Předčasný** starobní důchod – lze o něj požádat o 5 let nebo o 3 roky dříve. Za předčasný odchod do důchodu je občan sankcionován tím, že je mu trvale snížena procentní výměra důchodu.
- **Poměrný** starobní důchod – se vyplácí v případě, že občan dosáhl potřebného věku, ale nesplnil druhou podmínku – dobu pojištění (je nutno splnit alespoň 20 let). Vyměřovací základ pro výpočet důchodu je v tomto případě rozmělněn v závislosti na době pojištění a vypočtený důchod je proto nižší.
- **Transformovaný** starobní důchod z invalidního důchodu – dochází k překlopení invalidního důchodu na důchod starobní. Jeho výše je stejná a dále podléhá valorizaci.
- Starobní důchod **zákonem určeným skupinám pracovníků** – určité skupiny obyvatel, jako jsou například horníci uranových dolů, účastníci odboje a další, mají při nároku na důchod a jeho výši zákonem daná specifika.⁶⁸

⁶⁸ RUBEŠ, Lukáš. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia s. r. o., 2013, 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4. s. 21

Invalidní důchod

Lidé, kterým poklesla způsobilost pracovat, nebo ji ztratili úplně, jsou zajištěni formou invalidního důchodu. Před rokem 2010 se rozlišoval plný a částečný invalidní důchod. Nyní existuje pouze jeden typ důchodu, který se liší různou výší procentní výměry, v závislosti na míře poklesu pracovní schopnosti. Aby občanovi vznikl nárok na invalidní důchod, musí kromě invalidity splnit i potřebnou dobu pojištění. Pokud se jedná o invaliditu vzniklou následkem pracovního úrazu, předepsaná doba pojištění se nepožaduje. V současné době existují tři stupně invalidity:

- **invalidita I. stupně** – u poklesu pracovní schopnosti o 35 % až 49 %,
- **invalidita II. stupně** – u poklesu pracovní schopnosti o 50 % až 69 %,
- **invalidita III. stupně** – u poklesu pracovní schopnosti o 70 % a více.

Zdravotní stav občana a míru poklesu jeho pracovních schopností posuzuje lékařská posudková služba při okresních správách sociálního zabezpečení.

Vdovský a vdovecký důchod

Spolu se sirotčím důchodem jsou vdovský a vdovecký důchod považovány za důchody pozůstalostní, které jsou podmíněny smrtí živitele. Podmínkou pro jejich výplatu je, aby živel splňoval ke dni úmrtí podmínky nároku na invalidní či starobní důchod. Vdovský a vdovecký důchod jsou za splnění zákonem stanovených podmínek vypláceny pozůstalé manželce/manželovi jeden rok. Po uplynutí této doby má na vdovský/vdovecký důchod nárok mimo jiné osoba, která sama dosáhla důchodového věku, nebo věku o 4 roky nižšího, než je důchodový věk muže, při stejném datu narození. Pokud osoba uzavře nové manželství, nárok na vdovský/vdovecký důchod tím zaniká. Výše důchodu je opět tvořena dvěma částkami – základní výměrou a procentní výměrou, která činí 50 % procentní výměry důchodu, na který měla nárok zemřelá osoba.

Sirotčí důchod

Je poskytován nezaopatřenému dítěti, kterému zemřel rodič, osvojitel nebo osoba, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů. Dítě, kterému zemřou oba rodiče, má nárok na sirotčí důchod po každém z nich. Podmínkou nároku je, aby zemřelá osoba

dosáhla alespoň polovinu doby potřebné pro vznik nároku na invalidní důchod. Důchod se opět skládá ze základní a procentní výměry, která činí 40 % výměry důchodu, na který měla nárok zemřelá osoba.⁶⁹

Důchodové reformy

V závislosti na demografických změnách a s nimi souvisejících změnách ekonomických, bylo nutno upravit legislativu v oblasti důchodů. V České republice byly uskutečněny dvě důchodové reformy, tzv. „malá“ a „velká“.

Malá důchodová reforma změnila v roce 2012 základní podmínky. Výrazně se prodloužil věk odchodu do důchodu a každým rokem se mění vstupní údaje pro jeho výpočet. Zpřísnily se podmínky vdovského a vdoveckého důchodu a ženám se již nezohledňuje počet vychovaných dětí. **Velká důchodová reforma** v roce 2013 zavedla tří pilířový důchodový systém. Druhý pilíř byl pro občany dobrovolný a měl se vyplatit především vysoko-příjmovým a mladším lidem.

Důchodový systém od 1. 1. 2013

I. pilíř – povinný

Jde o základní pilíř průběžného důchodového systému, ze kterého jsou vypláceny starobní důchody. Účastníkem je fyzická osoba starší 18 let, která je poplatníkem důchodového pojištění. Hradí se pomocí povinného odvodu ze mzdy (28 % z hrubé mzdy) na důchodové pojištění. Nashromážděné finanční prostředky spravuje stát, uspořené finance nejsou součástí dědického řízení a z pilíře nelze vystoupit.

II. pilíř – dobrovolný

Vznikl 1. 1. 2013 a je určen fyzickým osobám starším 18 let, kteří hradí důchodové pojištění. Jedná se o důchodové spoření, které vzniká uzavřením smlouvy s penzijní společností. Ze systému nelze vystoupit a naspořené prostředky mohou být za určitých podmínek součástí dědického řízení. Způsob financování je založen na principu snížení povinného odvodu do důchodového pojištění o 3 %. K těm občan přidá ještě

⁶⁹ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0. s. 213-235.

2 % z hrubé mzdy ze svého. Těchto 5 % spravují důchodové fondy, které po odchodu občana do důchodu vyplácejí naspořené prostředky, ve formě sjednané ve smlouvě (doživotní starobní důchod, nebo starobní důchod na dobu dvaceti let).⁷⁰

V listopadu 2014 bylo vládou schváleno ukončení druhého pilíře důchodového pojištění, které by mělo definitivně zaniknout začátkem roku 2016. Finanční prostředky z fondů budou lidem vráceny zpět a ti si sami rozhodnou, zda si je nechají, vloží je do průběžného systému, nebo je investují do třetího, dobrovolného pilíře důchodového systému. Jedním z důvodů tohoto vládního rozhodnutí byl velký nezájem občanů o druhý pilíř, s čímž souvisela obava lidí z nemožnosti vystoupení z něj. Druhý pilíř měl jistě i své pozitivní aspekty, které uvedl poslanec Adolf Beznoska: „Český sociální systém je nastaven tak, že přijde okamžik, kdy i při úplném zdanění všech příjmů nebude dostatek peněz na jeho udržení. Budoucí generace již nebudou schopny zaplatit důchody předchozím generacím. Z těchto důvodů se realizovala důchodová reforma skrze zavedení takzvaného druhého pilíře, který lidem umožňoval odkládat si v produktivním věku peníze na stáří. Tyto peníze při tom byly zhodnocovány a prostřednictvím zákonů i pojištěny tak, aby svým majitelům přinesly co největší užitek. 80 tisíc lidí, kteří se do druhého pilíře zapojili, však současná vláda považuje za nikoho.“⁷¹

III. pilíř – dobrovolný

Od 1. 1. 2013 se jedná o doplňkové penzijní spoření a komerční důchodové pojištění, které jsou popsány v následující kapitole.

⁷⁰ Pilíře českého důchodového systému [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/duchodovy-system/>

⁷¹ BEZNOSKA, Adolf in *Vláda pohřbívá Nečasovu penzijní reformu, skončí v lednu 2016*. [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/vlada-pohrbiva-necasovu-duchodovou-reformufzj-/ekonomika.aspx?c=A141112_121157_ekonomika_kop

3.2 Doplnkové důchodové systémy

Jedná se od nadstavbu základního systému důchodového pojištění. Prostřednictvím doplňkových důchodových systémů si může občan zajistit ve stáří vyšší standard, díky vyšším příjmům. V České republice byly zavedeny dva produkty, které lze zařadit do doplňkových důchodových systémů. Jedná se o penzijní připojištění se státním příspěvkem a komerční důchodové pojištění. Obě formy jsou řazeny do třetího pilíře důchodového zabezpečení.⁷²

Penzijní připojištění – doplňkové penzijní spoření

Penzijní připojištění vzniklo v roce 1994 jako spořicí produkt, který je regulován státem a dává možnost dlouhodobého a bezpečného ukládání a zhodnocování financí. Je upraveno v zákoně č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Založit si toto pojištění bylo možné pouze do konce listopadu 2012. Od 1. 1. 2013 bylo nahrazeno jiným produktem – doplňkovým penzijním spořením. Penzijní připojištění ale funguje dále s tím, že se finance přesunuly do Transformovaného fondu, který je spravován penzijní společností. Transformované fondy nadále garantují nezáporné zhodnocení, státní příspěvky a příspěvky zaměstnavatele, výsluhovou penzi a jednorázové vyrovnání. Mezi těmito fondy nelze přecházet.

Doplňkové penzijní spoření navazuje na penzijní připojištění a poskytuje obdobnou možnost spořit si na penzi se státním příspěvkem. Řídí se zákonem o doplňkovém penzijním spoření, který ho definuje jako „*shromažďování a umístování příspěvků účastníka doplňkového penzijního spoření, příspěvků placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společností a vyplácení dávek z doplňkového penzijního spoření, jehož účelem je zabezpečit doplňkový příjem účastníka ve stáří nebo invaliditě.*“⁷³

Jedná se o tzv. třetí pilíř důchodového systému. Výše státního příspěvku přímo závisí na měsíční částce vkladu občana. Dalším pozitivním aspektem je možnost zaměstnavatele, přispívat svému zaměstnanci určitou měsíční částkou na penzijní

⁷² KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0. s. 280-283.

⁷³ Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření, § 1, odst. 2

spoření. Zaměstnavatelé toho často využívají, jako jedné z forem zaměstnaneckých benefitů. Příspěvek je výhodný i pro zaměstnavatele, protože si ho může odečíst z daní. Zatímco pokud by zaměstnanci navýšil o stejnou částku hrubou mzdu, zvýšil by se jeho náklad o dalších 34% odvodu na povinném pojištění. Příspěvky, které zaměstnavatel poskytne svému zaměstnanci na penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření a životní pojištění jsou osvobozeny od daně z příjmu, sociálního a zdravotního pojištění, v částce do 30.000 Kč ročně. Na jednotlivé měsíční platby na smlouvu navazuje měsíční státní příspěvek takto:

platba na smlouvu	státní příspěvek
• do 300 Kč	0 Kč
• 300 Kč	90 Kč
• 400 Kč	110 Kč
• 500 Kč	130 Kč
• 600 Kč	150 Kč
• 700 Kč	170 Kč
• 800 Kč	190 Kč
• 900 Kč	210 Kč
• 1 000 Kč a více	230 Kč

Třetí výhodou je možnost snížení daňového základu o částku, která přesahuje naspořených 12.000 Kč za rok, nejvíce však o 12.000 Kč. Největší daňové úlevy lze tedy dosáhnout při měsíční úložce 2.000 Kč a více.

měsíční platba na smlouvu daňový odpočet

• do 1 000 Kč	0 Kč
• 1 100 Kč	1 200 Kč
• 1 200 Kč	2 400 Kč
• 1 300 Kč	3 600 Kč
• 1 400 Kč	4 800 Kč
• 1 500 Kč	6 000 Kč
• 1 600 Kč	7 200 Kč
• 1 700 Kč	8 400 Kč

- 1 800 Kč 9 600 Kč
- 1 900 Kč 10 800 Kč
- 2 000 Kč a více 12 000 Kč

Vedle transformovaných fondů tedy existují nově vzniklé fondy účastnické. Mezi jejich výhody opět patří příspěvek státu, daňové úlevy i možnost zaměstnavatele přispívat svému zaměstnanci. Účastnické fondy ale neposkytují výsluhové a pozůstalostní penze a negarantují nezáporné zhodnocení prostředků. Vznikly různé typy fondů, které nabízejí odlišné investiční strategie a je možno mezi nimi přestupovat.

- **Konzervativní fond** – disponuje strategií, investující převážně do dluhopisů a nevystavuje měnovému riziku.
- **Vyvážený fond** – se strategií, na jejímž základě již mohou výnosy kolísat. Prostředky jsou stále převážně investovány do dluhopisů, ale část je jich investována do akcií, nemovitostí, nebo hotovosti. Nabízí vyvážený poměr mezi očekávaným výnosem a mírou investičního rizika.
- **Dynamický fond** – jedná se o nejriskantnější strategii, která může přinést největší výnosy. Prostředky jsou investovány do akcií a nemovitostí.⁷⁴

Ukončení doplňkového penzijního spoření a jednotlivé způsoby výplaty podrobně stanoví Zákon o doplňkovém penzijním spoření. Nejčastějšími formami jsou:

- **odbytné** – vyplácí se v případě předčasného ukončení smlouvy, pokud spoření trvalo minimálně 24 měsíců. Výše odbytného se skládá z naspořených prostředků, ze kterých jsou odečteny státní příspěvky,
- **jednorázové vyrovnání** – pokud klient dosáhl věku, kdy splní podmínky pro nárok na starobní důchod a zároveň spořil 60 měsíců, může požádat o vyplacení celé částky naráz,

⁷⁴ III. pilíř českého důchodového systému – doplňkové penzijní spoření. [online]. [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnekove-penzijni-sporeni/>

- **invalidní penze** – v případě, že klient pobírá invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně a zároveň spoří minimálně 36 měsíců, může mu být vyplácena penze nejméně tři roky, způsobem, který si zvolí,
- **starobní penze vyplácená penzijní společností** – může být vyplácena klientovi, který spoří minimálně 60 měsíců a dosáhl věku o pět let nižšího, než je potřebný pro vznik nároku na starobní důchod. Penze může být vyplácena v období nejméně tří let, v určených částkách, nebo ve sjednaném počtu splátek, vždy až do vyčerpání prostředků,
- **penze vyplácená životní pojišťovnou** – je vyplácena při splnění stejných základních podmínek, jako u výplaty penzijní společností. Úspory klienta jsou dle jeho výběru převedeny pojišťovně, která mu dále vyplácí pravidelnou penzi,
- **starobní penze vyplácená penzijní společností jako předdůchod** – za splnění výše uvedených podmínek je předdůchod vyplácen po dobu minimálně dvou let na pevně stanovenou dobu, kterou nelze přerušit, ani pozastavit a s přesně stanovenou výší důchodu. Háček tkví v tom, že klient musí mít naspořeno tolik prostředků, aby je mohl měsíčně čerpat v minimální výši 30% průměrné mzdy. Během pobírání předdůchodu si klienti nemusí hradit zdravotní ani sociální pojištění, jsou tzv. státními pojištěnci a zároveň si mohou vydělat finanční prostředky v neomezené výši,
- **kombinace dávek** – klient si může část finančních prostředků vybrat jednorázově a zbytek si nechat vyplácet formou penze.⁷⁵

Komerční důchodové pojištění

Jde o produkt nabízený komerčními pojišťovnami v rámci životního pojištění, ve kterém je zajištění na stáří pouze jedním druhem pojistné události, které v životě mohou

⁷⁵ Doplnkové penzijní spoření. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dopl%C5%88kov%C3%A9_penzijn%C3%AD_spo%C5%99en%C3%AD

nastat. Základním cílem komerčních důchodových pojištění je zvýšit si životní standard v postproduktivním věku.

Hlavní znaky komerčních důchodových pojištění:

- po uplynutí doby, na kterou byla pojistka sjednána, vyplatí pojišťovna celý obnos pojištěnému, případně jej může vyplácet ve formě pravidelných periodických plateb,
- výše částky a délka trvání pojištění jsou odvislé od sjednané smlouvy. Obecně platí, že pojištění bývá ukončeno dosažením věku 50 až 70 let,
- uložené finance neztrácejí svou hodnotu díky protiinflačnímu programu,
- v případě dobrého hospodářského výsledku mohou pojišťovny klientům navýšit naspořené pojistné o tzv. technickou úrokovou míru,
- doplnkově si k pojištění lze sjednat i např. úrazové pojištění, pojištění trvalých následků a další druhy pojištění.⁷⁶

3.3 Finanční gramotnost seniorů

Za **finanční gramotnost** lze označit spektrum specifických dovedností a znalostí, které jsou nezbytné k tomu, aby se člověk dokázal orientovat ve financích a správně s nimi zacházet v každodenním životě. Nelze ale přesně definovat, jaké konkrétní znalosti musí člověk mít, aby ho bylo možno označit za finančně gramotného. V určitém pohledu je finančně gramotný každý člověk. Co je důležité, je míra skutečné objektivní gramotnosti jedince.

V našem světě se téměř každé jednání a rozhodování týká financí. Je proto nutné mít minimálně základní znalosti v tomto oboru a dokázat je správně využít. Velmi významnou roli při výuce finanční gramotnosti hraje škola. Stále rychleji se měnící moderní informační technologie, druhy finančních operací a transakcí vedly k nutnosti vzdělávat v oboru financí již děti od základních škol. Od roku 2013 je proto zavedena povinná výuka finanční gramotnosti na základních školách.

⁷⁶ Důchodové pojištění. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/pojisteni/osoby/zivotni-pojisteni/duchodove/>

V ČR koordinuje finanční vzdělávání Ministerstvo financí ČR, které ho považuje za jeden z pilířů ochrany spotřebitele na trhu financí. V roce 2010 byla přijata Národní strategie finančního vzdělávání, která definuje pojem finanční gramotnost takto:

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“⁷⁷

Národní strategie si klade za cíl zvyšovat úroveň finanční gramotnosti v České Republice. Nástrojem k tomu je právě finanční vzdělávání, které umožní lidem pohybovat se na finančních trzích, orientovat se a správně pracovat s informacemi a zajistit potřeby své a rodinné, které vyplývají z neustále se měnících životních podmínek a situací.

Finanční gramotnost jako definici lze rozdělit na tři složky:

- **peněžní gramotnost** – kompetence nutné ke spravování hotovostních a bezhotovostních finančních prostředků a transakcí s nimi spojených, například správa běžného účtu,
- **cenová gramotnost** – kompetence nutné pro porozumění a orientaci v cenových mechanismech a inflaci,
- **rozpočtová gramotnost** – kompetence nutné pro vedení osobního, či rodinného rozpočtu, znalosti potřebné pro správu finančních aktiv (spoření, vklady, investice) a závazků (úvěry, leasingy).⁷⁸

Výsledkem snah všech dílčích orgánů a institucí zabývajících se finanční gramotností je vzdělaný a informovaný občan a spotřebitel, který se orientuje na finančním trhu, přijímá finanční odpovědnost za sebe i svou rodinu a dělá promyšlená

⁷⁷ Ministerstvo financí - Národní strategie finančního vzdělávání 2010. [online]. [cit. 2014-11-5]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/FG/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf. s. 11

⁷⁸ Ministerstvo financí - Národní strategie finančního vzdělávání 2010. [online]. [cit. 2014-11-5]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/FG/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf

a odpovědná rozhodnutí. Finančně gramotný člověk si uvědomuje možné důsledky socioekonomického směřování společnosti, což přispívá k prevenci předlužení a k udržitelnému rozvoji ekonomiky. I přes tyto aktivity a snahy stále roste míra zadlužení obyvatel, roste počet nesplácených pohledávek a následných exekucí.

V dnešní době se množí případy vážných finančních problémů seniorů, kteří z dobré vůle, často i pod psychickým nátlakem, chtějí za každou cenu finančně pomoci svým dětem, vnoučatům a dalším příbuzným. Berou si půjčky, které nejsou schopni splácet a dostávají se do dluhů. Dokazuje to vysoký počet exekucí na důchody, který má neustále se zvyšující tendenci. Senioři jsou značně omezeni v možnostech zvýšit si svůj příjem, proto se jim po uhrazení nezbytných výdajů na bydlení, potraviny a léky nedostává financí na splátky. Je nezbytně nutné, aby si každý senior dobře promyslel a s velkou opatrností zvážil, zda je v situaci, kdy si může dovolit zadlužit se a půjčenou částku bez problémů splácet.

Internetový portál Moudrý senior uvádí, že v roce 2008 prováděla Česká správa sociálního zabezpečení výplaty důchodů s nějakým druhem srážky od exekutora u více než čtyřiceti tisíc osob. V roce 2013 počet osob se srážkami z důchodu převýšil šedesát osm tisíc. Průměrný dluh seniora odhadují odborníci na bezmála padesát tisíc korun.⁷⁹

Šmejdi

Názornou ukázkou toho jak zrádná a nebezpečná je nízká finanční gramotnost u seniorů, jsou nepoctivé praktiky obchodníků, pro něž se vžilo označení „šmejdi“. Toto označení i mediální informovanost o této problematice se dostaly do širšího povědomí lidí poté, co byl v dubnu 2013 na festivalu Jeden svět uveřejněn stejnojmenný dokumentární film. Jeho autorky Silvie Dymáková a psychologka Romana Mazalová v něm pomocí skryté kamery odkryly zákulisí a nekalé i podvodné praktiky prodejců, pořádajících různé druhy prodejních akcí pro seniory. Všichni dobře známe barevné letáky, objevující se v našich schránkách, které lákají na výlet spojený s obědem a nápojem zdarma a ještě s dárkem pro muže, ženy i páry. Tato lákavě vypadající nabídka však ve skutečnosti vypadá úplně jinak. Senioři jsou doslova uvězněni zpravidla v kulturním domě nebo podobném zařízení, bez svobodné možnosti odejít.

⁷⁹ Moudrý senior. Ekonomická gramotnost seniorů-senioři a dluhy. [online]. [cit. 2014-11-6]. Dostupné z: <http://www.moudrysenior.cz/finance/ekonomicka-gramotnost-senioru-seniori-a-dluhy#.VFvfijSG92A>

Jsou jim nabízeny předražené a často nekvalitní produkty, příkrývkami počínaje a nádobím konče. Během akcí je na účastníky vyvíjen obrovský psychický nátlak, jsou ponižováni, zesměšňováni a manipulováni, je jim vyhrožováno a dochází i k fyzickým atakám.

„Jednoduché pravidlo: pokud svým nesouhlasem rozkládáte morálku přítomných potenciálních kupujících, pokud se odvážíte vyslovit nepříjemný názor, čelíte potupnému trestu a stane se z vás ukázkový příklad, jak se zachází s těmi, co neposlouchají.“⁸⁰

Všechny akce mají společného jmenovatele – velmi silnou manipulaci, zastrahování a agresi, která se vyskytuje v různé intenzitě. Autorky popisují příklady, kdy byl nepohodlnému návštěvníkovi odmítnut oběd, což pro seniora – diabetika může mít velmi vážné zdravotní následky. Ještě neuvěřitelnější byl případ pána s infarktem, ke kterému lidé z týmu prodejců odmítali kohokoliv pustit. *„Prodejci jsou schopni na akcích říkat: Plácáte blbosti, paní. Nemáte tady někdo izolepu? Přilepíme jí ústa, aby už se tady takové žvásty neozývaly.“⁸¹*

Tento dokument se stal podnětem pro změnu zákona. Nově musí být všechny předváděcí akce dopředu hlášeny české obchodní inspekci 10 dní před konáním akce, spolu s identifikací zboží, které bude nabízeno. Na letáčích musí být nově uvedeno, že se jedná o nabídku prodeje konkrétního zboží. Za porušení tohoto zákona může být udělena pokuta do výše pěti milionů korun. Česká obchodní inspekce zároveň zdvojnásobila počty kontrol u předváděcích akcí.

Po legislativní změně z ledna 2014 přešli „šmejdi“ na nové praktiky. Vydávají se za spotřebitelského ombudsmana nebo za pracovníky společnosti, která lidem údajně pomáhá s vymáháním jejich spotřebitelských práv. Další metodou je fiktivní výhra, spojená s poradenstvím. Senioři jsou telefonicky informováni o „výhře“, pro jejíž vyzvednutí je nutné sdělit jméno, adresu, kontakt a umožnit ve své domácnosti pořádání hodinové „poradenské přednášky“. Rizikem je zejména to, že tyto akce nemusí být předem hlášeny obchodní inspekci.

⁸⁰ Nakup, nebo uvidíš! Šmejdi aneb lidský hyenismus v praxi. [online]. [cit. 2015-01-2]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/222483-nakup-nebo-uvidis-smejdi-aneb-lidsky-hyenismus-v-praxi/>

⁸¹ Šmejdi aneb sonda do vymývání mozků seniorů. [online]. [cit. 2015-01-2]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/222278-smejdi-aneb-sonda-do-vymyvani-mozku-senioru/>

Otázkou zůstává, proč i nadále jezdí stejní lidé opakovaně na tyto akce, nechají se ponižovat, urážet a ze svých nízkých důchodů jsou ochotni splácet vysoké sumy za zboží, které nechtějí a nepotřebují. Z dokumentu vyplývá, že se jedná v jistém smyslu o závislost. Lidé vědí, co je na akcích čeká, přesto nedokáží odolat. Dalším důvodem je hodně volného času, kterým senioři disponují, samota a menší možnosti kontaktu s okolím.

Praktiky šmejdu převzali i podomní prodejci. Já sama jsem se v loňském roce osobně setkala se „šmejdy“ v domě s pečovatelskou službou, kde pracuji. Zástupci dodavatele elektrické energie v tmavých oblecích a rudých kravatách obcházeli byt po bytě a jejich scénář byl všude stejný. Dali lidem nohu do dveří, aby nemohli zavřít a často i dost nevybíravými slovy je přesvědčovali, že se zde hromadně přestupuje na jiného dodavatele elektřiny, že již všichni ostatní v domě smlouvu podepsali a oni jsou údajně jediní a poslední, kdo ještě nepodepsali. Zástupci stejné firmy k nám zavítali opět po roce, tentokrát v pracovní den, a znovu obcházeli všechny byty. Nutno dodat, že mezi obyvateli jsou i hodně staří, nemocní lidé, postižení stařeckou demencí. Tito obchodníci se neštíteli podstrčit smlouvu k podpisu ani u těchto lidí, kde bylo naprosto zřejmé, že obyvatelé vůbec nebyli schopni pochopit, s jakou nabídkou podomní obchodník přichází. Tentokrát jsem se s nimi setkala doslova tváří v tvář a na vlastní kůži poznala jejich praktiky. Jejich slovní lavina byla k nezastavení, stále dokola ve velmi rychlém tempu řeči opakovali naučené fráze, držíc se zřejmě asertivní techniky „obehraná deska“ a bylo velmi obtížné je z objektu dostat ven. Po tomto osobním kontaktu musím konstatovat, že takto vyškolený obchodník je velmi silný protivník i pro mladšího a výřečnějšího člověka, natož pro seniora.

Senioři a marketing

Spolu se stárnutím obyvatel, s věkem odchodu do starobního důchodu a s ekonomickými důsledky, které se k těmto aspektům váží, se do popředí zájmu dostává marketing, který je cíleně zaměřen na seniorskou populaci. Cílem tohoto marketingu je odstranit společenské bariéry a naučit se vést podnikatelské aktivity směrem k získání co největší části neustále se zvětšující spotřebitelské skupiny seniorů.

V ČR je stále znát zvýšená porodnost, tím jak se rodiči stávají silné ročníky sedmdesátých let. Přesto dle demografických statistik nenarůstá počet obyvatel

v Evropě vlivem přirozeného přírůstku, ale více vlivem přistěhovalců. Podíl mladších spotřebitelů tudíž stále klesá, zatímco podíl těch starších je na vzestupu. Velmi dobře je tento fakt akceptován firmou Hartmann, která se prvotně věnovala výrobě dětských plen. Nadcházející změnu ve složení obyvatelstva vhodně využila ve své marketingové strategii a dnes se tato firma věnuje výrobě inkontinenčních pomůcek pro dospělé.⁸²

Současná ekonomika je stále ještě orientovaná na mladé lidi a jejich potřeby. Je třeba přijmout fakt, že obecně generace lidí 50+ je dnes finančně zajištěná a časově nezávislá. Do budoucna se očekává situace, kdy mladí potřebují stále méně a starší lidé mají naopak větší spotřebu zboží a služeb. „*Spotřební chování generace nad 50 let rozhoduje o budoucnosti mnoha firem.*“⁸³

Postupem času bude třeba zásadní proměny při pohledu na starší generaci. Jsou to především oni, kdo svou kupní silou udržují pracovní místa a posilují ekonomiku díky realizaci svých zájmů, cestování a aktivnímu využíváním volného času. Z médií je neustále slyšet o tom, jak daně mladých, ekonomicky aktivních lidí, slouží k financování důchodového systému, ale už méně se hovoří o tom, že starší lidé garantují pracovní místa mladým. Andreas Reidl ve své knize nabádá starší generaci k tomu, aby správným způsobem využila svých schopností, které jsou obecně společností málo uznávány. „*Stáří je zkušenost, stáří je prozíravost, stáří je bohatství, stáří je kvalita, stáří je inovace. Stáří je naše budoucnost. Žijme ho – milujme ho.*“⁸⁴

⁸² REIDL, Andreas. *Senior - zákazník budoucnosti: marketing orientovaný na generaci 50+*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6.

⁸³ REIDL, Andreas. *Senior - zákazník budoucnosti: marketing orientovaný na generaci 50+*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6. s. 32

⁸⁴ REIDL, Andreas. *Senior - zákazník budoucnosti: marketing orientovaný na generaci 50+*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6. s. 20

3.4 Age management

Stárnutí populace spolu s prodlužující se délkou života má výrazný vliv nejen na zdravotnictví a ekonomiku. Tato změna s sebou nese i novou věkovou strukturu lidí na trhu práce. Pracovním uplatněním lidí ve věku 50+ se zabývá **age management**, čili řízení s ohledem na věk, schopnosti a potenciál pracovníků. Age management iniciuje změny postojů k věku a bojuje proti věkovým stereotypům a věkové diskriminaci.⁸⁵

„Age management jako komplexní přístup představuje vytváření strategií a postupů, řízení programů, strategií a postupů, které se zabývají demografickými změnami pracovní síly a jsou určeny k podpoře věkové diverzity na pracovišti, k získávání a zaměstnávání starších i mladších pracovníků, předávání znalostí, zdraví a dobré atmosféry.“⁸⁶

V praxi bojuje age management proti věkovým bariérám a prosazuje možnost každého zaměstnance naplnit a využít svůj potenciál. Též Evropská unie hovoří o zvyšování zaměstnanosti starších lidí, které je klíčovým prvkem lisabonské strategie. Evropská legislativa podporuje pracovní prostředí založené na principu rovnosti a snaží se o odstraňování věkových bariér. Zaměstnavatelé mají povinnost dodržovat antidiskriminační nařízení a jejich personální strategie a postupy nesmějí vést k diskriminaci starších pracovníků. Diskriminace se často projevuje jako neochota přijmout do zaměstnání nového pracovníka vyššího věku, opomíjení starších pracovníků při povyšování nebo odměňování a též snahou přimět je k předčasnému odchodu do důchodu.

„Stárnutí populace ohrožuje makroekonomiku a konkurenceschopnost, takže zaměstnanost starších pracovníků má zásadní význam pro udržení ekonomického růstu, posílení sociální soudržnosti a přijatelné míry důchodů stejně jako pro zvládnutí rostoucí finanční zátěže systému sociální péče.“⁸⁷

Základem kvality práce je pracovní schopnost. Pro organizace je důležité vytvořit efektivní proces předávání znalostí a dovedností z generace na generaci. Pro to, aby

⁸⁵ Age Management o. s. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z <http://www.agemanagement.cz/>

⁸⁶ KOCIANOVÁ, Renata. *Personální řízení: východiska a vývoj*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012, 149 s. ISBN 978-80-247-3269-5. s. 112

⁸⁷ KOCIANOVÁ, Renata. *Personální řízení: východiska a vývoj*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012, 149 s. ISBN 978-80-247-3269-5. s. 113

podnik zajistil kvalitní pracovníky, musí naplno využít potenciál všech stávajících pracovníků. Je nutno, aby zajistil příslušné vzdělávání a rozvoj pro všechny věkové kategorie a to zejména dle jejich individuálních potřeb. K úspěšné aplikaci age managementu přispívá:

- vytváření **věkové diverzity** pracovníků (tj. zajistit různé věkové kategorie ve struktuře pracovníků),
- boj s věkovými bariérami a věkovou diskriminací,
- udržovat a oceňovat znalosti a dovednosti starších pracovníků, umožnit jim karierní rozvoj a přístup k dalšímu vzdělávání,
- umožnit pružnou pracovní dobu, zkrácené nebo dočasné úvazky – např. pro pracovníky v důchodu,
- zajistit efektivní předávání znalostí a dovedností.⁸⁸

Starší pracovníci jsou často považováni za méně zdatné a výkonné, méně schopné nebo zdravotně limitované. Ve srovnání s mladšími pracovníky se o nich často hovoří jako o nedostatečně flexibilních, kteří nejsou schopni akceptovat nové změny, postupy a přizpůsobit se měnícím se požadavkům. Přestože někteří starší pracovníci již skutečně nemohou obstát v jistých náročných pozicích, neznamená to, že jejich potenciál nelze využít jinde.

Usnadnit zavádění a šíření age managementu v ČR by měla přinést aplikace národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí na období let 2013 – 2017. Jedná se zejména o:

- uvážení možnosti flexibilního odchodu do starobního důchodu,
- možnost finanční motivace zaměstnavatelů, podporujících flexibilní formy práce, pokud se jedná o starší pracovníky a absolventy,
- začlenění nových druhů flexibilní práce do zákoníku práce a tvorba podmínek pro jejich aplikaci,
- revize bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v souvislosti se zaměstnáváním starších zaměstnanců.⁸⁹

⁸⁸ KOCIANOVÁ, Renata. *Personální řízení: východiska a vývoj*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012, 149 s. ISBN 978-80-247-3269-5.

⁸⁹ ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 238 s. ISBN 978-80-247-4544-2. s. 187

Projekt Třetí kariéra

V ČR je dle studie OECD „*nízká míra zaměstnanosti starších pracovníků, tendence k předčasnému odchodu do důchodu, nízká míra zapojení starších pracovníků do rekvalifikačních kurzů a kurzů dalšího zvyšování odbornosti, vysoká nemocnost a úniky z trhu práce do částečných i trvalých invalidních důchodů*“. Doporučení od OECD pro Českou republiku je jednoznačné: „*Najděte práci pro staré lidi, umožněte práci těm, kteří pracovat chtějí a mohou*.“⁹⁰

Jedním z řešení je zaměřit se na celoživotní vzdělávání, které může pomoci lidem s vypěstováním a udržením návyku zlepšovat své znalosti, schopnosti a dovednosti a zvyšovat tím možnost pracovního uplatnění i kvalitní život.

Třetí kariéra je projekt zaměřený na lidi ve věkové kategorii 50+. Jeho cílem je motivovat uchazeče k aktivitě na trhu práce. Během projektu projdou motivačním kurzem, kde se naučí jak psát životopis, jak se chovat při přijímacích pohovorech, jak vytvořit inzerát na internetu při hledání nového pracovního místa. Následují odborné rekvalifikace, umožňující zvýšení nebo změnu kvalifikace. Dosud zaměstnaným lidem ve věkové kategorii 50+ nabízí řešení, jak se udržet v pracovním procesu, neztrácet sebevědomí a sebedůvěru, jak zhodnocovat své životní zkušenosti a získávat nové a jak být přínosem v moderních dynamických firmách. Projekt je zaměřen na zvýšení zaměstnanosti osob starších padesáti let, rozvinutí chutě a motivace ke vzdělávání nebo k profesní změně a umístění takových osob na trhu práce.⁹¹

Jedním z podniků, který se projektu Třetí kariéra účastní, je i Škoda Auto. Ve spolupráci s Evropskou komisí se snaží reagovat na stárnoucí populaci a co nejlépe využít znalostí a zkušeností takových zaměstnanců. Nabízí formy zkrácených úvazků nebo poradních rolí. Pro zaměstnance, kteří již nejsou schopni vykonávat svou současnou práci, hledají vhodná pracovní místa s odpovídající perspektivou a poskytují peněžitou i sociální pomoc.⁹²

⁹⁰ Postavení zaměstnanců nad padesát let na trhu práce. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z http://www.stem.cz/pages/ucast-v-projektech/060815_equal3k_info_brozura.pdf

⁹¹ Třetí kariéra. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z <http://www.esfcr.cz/projekty/treti-kariera>

⁹² Diverzifikované týmy jsou nutné i užitečné. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/diverzifikovane-tymy-jsou-nutne-i-uzitecne-rika-radek-spicar-ze-skody-auto>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÝ VÝZKUM

4.1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Pracuji v Pečovatelské službě v městě Trutnově jako koordinátor a sociální pracovník a kromě ostatních činností mám též na starosti pořadník žadatelů o umístění v domech s pečovatelskou službou a celou agendu, která se k tomu váže. Město Trutnov má 7 domů s pečovatelskou službou (dále též DPS) a v nich celkem 263 bytů, z nichž převážná většina jsou garsoniéry určené pro jednotlivce. Všechny objekty DPS jsou v majetku města Trutnova a to si také klade podmínky, za kterých se do nich žadatelé umísťují. Poslední revize těchto pravidel proběhla v roce 2014, kdy byla schválena jejich nová podoba. Ta změnila pořadník žadatelů na průběžný, který se tvoří dle počtu bodů. Každý žadatel je obodován dle pravidel, a pokud přesáhne minimální limit a je schválen Radou města Trutnova, dostává se na pořadník. Tento bodový způsob umožnil, aby se ti nejstarší a nejpotřebnější žadatelé dostali do DPS co nejdříve. Nájmy jsou v těchto bytech dotované obcí a tudíž, ve srovnání s tržním nájemným jinde ve městě, velice nízké. Tento fakt je, bohužel, také jedním z hlavních důvodů, pro který si lidé žádají o umístění do DPS. Trutnov disponuje několika „holobyty“, které pronajímá zpravidla „neplatičům“ a dlužníkům, žádné sociální byty město nevlastní. Fakt, že sociální bydlení a jeho dostupnost není problémem jen našeho města, dokazuje, že 27. 1. 2015 proběhla v Senátu Parlamentu ČR konference o sociálním bydlení. *„Rada seniorů ČR byla spolupořadatelem této konference a ne náhodou. Sociální bydlení a jeho dostupnost pro seniorskou populaci je jedním z témat, které se usilovně a systematicky věnuje. Snaží se prosadit existenci zákona o sociálním bydlení a připomínkovala i koncepci sociálního (dostupného) bydlení, která byla na konferenci představena.“*⁹³

Pokud zůstane senior sám a žije v nájemním bytě, vydá značnou část financí za bydlení a po uhrazení léků, jídla a dalších splátek mu nezbyde téměř nic. Tito lidé si chodí pro žádost do DPS a snaží se tím vyřešit svou finanční a bytovou situaci. Pokud jsou navíc omezeni v soběstačnosti a potřebovali by využívat sociálních služeb, nemají

⁹³ Konference o sociálním bydlení. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.rscr.cz/2015/01/konference-o-socialnim-bydleni/>

již na ně peníze. Jiná je situace lidí, žijících v DPS. Někteří zde žijí již řádku let, žádné sociální služby nečerpají, protože je nepotřebují nebo jim je v nutné míře zajistí rodina. Jedni i druzí si stěžují na svou těžkou finanční situaci.

Protože k žadatelům o DPS chodím do domácností na sociální šetření, tak vím, jak odlišná finanční situace těchto lidí může být. Proto jsem se rozhodla ve své diplomové práci pomocí empirického dotazníkového šetření oslovit seniory a hledat odpovědi na otázky ohledně nejčastějších příjmů a výdajů seniorů. Dále mě zajímalo, zda senioři čerpají sociální dávky a jaké a zda využívají sociálních služeb. Protože se stále častěji stává, že si senioři berou půjčky, nebo dokonce splácí dluhy za své děti, tázala jsem se též na závazky a jejich výši.

Cílem praktické části diplomové práce je tedy zmapovat a porovnat ekonomickou situaci dvou skupin seniorů v našem městě – lidí žijících v domech s pečovatelskou službou a lidí žijících mimo ně.

Stanovila jsem si následující hypotézy:

- 1. Senioři žijící v DPS využívají více sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS.*
- 2. Finanční situace seniorů žijících v DPS je lepší než finanční situace seniorů žijících mimo DPS.*
- 3. Senioři žijící v DPS mají větší dostupnost sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS.*

4.2 Metoda výzkumu

Pro potřeby mého výzkumu jsem si zvolila kvantitativní výzkumnou strategii, která slouží k ověřování platnosti hypotéz, definovaných na začátku výzkumu. Konkrétně jsem si vybrala explorační metodu – **dotazník**. Ten slouží ke zjišťování a sběru písemných výpovědí respondentů a umožňuje v krátkém časovém úseku získat potřebné množství dat. Jeho nejpodstatnějšími charakteristikami jsou:

- *Získávaná data mají numerickou povahu,*
- *Přesné popisy metodických postupů při použití metod,*

- *Deskripce izolovaných faktorů,*
- *Statistická sumarizace výsledků a možnost využití statistických metod.*⁹⁴

Jeho nevýhodou je potom fakt, že dotazovaní nemusí otázkám dotazníku dobře porozumět a po jeho rozdělení už výzkumník nemá šanci dovysvětlit případné nejasnosti.

Tuto možnost nesprávné interpretace jsem se snažila eliminovat tím, že tam, kde to bylo možné, jsem o distribuci dotazníků požádala jednotlivé pracovníky v sociálních službách, kteří přicházejí s respondenty pravidelně do styku a dobře je znají. Vysvětlila jsem jim otázky dotazníku i jejich účel a požádala je o případnou podporu respondentů s jeho vyplňováním.

Dotazník (viz příloha č. III) zjišťuje ve třidvaceti otázkách jednat tzv. „tvrdá data“, jako je věk, pohlaví, rodinný stav. Dále se táže i na tzv. „měkká data“, např. kým je poskytována péče, nebo zda jsou dle názoru respondentů sociální služby dostupné. Otázky jsou voleny jako polouzavřené a dotazovaný pouze zaškrtně pro sebe tu nejvhodnější odpověď, případně někde může dopsat sám, pokud mu výčet odpovědí nevyhovuje.

Dotazník byl rozdělán celkem 120 respondentům, kdy 60 cílilo mezi obyvatele domů s pečovatelskou službou a dalších 60 seniorům, žijícím tzv. „v terénu“. Všechny dotazníky byly rozděány ve městě Trutnově. Vzorek respondentů rozhodně není reprezentativní, tudíž výsledky dotazníkového šetření nelze zobecnit pro celou populaci. Tato diplomová práce si takové cíle zdaleka nekladla. Jejím úkolem bylo provést specifické šetření, místně i věkově omezené. Při výběru respondentů jsem byla vázána seniorským věkem, územím našeho města a hlavně ochotou respondentů na mé otázky odpovídat. Dlužno dodat, že senioři si rádi a často na své ekonomické poměry stěžují, pokud ale mají odpovídat na konkrétní otázky z této oblasti, staví se k nim ne vždy vstřícně a někteří je považují za velmi osobní a citlivé.

Vyhodnocení dotazníků je provedeno dvojím způsobem – formou tabulky, kde jsou přehledně zobrazeny nabízené odpovědi, jejich zvolený počet a procentuální vyjádření. Pro maximální přehlednost jsem zvolila zaokrouhlování procent na celá čísla. Pro větší názornost je ke každé otázce připojen graf.

⁹⁴ MÜHLPACHR, Pavel a kol. Sociální pedagogika II. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, s. 66

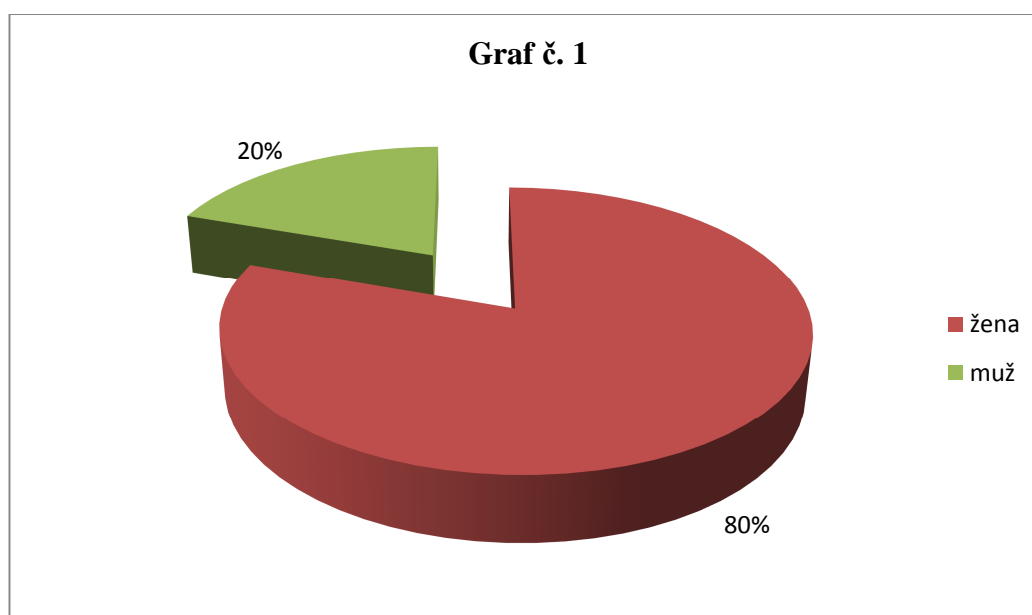
4.3 Vyhodnocení odpovědí

Otázka č. 1: Pohlaví

Dle otázky číslo 1 odpovídalo v dotazníku 80 % žen a 20% mužů.

Tabulka č. 6 Odpověď na otázku č. 1

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
žena	88	80%
muž	21	20%
celkem	109	100%

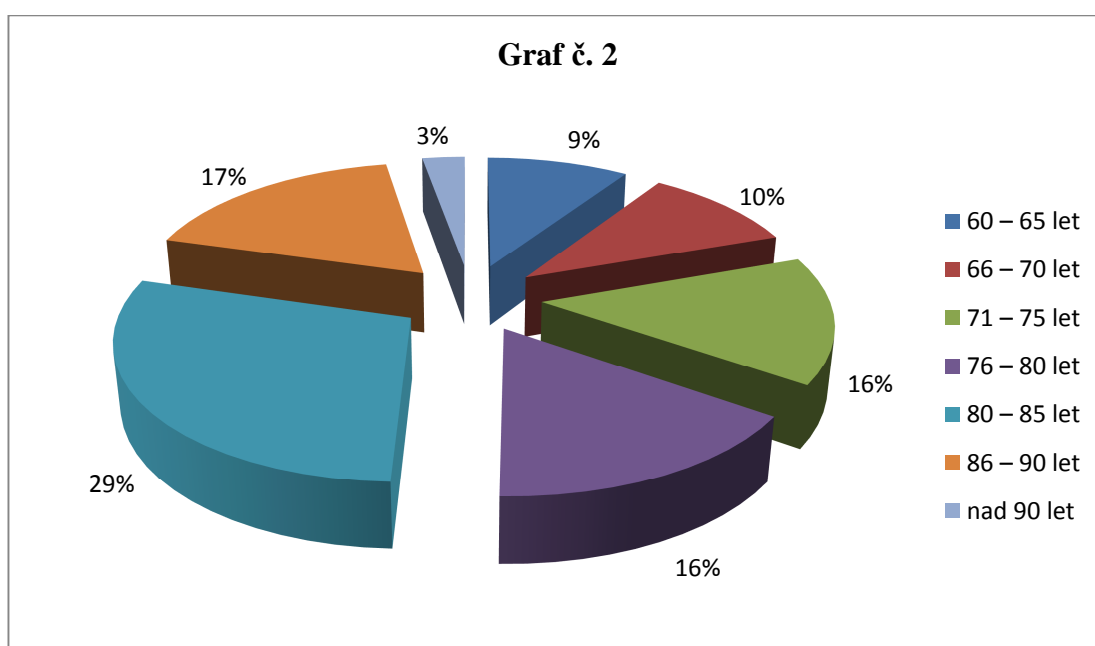

Otázka č. 2: Věk

Věkové rozpětí bylo v dotazníku rozloženo do sedmi věkových období od šedesáti let do kategorie nad devadesát. Chtěla jsem postihnout seniory celého věkového spektra. Na otázky dotazníku odpovědělo 9% lidí ve věku 60 – 65 let, 10% lidí ve věku 66 – 70 let, 16% lidí ve věku 71 – 75 let, 16% lidí ve věku 76 – 80 let, 29% lidí ve věku 80 – 85 let, 17% lidí ve věku 86 – 90 let a 3% lidí ve věku nad 90 let.

Tabulka č. 7 Odpověď na otázku č. 2

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
60 – 65 let	10	9%
66 – 70 let	11	10%
71 – 75 let	17	16%
76 – 80 let	17	16%
80 – 85 let	32	29%
86 – 90 let	19	17%
nad 90 let	3	3%
celkem	109	100%

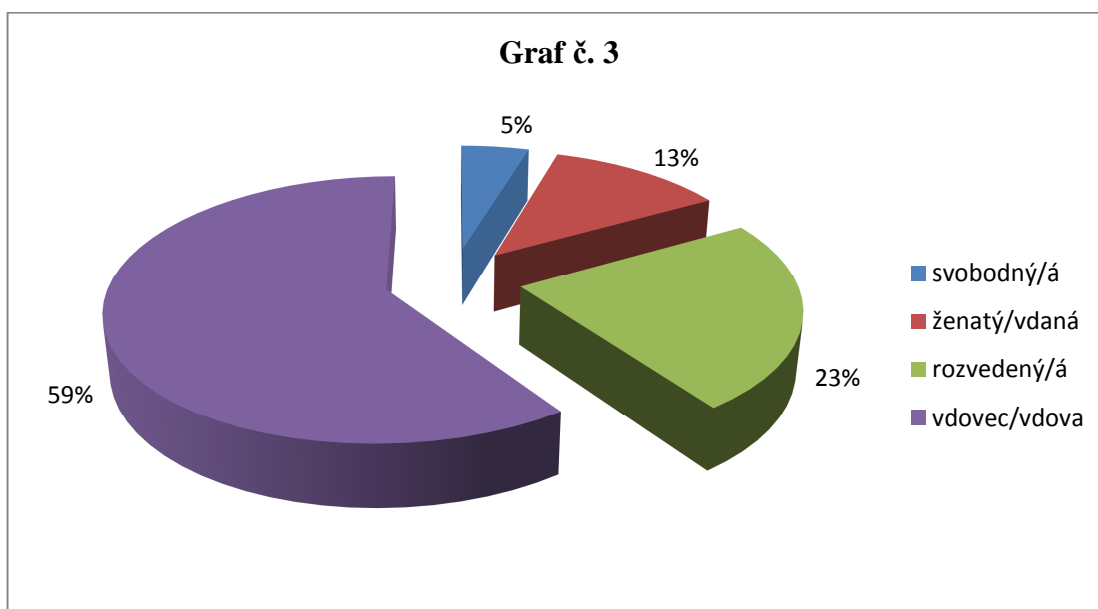

Otázka č. 3: Rodinný stav

Na otázku rodinného stavu odpovědělo 5% svobodných respondentů, 13% ženatých/vdaných, 23% rozvedených a 59% vdovců/vdov. Uvedená data korespondují se statistikami, které říkají, že se zvyšujícím se věkem stoupá počet žen – vdov, protože délka dožití u mužů je ve srovnání se ženami kratší.⁹⁵

Tabulka č. 8 Odpověď na otázku č. 3

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
svobodný/á	5	5%
ženatý/vdaná	14	13%
rozvedený/á	25	23%
vdovec/vdova	65	59%
celkem	109	100%

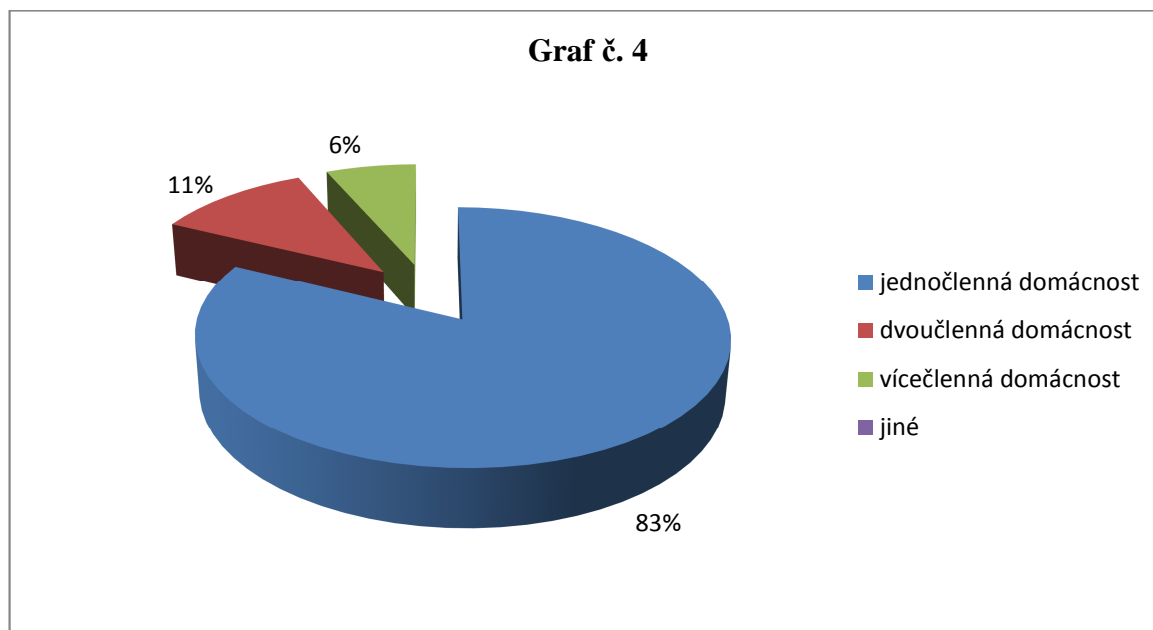
⁹⁵ str. 15 teoretické části: „prognóza střední délky života v ČR pro rok 2020 je: muži 76,9 let, ženy 80,6 let“

Otázka č. 4: Kolik osob tvoří vaši domácnost?

Na otázku počtu osob v domácnosti měli respondenti na výběr ze čtyř možností. 83% uvedlo, že žije v jednočlenné domácnosti, 11% žije ve dvoučlenné domácnosti a 6% žije ve vícečlenné domácnosti, která byla charakterizována jako společné soužití s dětmi, vnoučaty, případně dalšími blízkými.

Tabulka č. 9 Odpověď na otázku č. 4

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
jednočlenná domácnost	90	83%
dvoučlenná domácnost	12	11%
vícečlenná domácnost	7	6%
jiné	0	0%
celkem	109	100%

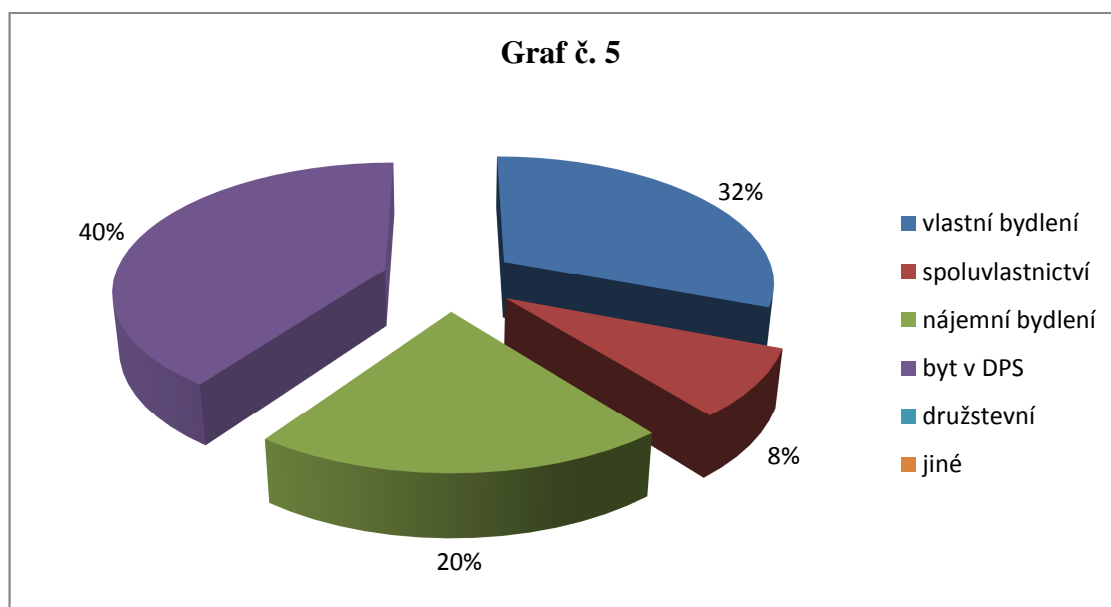

Otázka č. 5: Forma bydlení

Na otázku vybírali respondenti ze šesti možností a odpověděli následovně. 32% žije ve vlastním bytě/domě, 8% má byt/dům ve spoluvlastnictví, 20% bydlí v nájmu a 40% žije v domě s pečovatelskou službou.

Tabulka č. 10 Odpověď na otázku č. 5

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
vlastní bydlení	35	32%
spoluvlastnictví	9	8%
nájemní bydlení	22	20%
byt v DPS (dům s pečovatelskou službou)	43	40%
družstevní	0	0%
jiné	0	0%
celkem	109	100%

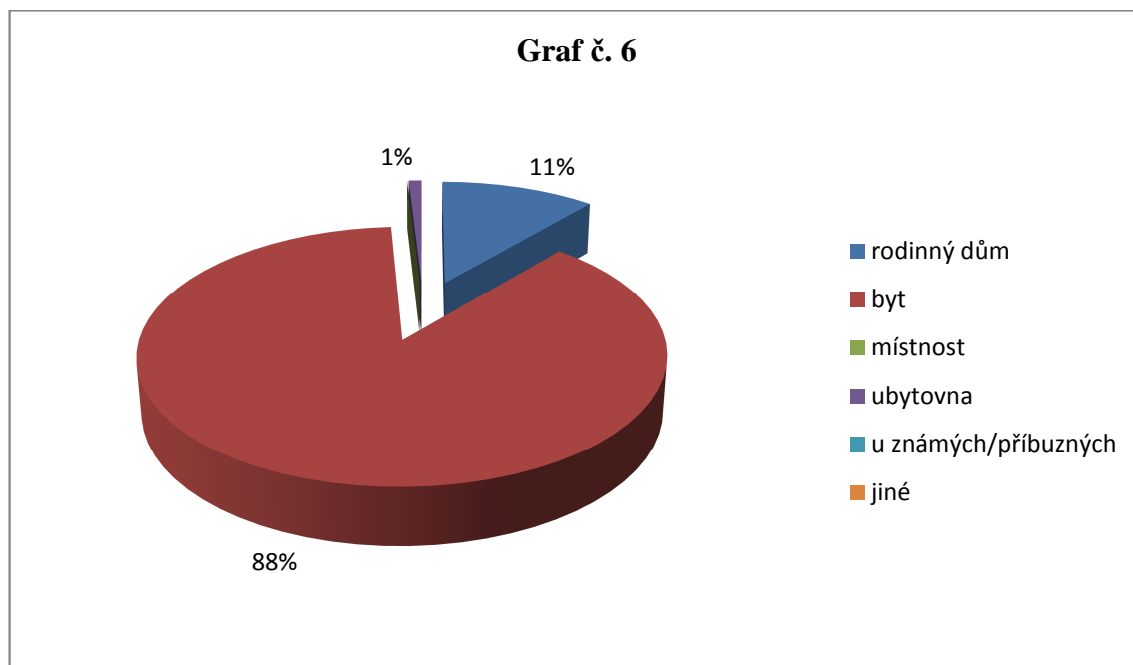

Otázka č. 6: druh bydlení

Na otázku druh bydlení uvedlo 11% respondentů, že žijí v rodinném domě, 88% žije v bytě a 1% na ubytovně. Ostatní z nabízených možností respondenti ne zvolili.

Tabulka č. 11 Odpověď na otázku č. 6

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
rodinný dům	12	11%
byt	96	88%
místnost	0	0%
ubytovna	1	1%
u známých/příbuzných	0	0%
jiné	0	0%
celkem	109	100%

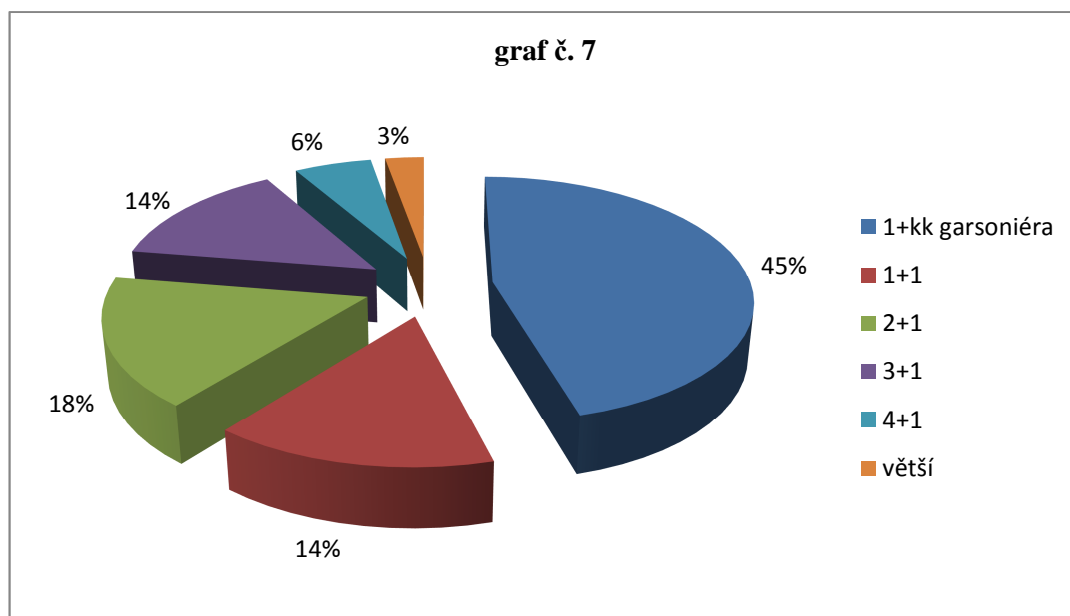

Otázka č. 7: Velikost obývaných prostor

Na sedmou otázku odpovědělo 45% dotazovaných, že žije v garsoniéře, 14 % obývá prostory o velikosti 1+1, 18% prostory o velikosti 2+1, 14% prostory o velikosti 3+1, 6% prostory o velikosti 4+1 a 3% respondentů vyplnilo, že obývají větší, než uvedené prostory.

Tabulka č. 12 Odpověď na otázku č. 7

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
1+kk – garsoniéra	49	45%
1+1	16	14%
2+1	20	18%
3+1	15	14%
4+1	6	6%
větší	3	3%
celkem	109	100%

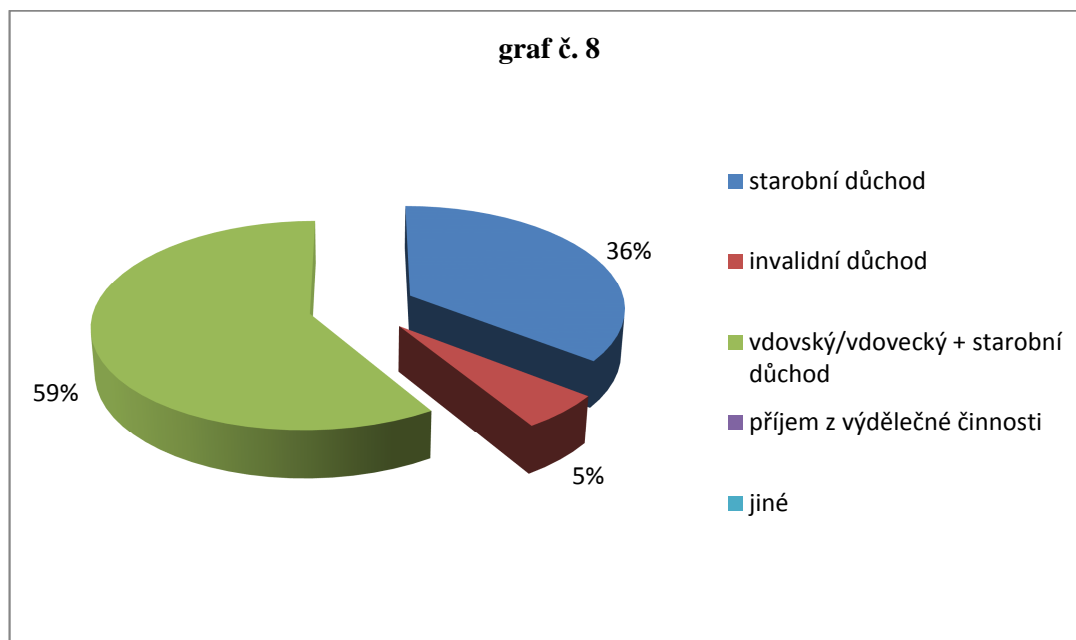

Otázka č. 8: Druh příjmu

Na osmou otázku odpovědělo 36% dotazovaných, že pobírají starobní důchod, 5% pobírá invalidní důchod a 59% pobírá kombinaci starobního a vdovského/vdoveckého důchodu.

Tabulka č. 13 Odpověď na otázku č. 8

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
starobní důchod	39	36%
invalidní důchod	6	5%
vdovský/vdovecký důchod + starobní důchod	64	59%
příjem z výdělečné činnosti	0	0%
jiné	0	0%
celkem	109	100%

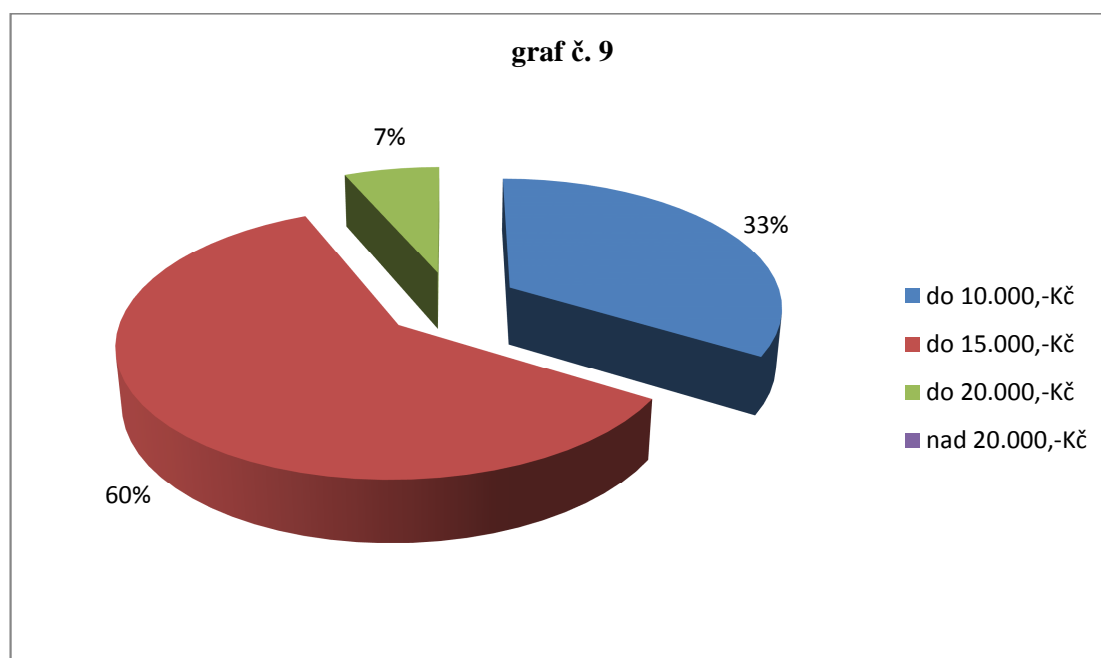

Otázka č. 9: Celková výše příjmů

Na tuto otázku označilo 33% seniorů své příjmy do 10.000,-Kč, 60% pobírá příjmy do 15.000,-Kč a 7% respondentů má příjmy o velikost do 20.000,-Kč.

Tabulka č. 14 Odpověď na otázku č. 9

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 10.000,-Kč	36	33%
do 15.000,-Kč	66	60%
do 20.000,-Kč	7	7%
nad 20.000,-Kč	0	0%
celkem	109	100%

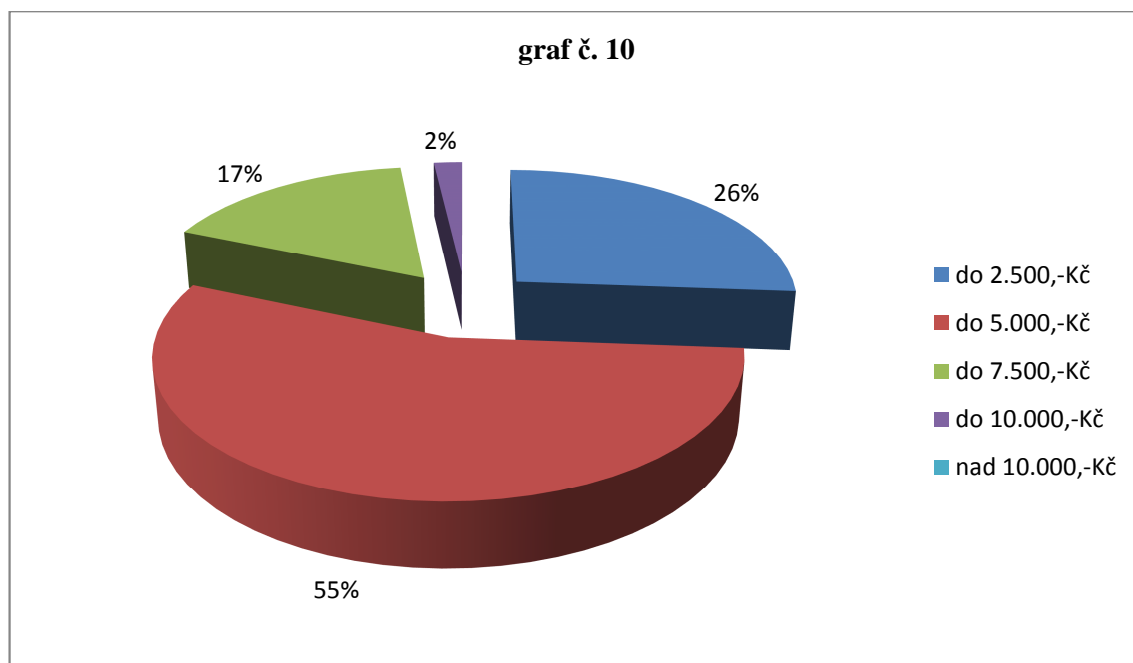

Otázka č. 10: Výše měsíčních nákladů na bydlení

Na desátou otázku, týkající se výše měsíčních nákladů, odpovědělo 26% dotazovaných, že jejich měsíční náklady na bydlení jsou ve výši do 2.500,-Kč, 55% lidí má náklady na bydlení ve výši do 5.000,-Kč, 17% respondentů vydá měsíčně za bydlení do 7.500,-Kč a 2% hradí měsíčně za bydlení částku do 10.000,-Kč.

Tabulka č. 15 Odpověď na otázku č. 10

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 2.500,-Kč	28	26%
do 5.000,-Kč	60	55%
do 7.500,-Kč	19	17%
do 10.000,-Kč	2	2%
nad 10.000,-Kč	0	0%
celkem	109	100%

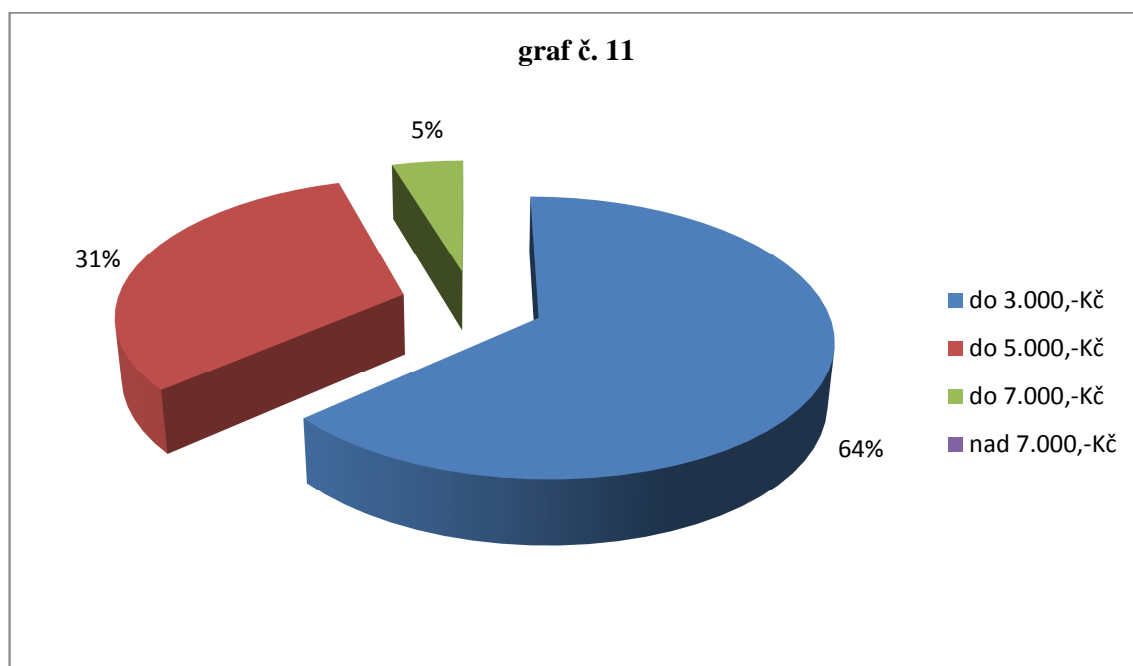

Otázka č. 11: Výše měsíčních nákladů na stravu

Na otázku číslo jedenáct odpovědělo 64% osob, že jejich měsíční náklady na stravu jsou ve výši do 3.000,-Kč, 31% vydá za stravu měsíčně do 5.000,-Kč a 5% má měsíční náklady na stravu v částce do 7.000,-Kč.

Tabulka č. 16 Odpověď na otázku č. 11

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 3.000,-Kč	70	64%
do 5.000,-Kč	34	31%
do 7.000,-Kč	5	5%
nad 7.000,-Kč	0	0%
celkem	109	100%

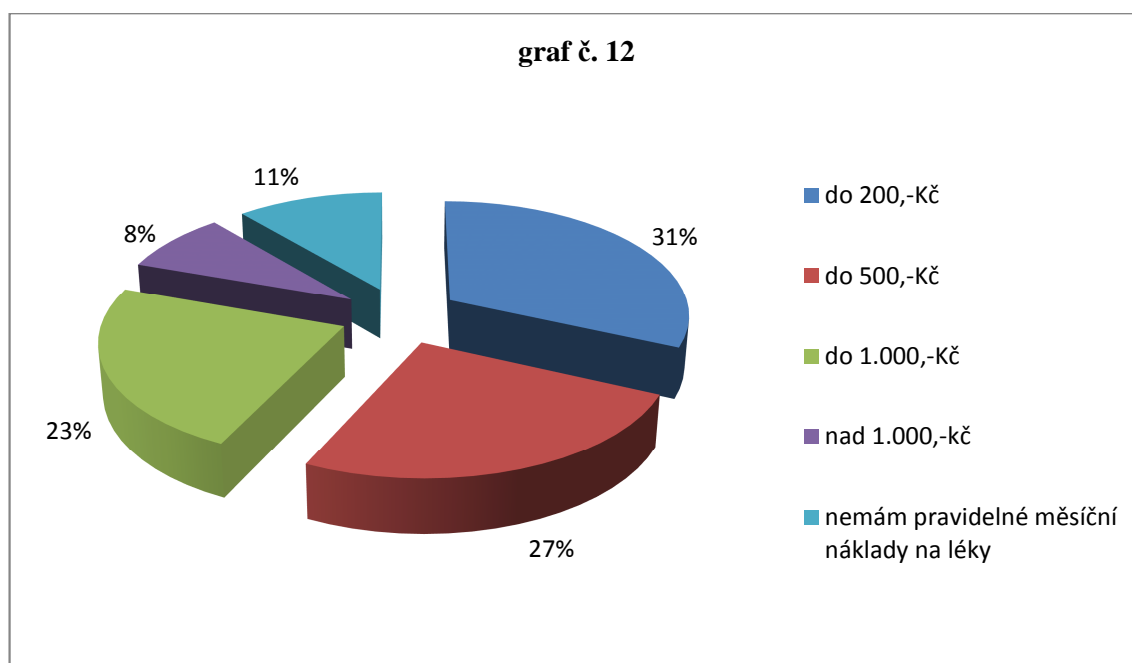

Otázka č. 12: Výše měsíčních nákladů na léky

Na otázku výše měsíčních nákladů na léky odpovědělo 31% seniorů, že vydají do 200,-Kč, 27% uhradí v lékárnách měsíčně částku do 500,-Kč, 23% vydá měsíčně sumu do 1.000,-Kč, 8% zaplatí více, než 1.000,-Kč a 11% respondentů nemá pravidelné měsíční náklady na léky.

Tabulka č. 17 Odpověď na otázku č. 12

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 200,-Kč	34	31%
do 500,-Kč	29	27%
do 1.000,-Kč	25	23%
nad 1.000,-Kč	9	8%
nemám pravidelné měsíční náklady na léky	12	11%
celkem	109	100%

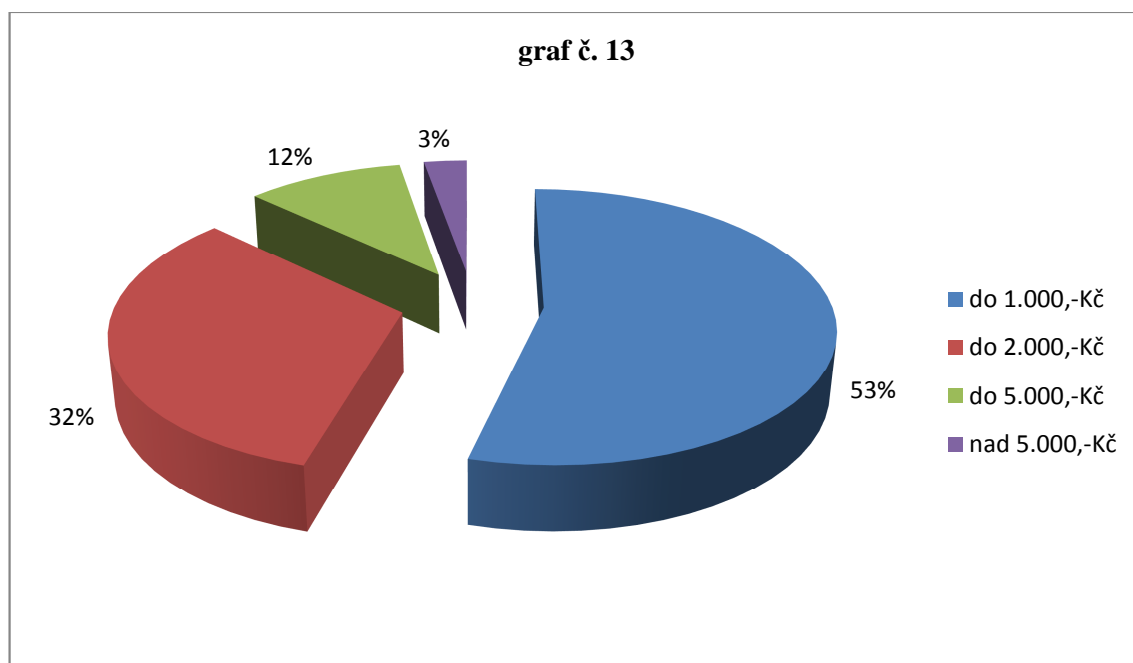

Otázka č. 13: Ostatní měsíční výdaje (oblečení, cestování, kultura, dárky a jiné, kromě splátek dluhů)

Na tuto otázku odpovídali respondenti následovně. 53% uvedlo, že jejich ostatní měsíční výdaje jsou do 1.000,-Kč, 32% vydá za ostatní výlohy částku do 2.000,-Kč, 12% utratí sumu do 5.000,-Kč a jen 3% dotazovaných vydají měsíčně za ostatní výdaje částku nad 5.000,-Kč.

Tabulka č. 18 Odpověď na otázku č. 13

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 1.000,-Kč	58	53%
do 2.000,-Kč	35	32%
do 5.000,-Kč	13	12%
nad 5.000,-Kč	3	3%
celkem	109	100%

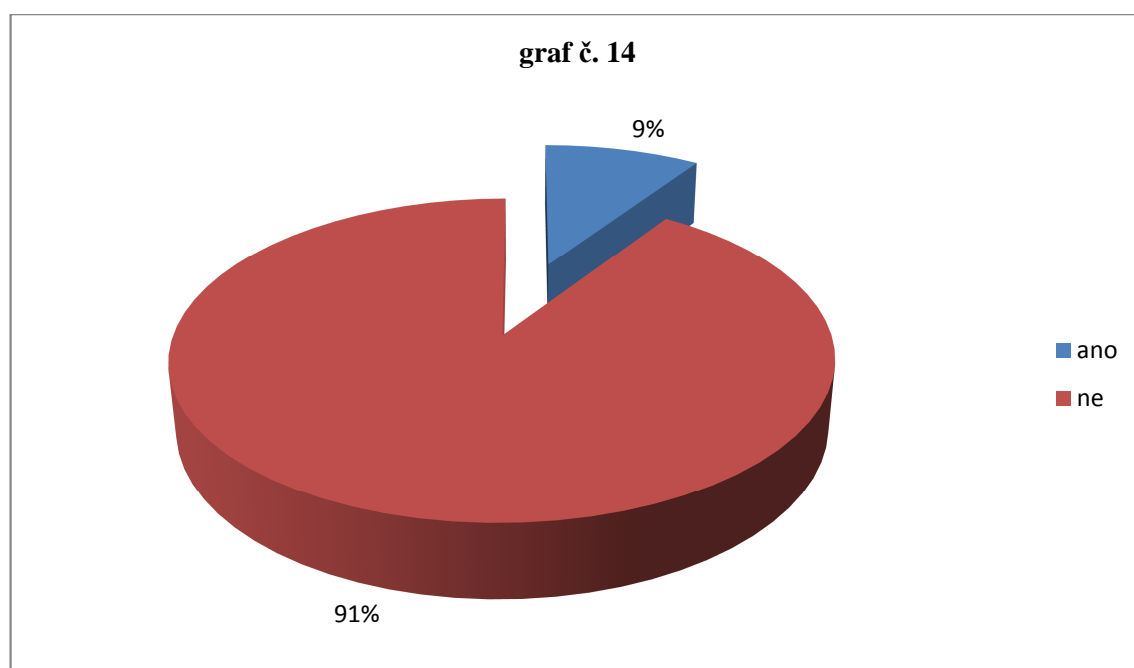

Otázka č. 14: Máte neuhrazené náklady? (dluhy, půjčky, exekuce, atd.)

Na otázku čtrnáctou otázku odpovědělo 9% dotazovaných kladně, tzn., že mají neuhrazené náklady. 91% respondentů žádné neuhrazené náklady nemá.

Tabulka č. 19 Odpověď na otázku č. 14

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	10	9%
ne	99	91%
celkem	109	100%

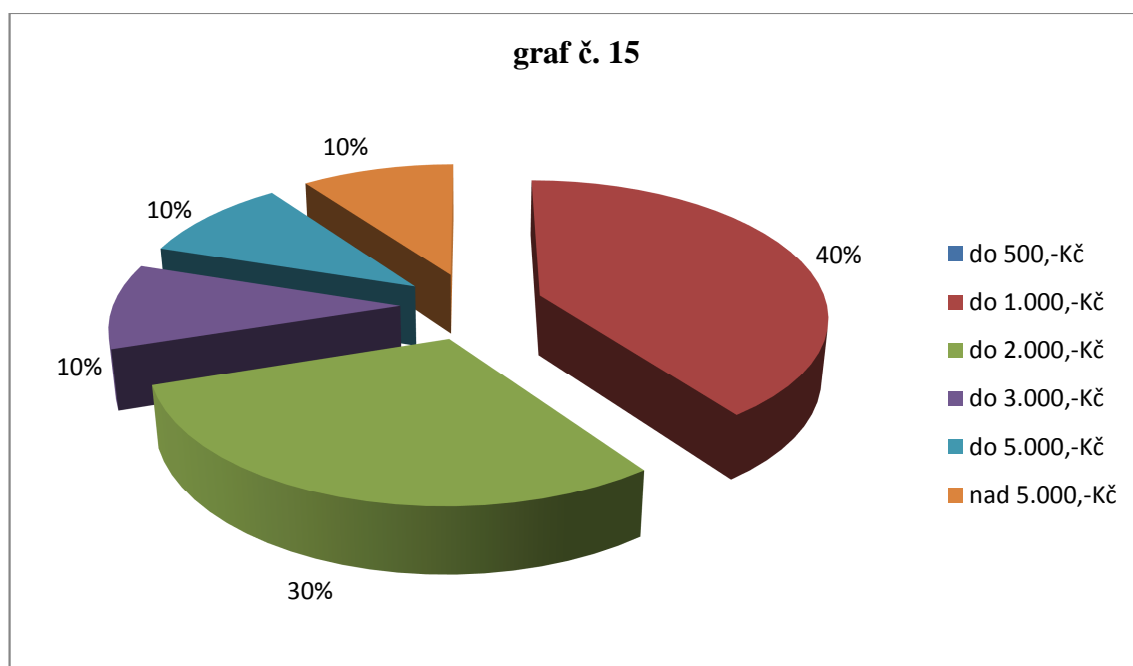

Otázka č. 15: Kolik činí měsíční splátka dluhů?

Tato otázka se váže k předchozí a odpovídali na ni pouze ti, kteří v předchozí otázce uvedli, že mají neuhrazené náklady. Dotazovaní odpovídali následovně: 40% respondentů splácí měsíčně částku do 1.000,-Kč, 30% splácí sumu do 2.000,-Kč, 10% hradí měsíční splátku ve výši do 3.000,-Kč, 10% vydá měsíčně za splátky dluhů do 5.000,-Kč a 10% musí hradit měsíčně více než 5.000,-Kč.

Tabulka č. 20 Odpověď na otázku č. 15

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 500,-Kč	0	0%
do 1.000,-Kč	4	40%
do 2.000,-Kč	3	30%
do 3.000,-kč	1	10%
do 5.000,-Kč	1	10%
nad 5.000,-Kč	1	10%
celkem	10	100%

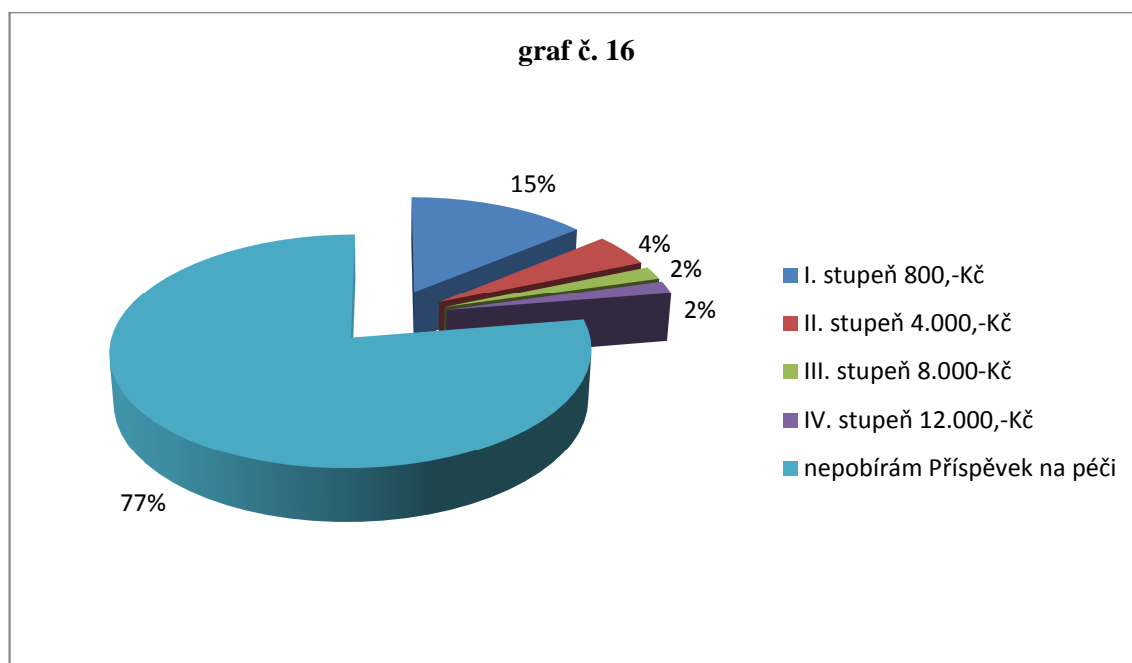

Otázka č. 16: Pobíráte Příspěvek na péči (PNP) a v jaké výši?

15% dotazovaných pobírá I. stupeň PNP, 4% pobírají II. stupeň PNP, 2% mají přiznán III. stupeň PNP, 2% pobírají IV. stupeň PNP a 77% respondentů nepobírá žádný Příspěvek na péči.

Tabulka č. 21 Odpověď na otázku č. 16

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
I. stupeň 800,-Kč	16	15%
II. stupeň 4.000,-Kč	5	4%
III. stupeň 8.000,-Kč	2	2%
IV. stupeň 12.000,-Kč	2	2%
nepobírám Příspěvek na péči	84	77%
celkem	109	100%

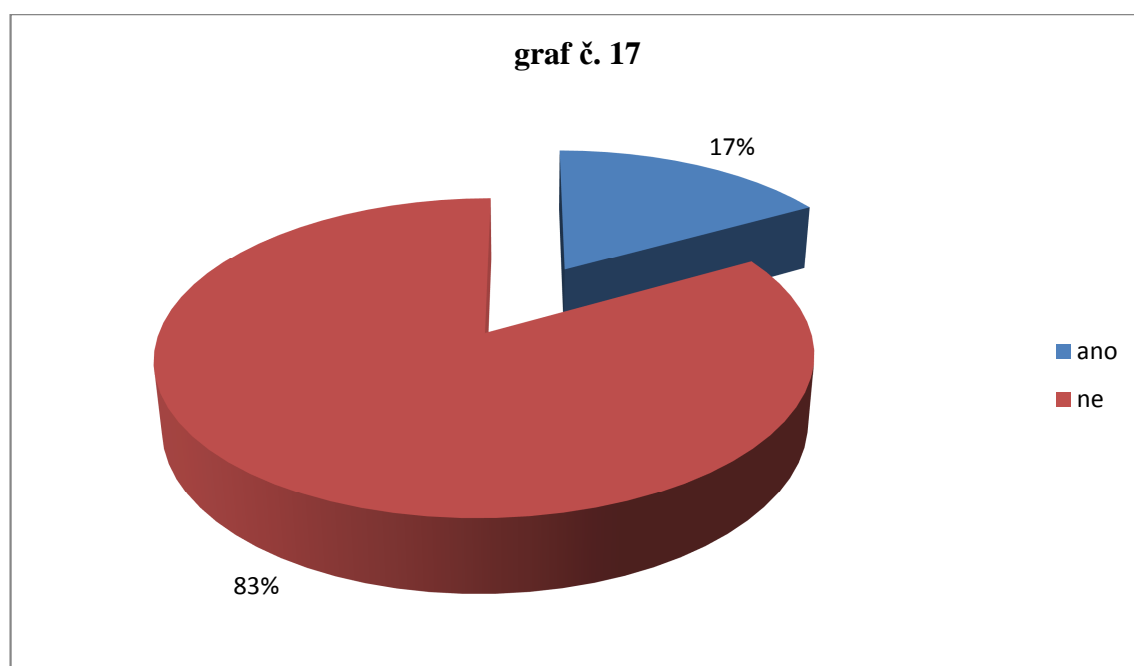

Otázka č. 17: Pobíráte příspěvek na mobilitu (400,-Kč)?

Na otázku číslo sedmnáct uvedlo 17% respondentů, že pobírají příspěvek na mobilitu. 83% dotazovaných tento příspěvek nepobírá.

Tabulka č. 22 Odpověď na otázku č. 17

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	19	17%
ne	90	83%
celkem	109	100%

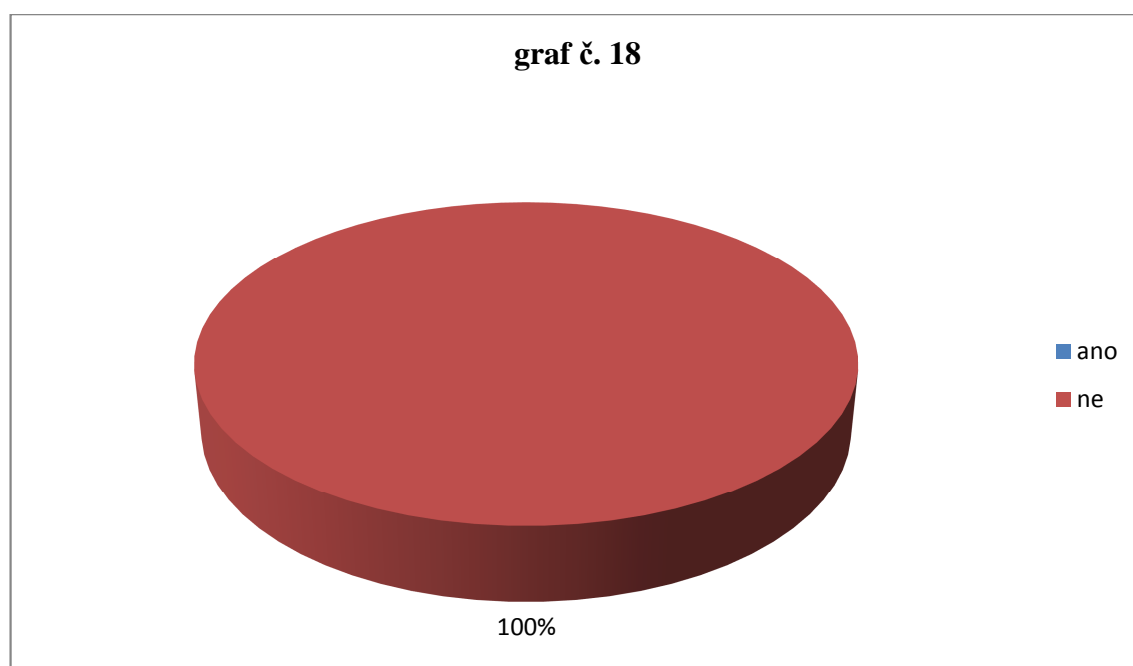

Otázka č. 18: Pobíráte příspěvek, případně doplatek na bydlení?

Odpověď na tuto otázku byla jednoznačná. Všechny 100% dotazovaných nepobírá příspěvek, ani doplatek na bydlení.

Tabulka č. 23 Odpověď na otázku č. 18

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	0	0%
ne	109	100%
celkem	109	100%

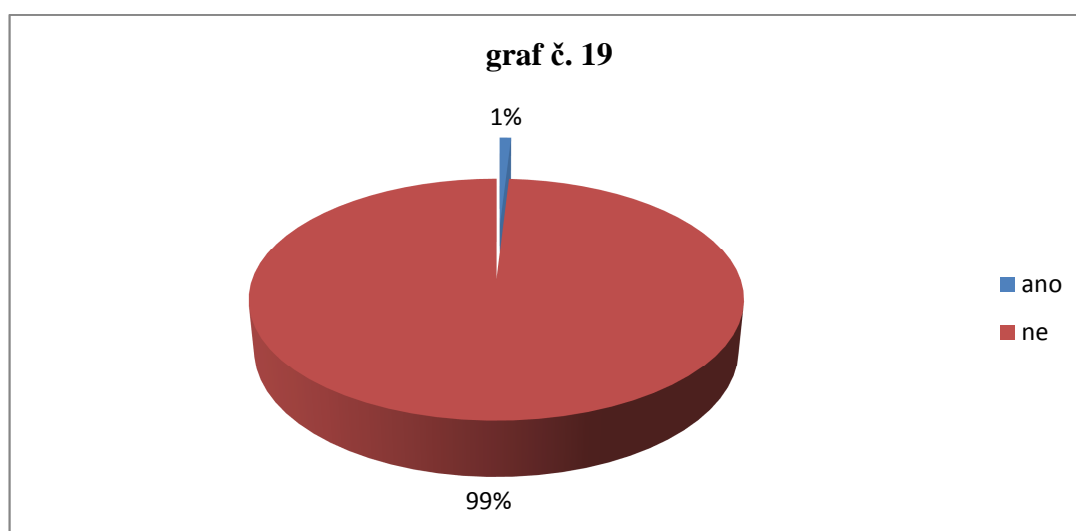
Otázka č. 19: Pobíráte nějaké další dávky? (Dávky hmotné nouze, státní sociální podpory, příp. jiné) Pokud ano, uveďte, prosím, jaké.

Na tuto otázku odpověděl pouze jeden dotazovaný kladně a připsal, že se jedná o příplatek 622/2004 – KPV.

Jde o Příplatek k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem. „Ke zmírnění křivd způsobených komunistickým režimem přijala vláda ČR nařízení č. 622/2004 Sb., podle kterého náleží příplatek k důchodu politickým vězňům z období komunistického režimu, popřípadě osobám, které po nich pobírají vdovský nebo vdovecký důchod. Nařízení nabylo účinnosti dnem 1. ledna 2005. Nárok na příplatek vzniká oprávněným osobám nejdříve od splátky důchodu splatné v lednu 2005.“⁹⁶

Tabulka č. 24 Odpověď na otázku č. 19

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	1	1%
ne	108	99%
celkem	109	100%

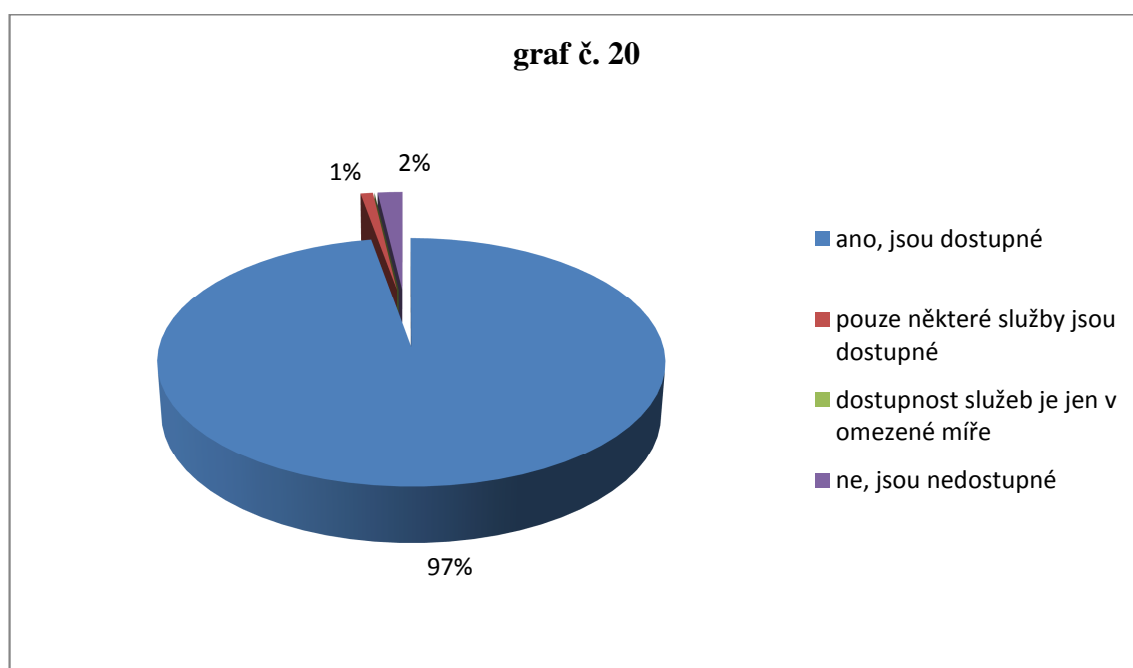
⁹⁶ Příplatek k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/odskodneni/priplatek-k-duchodu-ke-zmirneni-nekterych-krivd-zpusobenych-komunistickym-rezimem.htm>. Nařízení vlády 622/2004 Sb. bylo novelizováno a nyní je platné ve znění Předpisu č. 369/2007 Sb. z 1. 1. 2008.

Otázka č. 20: Jsou pro Vás sociální služby dostupné v místě Vašeho bydliště?

Na otázku dostupnosti sociálních služeb v místě bydliště odpověděli respondenti následovně: jeden z dotazovaných – 1%, který uvedl, že jsou pro něj sociální služby nedostupné, uvedl v následující otázce, že využívá pečovatelskou službu a poskytovatele sociálních služeb spolu se známými a rodinou jako ty, kteří mu poskytují péči. 97% potom označilo, že sociální služby jsou pro ně v místě bydliště dostupné, 2% považuje sociální služby v místě bydliště za nedostupné.

Tabulka č. 25 Odpověď na otázku č. 20

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano, jsou dostupné	106	97%
pouze některé služby jsou dostupné	1	1%
dostupnost sociálních služeb jen v omezené míře	0	0%
ne, jsou nedostupné	2	2%
celkem	109	100%

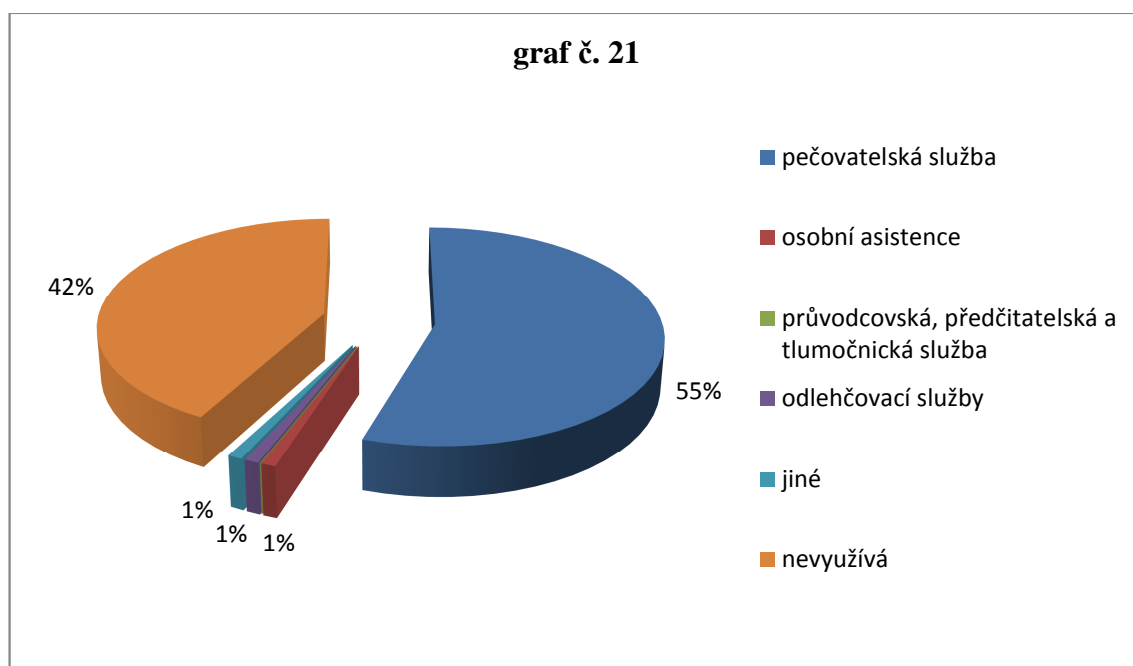

Otázka č. 21: Využíváte sociálních služeb, a jakých?

55% dotazovaných vyplnilo, že využívají pečovatelskou službu, 1% označilo osobní asistenci, 1% respondentů využívá odlehčovací služby a jeden dotazovaný – (1%) uvedl, že využívá zdravotních služeb Charity, která mu zajišťuje odběry krve. 42% respondentů nevyužívá žádných sociálních služeb.

Tabulka č. 26 Odpověď na otázku č. 21

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
pečovatelská služba	60	55%
osobní asistence	1	1%
průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba	0	0%
odlehčovací služby	1	1%
jiné	1	1%
nevyužívá	46	42%
celkem	109	100%

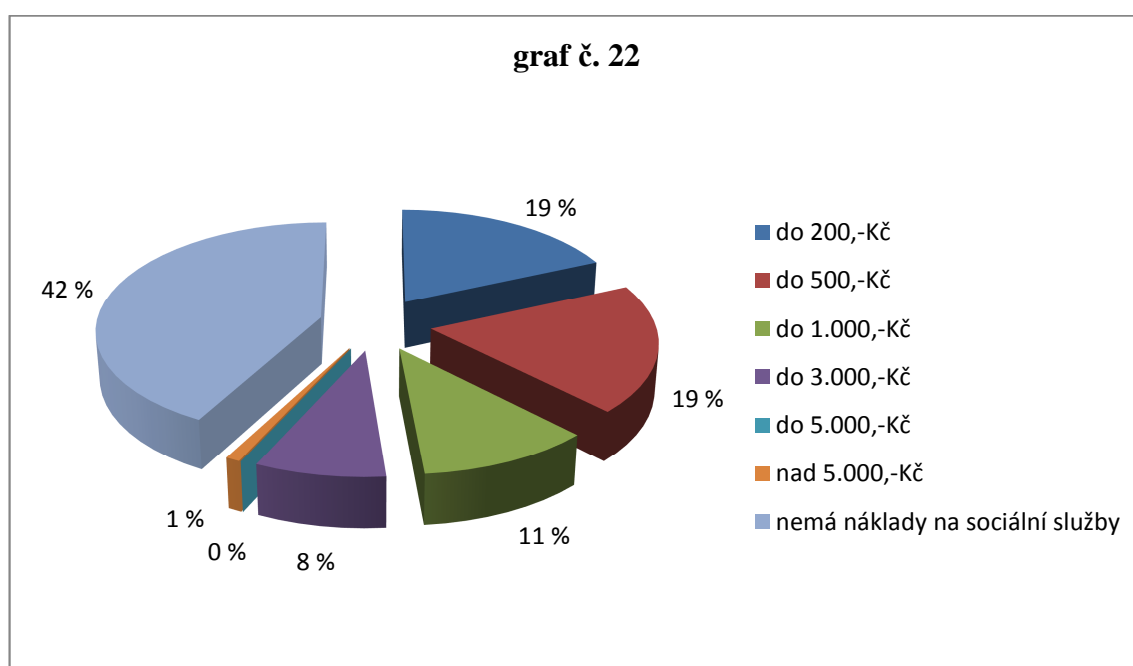

Otázka č. 22: Výše měsíčních nákladů na sociální služby?

U této otázky označilo 19 % dotazovaných, že jejich měsíční náklady na sociální služby činí do 200,-Kč, 19 % vydá za sociální služby do 500,-Kč měsíčně, 11 % označilo možnost do 1.000,-Kč měsíčně, 8 % zaplatí částku ve výši do 3.000,-Kč měsíčně a 1 % respondentů uhradí měsíčně za sociální služby sumu ve výši nad 5.000,-Kč. 42% dotazovaných označilo, že nemají žádné výdaje za sociální služby.

Tabulka č. 27 Odpověď na otázku č. 22

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 200,-Kč	20	19%
do 500,-Kč	21	19%
do 1.000,-Kč	12	11%
do 3.000,-Kč	9	8%
do 5.000,-Kč	0	0%
nad 5.000,-Kč	1	1%
nemá náklady na sociální služby	46	42%
celkem	109	100%

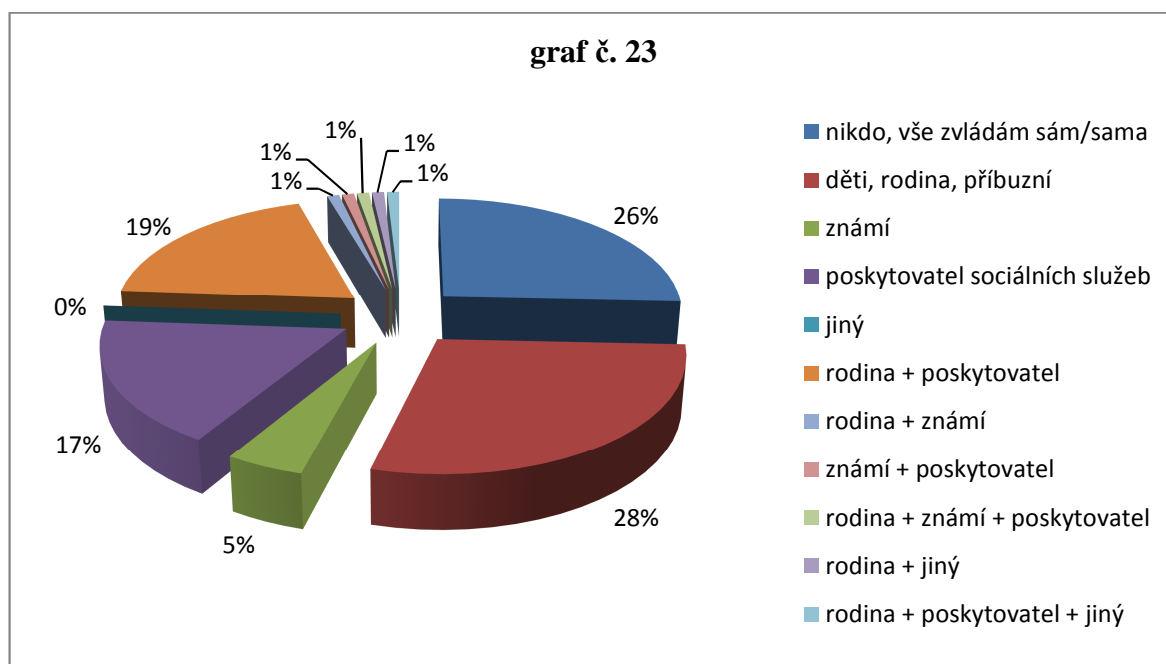

Otázka č. 23: Kdo Vám poskytuje péči?

V této otázce označilo 26% dotazovaných možnost, že jim péči neposkytuje nikdo a vše zvládají sami, 28% pomáhá rodina, děti a příbuzní, 5% poskytují péči známí, 17% využívá při poskytování péče organizaci poskytující sociální služby, 19% dotazovaných označilo kombinaci rodiny a poskytovatele sociálních služeb, 1% uvedlo kombinaci rodiny a známých, 1% kombinaci známých a poskytovatele sociálních služeb, 1% označilo rodinu, známé a poskytovatele sociálních služeb, 1% označilo kombinaci rodiny a možnosti jiné, kde bylo uvedeno lékař, rehabilitace a lázně. Poslední 1% dotazovaných uvedlo, že péče je mu poskytována rodinou, poskytovatelem sociálních služeb a sousedy, kteří byli zapsáni v kolonce jiné.

Tabulka č. 28 Odpověď na otázku č. 23

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
nikdo, vše zvládám sám/sama	28	26%
děti, rodina, příbuzní	31	28%
známí	5	5%
poskytovatel sociálních služeb (pečovatelská služba, charita, atd.)	19	17%
jiný	0	0%
děti, rodina, příbuzní + poskytovatel sociálních služeb	21	19%
děti, rodina, příbuzní + známí	1	1%
známí + poskytovatel sociálních služeb	1	1%
děti, rodina, příbuzní + známí + poskytovatel soc. s.	1	1%
děti, rodina, příbuzní + jiný	1	1%
děti, rodina, příbuzní + poskytovatel soc. s. + jiný	1	1%
celkem	109	1%

4.4 Shrnutí

Z rozdaných 120 dotazníků se jich vrátilo celkem 109, tj. 91 %. Dle odpovědí na otázku č. 5 odpovědělo na dotazník 43 lidí žijících v DPS, což je 40% z celkového počtu respondentů, 66 dotazovaných – tj. 60% bydlí v jiné formě bydlení (vlastní, nájemní, spoluvlastnictví).

Tabulka č. 29 Rozdělení respondentů dle druhu bydlení

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
Bydlení mimo DPS	66	60%
bydlení v DPS (dům s pečovatelskou službou)	43	40%
celkem	109	100%

Hypotéza č. 1: Seniori žijící v DPS využívají více sociálních služeb než seniori žijící mimo DPS.

Dle odpovědí respondentů využívá sociálních služeb 74% obyvatel DPS, z nichž nejčastěji se jedná o pečovatelskou službu – 72%. 26% obyvatel DPS žádné sociální služby nevyužívá. U obyvatel mimo DPS využívá sociálních služeb 47% dotázaných a opět je nejvyšší využití pečovatelské služby – 43%, osobní asistence 2% a 2% jiné (jeden dotazovaný uvedl zdravotní služby Charity).

I odpovědi na otázku č. 23 ukazují, že obyvatelům DPS poskytuje v 35% péči rodina, 19% využívá služeb poskytovatele sociálních služeb, 25% využívá kombinaci poskytovatele a rodiny, 2% kombinaci známých a poskytovatele a 19% obyvatel DPS zvládá vše bez pomoci. Nejvíce obyvatel z terénu – 30% zvládá vše bez pomoci, 24% využívá pomoci rodiny, 16% pomoci poskytovatele sociálních služeb, 15% pomáhá rodina v kombinaci s poskytovatelem a 7% pomáhají známí. Ostatní kombinace, uvedené v tabulce, činí v součtu 8%.

Z tabulek ohledně výše měsíčních nákladů na sociální služby je vidět, že celkem 75% obyvatel DPS vydává měsíčně finance na sociální služby, zatímco totéž se potvrdilo jen u 47% dotazovaných z terénu.

Z popsaných údajů lze vyvodit, že **hypotéza č. 1: seniori žijící v DPS využívají více sociálních služeb než seniori žijící mimo DPS, se potvrdila.**

Tabulka č. 30 Využívání sociálních služeb u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
pečovatelská služba	31	72%
osobní asistence	0	0%
průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba	0	0%
odlehčovací služby	1	2%
jiné	0	0%
nevyužívá	11	26%
celkem	43	100%

Tabulka č. 31 Využívání sociálních služeb u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
pečovatelská služba	29	43%
osobní asistence	1	2%
průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba	0	0%
odlehčovací služby	0	0%
jiné	1	2%
nevyužívá	35	53%
celkem	66	100%

Tabulka č. 32 Kdo poskytuje péči obyvatelům DPS?

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
nikdo	8	19%
děti, rodina	15	35%
známí	0	0%
poskytovatel	8	19%
jiný	0	0%
rodina + poskytovatel	11	25%
známí + poskytovatel	1	2%
rodina + jiný	0	0%
rodina + známí	0	0%
rodina + známí + poskytovatel	0	0%
rodina + poskytovatel + jiný	0	0%
celkem	43	100%

Tabulka č. 33 Kdo poskytuje péči obyvatelům mimo DPS?

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
nikdo	20	30%
děti, rodina	16	24%
známí	5	7%
poskytovatel	11	16%
jiný	0	0%
rodina + poskytovatel	10	15%
známí + poskytovatel	0	0%
rodina + jiný	1	2%
rodina + známí	1	2%
rodina + známí + poskytovatel	1	2%
rodina + poskytovatel + jiný	1	2%
celkem	66	100%

Tabulka č. 34 Výše měsíčních nákladů na sociální služby u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 200,-Kč	15	36%
do 500,-Kč	11	25%
do 1.000,-Kč	3	7%
do 3.000,-Kč	3	7%
do 5.000,-Kč	0	0%
nad 5.000,-Kč	0	0%
nevyužívá	11	25%
celkem	43	100%

Tabulka č. 35 Výše měsíčních nákladů na sociální služby u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 200,-Kč	5	8%
do 500,-Kč	10	15%
do 1.000,-Kč	9	14%
do 3.000,-Kč	6	9%
do 5.000,-Kč	0	0%
nad 5.000,-Kč	1	1%
nevyužívá	35	53%
celkem	66	100%

Hypotéza č. 2: *Finanční situace seniorů žijících v DPS je lepší než finanční situace seniorů žijících mimo DPS.*

Dle odpovědí v dotaznících vyplývá, že stejný podíl – 33% obyvatel DPS i lidí v terénu má příjmy do 10.000,-Kč, v kategorii příjmů do 15.000,-Kč již převládají obyvatelé DPS – 65%, oproti seniorům mimo DPS – 58%. Do 20.000,-Kč má měsíčně 2% lidí z DPS a 9% respondentů z terénu. Co se týče měsíčních příjmů, jsou na tom obě skupiny podobně.

Vezmeme-li měsíční náklady na bydlení, odpovědělo 40% obyvatel DPS, že tyto jejich náklady činí do 2.500,-Kč měsíčně a 60% obyvatel zaplatí za bydlení do 5.000,-Kč měsíčně. Nejvíce dotazovaných z terénu – 53% vydá za bydlení do 5.000,-Kč, následuje 29% obyvatel, kteří hradí měsíčně do 7.500,-Kč, 17% vydá do 2.500,-Kč a 1% do 10.000,-Kč měsíčně. V porovnání měsíčních výdajů na bydlení jsou na tom výrazně lépe obyvatelé DPS.

U otázky neuhrazených nákladů se procenta obou skupin naprosto shodují. 9% z obou forem bydlení má neuhrazené náklady a 91% je bez dluhů. U výše splátek se již procenta rozcházejí. Obyvatelé DPS splácí z 50% měsíční částku do 1.000,-Kč, a z 25% částky do 3.000,-Kč a do 5.000,-Kč. U obyvatel z terénu je největší procento těch, kteří měsíčně splácejí sumu do 2.000,-Kč – 49%, následují nastejno v 17% splátky ve výši do

500,-Kč, do 1.000,-Kč a nad 5.000,-Kč. Z uvedeného lze říci, že větší měsíční splátky neuhrazených nákladů mají obyvatelé, kteří žijí mimo DPS.

Z popsaných údajů lze vyvodit, že **hypotéza č. 2:** finanční situace seniorů žijících v DPS je lepší než finanční situace seniorů žijících mimo DPS, **se potvrdila.**

Tabulka č. 36 Celková výše měsíčních příjmů u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 10.000,-Kč	14	33%
do 15.000,-Kč	28	65%
do 20.000,-Kč	1	2%
nad 20.000,-Kč	0	0%
celkem	43	100%

Tabulka č. 37 Celková výše měsíčních příjmů u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 10.000,-Kč	22	33%
do 15.000,-Kč	38	58%
do 20.000,-Kč	6	9%
nad 20.000,-Kč	0	0%
celkem	66	100%

Tabulka č. 38 Výše měsíčních nákladů na bydlení u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 2.500,-Kč	17	40%
do 5.000,-Kč	26	60%
do 7.500,-Kč	0	0%
do 10.000,-Kč	0	0%
nad 10.000,-Kč	0	0%
celkem	43	100%

Tabulka č. 39 Výše měsíčních nákladů na bydlení u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 2.500,-Kč	11	17%
do 5.000,-Kč	35	53%
do 7.500,-Kč	19	29%
do 10.000,-Kč	1	1%
nad 10.000,-Kč	0	0%
celkem	66	100%

Tabulka č. 40 Neuhrazené náklady u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	4	9%
ne	39	91%
celkem	43	100%

Tabulka č. 41 Neuhrazené náklady u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano	6	9%
ne	60	91%
celkem	66	100%

Tabulka č. 42 Kolik činí měsíční splátka neuhrazených nákladů u obyvatel DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 500,-Kč	0	0%
do 1.000,-Kč	2	50%
do 2.000,-Kč	0	0%
do 3.000,-Kč	1	25%
do 5.000,-Kč	1	25%
nad 5.000,-Kč	0	0%
celkem	4	100%

Tabulka č. 43 Kolik činí měsíční splátka neuhrazených nákladů u obyvatel mimo DPS

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
do 500,-Kč	1	17%
do 1.000,-Kč	1	17%
do 2.000,-Kč	3	49%
do 3.000,-Kč	0	0%
do 5.000,-Kč	0	0%
nad 5.000,-Kč	1	17%
celkem	6	100%

Hypotéza č. 3: *Senioři žijící v DPS mají větší dostupnost sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS.*

Z odpovědí na otázku č. 20 vyplývá, že ve 100% případů jsou sociální služby dostupné pro obyvatele DPS. Obyvatelé v terénu odpověděli, že sociální služby jsou dostupné pro 95% z nich, pro 2% jsou dostupné pouze některé služby a pro 3% těchto seniorů jsou sociální služby nedostupné.

Z popsaných údajů lze vyvodit, že **hypotéza č. 3: senioři žijící v DPS mají větší dostupnost sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS, se potvrdila.**

Tabulka č. 44 Jsou sociální služby dostupné v místě bydliště pro obyvatele DPS?

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano, jsou dostupné	43	100%
pouze některé služby jsou dostupné	0	0%
dostupnost sociálních služeb je jen v omezené míře	0	0%
ne, jsou nedostupné	0	0%
celkem	43	100%

Tabulka č. 45 Jsou sociální služby dostupné v místě bydliště pro obyvatele mimo DPS?

ODPOVĚĎ	POČET	V PROCENTECH
ano, jsou dostupné	63	95%
pouze některé služby jsou dostupné	1	2%
dostupnost sociálních služeb je jen v omezené míře	0	0%
ne, jsou nedostupné	2	3%
celkem	66	100%

Význam pro sociální pedagogiku

Sociální pedagogika patří mezi pedagogické vědy a je součástí věd o člověku. Stará se o člověka v celé jeho životní dráze, tzn. od narození až do smrti. Začíná obvykle působit tam, kde se vyskytne nějaký problém. Vzhledem k tomu, že i seniorská skupina populace má svá specifika a své problémy, lze využít sociální pedagogiku i tady. U seniorů může například pomáhat také se zlepšením kvality jejich života.

Dle Bakošové existuje úzký vztah mezi sociální pedagogikou a gerontopedagogikou. Jejím předmětem je podle ní „*skúmanie a systematizácia poznatkov týkajúcich sa preseniorskej edukácie (príprava na starobu a starnutie), vlastnej edukácie v seniorskom veku, ako i transgeneračnej proseniorskej edukácie zameranej na seniorskomedzigeneračnú problematiku.*“⁹⁷

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, senioři jsou velice ohroženou skupinou obyvatelstva. Jsou křehčí a zranitelnější, než mladší ročníky. Jejich biorytmy jsou pomalejší, mají rádi, když svět kolem nich má svůj řád, ve kterém se orientují, kde jsou „doma“. V současné hektické době, která se neustále mění, s obrovským životním tempem, které mají potíže zvládat i mladší lidé, v dnešním chaotickém světě, který se rychle mění na svět virtuální, se nelze divit, že lidé, kteří se narodili na začátku minulého století, jsou vykolejeni, ztraceni a mají pocit, že již ničemu nerozumí, nic nezvládají, a tudíž už k ničemu nejsou a do této doby se nehodí.

Úkolem sociální pedagogiky je proto také pomoc s hledáním vnitřní identity a zakotvení pro ty, kteří současnému tempu již nemohou stačit, nedisponují dostatečnou flexibilitou a v důsledku toho selhávají. „*Je tedy potřeba, abychom se učili ovládat strategie pro zvládání těžších životních situací, prohrávat, ale nezústat definitivně poraženi.*“⁹⁸

Sociální pedagogika v širším pojetí disciplíny se dle Krause „*zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí,*

⁹⁷ BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Public promotion s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3, s. 81

⁹⁸ JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80 7312038-0. s. 217

*keré se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti.*⁹⁹

4.5 Diskuse

Svůj výzkum jsem prováděla u seniorů ve městě o velikosti 35000 obyvatel. Nejedná se o reprezentativní výzkum, který by bylo možno porovnat s výsledky velkých, například celostátních výzkumů. Přesto lze některé aspekty porovnat.

Hypotézu č. 1, senioři žijící v DPS využívají více sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS, která se v mém výzkumu potvrdila, lze porovnat s výzkumem Vacka a Klána o kvalitě života českých seniorů v roce 2014. Ti uvádějí, že sociální služby nevyužívá 81% dotázaných, sociální služby – pečovatelku, obědy využívá 13% dotázaných, sociální podporu – příspěvky využívají 2% dotázaných a ostatní služby využívají 4% dotázaných. *„Sociální služby jsou seniory využívány málo. A to, i když na ně mají do značné míry nárok. Je zarážející, že minimum seniorů (pouze 2 %) využívá různé příspěvky od státu, jako příspěvek nebo příplatek na bydlení. Někteří senioři mají nárok i na příspěvek k nemohoucnosti. V připomínkách tazatelů se často vyskytovala možnost využívání pečovatelky. V menší míře se vyskytla možnost využívání charity. Pokud jde o ostatní služby (formálně se nejedná o sociální služby), vyjadřovali se senioři minimálně.*¹⁰⁰

Srovnatelné závěry lze najít v mém výzkumu v tabulce 21, kde 77% dotázaných nepobírá PNP, v tabulce 22 je uvedeno, že 83% respondentů nepobírá příspěvek na mobilitu, 100% dotázaných nepobírá příspěvek nebo doplatek na bydlení – viz tabulka č. 23, 24% nepobírá žádné další dávky, což se ukázalo v tabulce č. 24 a z tabulky č. 26

⁹⁹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3, s. 46

¹⁰⁰ VACEK, Lubomír a Jan KLÁN. Zpráva ze sociologického šetření kvalita života českých seniorů v roce 2014. [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: www.klubspolved.cz/ZPRAVA_z_vyzkumu_senioru_54-14.docx

vyplývá, že 55% dotázaných využívá pečovatelskou službu a 42% nevyužívá žádných sociálních služeb.

Rada seniorů ČR vypracovala analýzu spotřeby domácností seniorů v posledních deseti letech. Jednalo se o sociologické šetření, které mělo posoudit kvalitu života českých seniorů. Jeden z poznatků se týkal výše měsíčních příjmů. „*Celkový disponibilní příjem do 10 000 Kč přiznalo 38 % dotázaných, příjem mezi 10 000 až 20 000 Kč přiznalo 55 % dotázaných a příjem nad 20 000 Kč přiznalo 4 % dotázaných.*“¹⁰¹ Pokud srovnám celkové příjmy všech mnou dotázaných (tabulka č. 14, str. 83), a vezmu v potaz omezený počet respondentů a místně omezené výzkumné šetření, vycházejí mé výsledky podobně.

Potvrzená hypotéza č. 2, která říká, že finanční situace seniorů žijících v DPS je lepší než finanční situace seniorů žijících mimo DPS, se opírá mimo jiné o výsledky v tabulce č. 38 a 39 na straně 104. Můj výzkum ale zahrnoval muže i ženy, kteří žijí samostatně i ve dvou a vícečlenných domácnostech. Pokud by se vyhodnocení omezilo jen na ženy, které mají statisticky menší důchody, a žijící v jednočlenné domácnosti, byly by výsledky podobné analýze Rady seniorů. „*Dostatečná sociální ochrana nájemního bydlení osamocených senierek a seniorů stále neexistuje, osamělí senioři a seniorky vynakládají na nájemní bydlení 42 a více procent disponibilních příjmů. Sektor sociálního bydlení není v České republice definován, převis poptávky nad nabídkou seniorského bydlení dosahuje 77 000 malometrážních bytů a bytů s pečovatelskou službou.*“¹⁰²

Pokud se zaměříme na výdaje seniorů, které jsem zpracovala v tabulkách č. 15, 16, 17 a 18, lze souhlasit se závěry výzkumu Havlíkové. „*Výzkumem bylo zjištěno, že co se týká finanční stránky, jsou respondenti většinou skromní a postačí si s tím, co mají k dispozici. Ve výzkumu se potvrdilo to, co uvádějí Sak a Kolesárová*¹⁰³, že nejvíce

^{101,102} Memorandum ke zvýšení kvality života českých seniorů. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/10/Rada-senior%C5%AF-%C4%8CR-Memorandum-ke-zv%C3%BD%C5%A1en%C3%AD-kvality-%C5%BEivota-%C4%8Desk%C3%BDch-senior%C5%AF-2.-%C5%99%C3%ADjna-2014.pdf>

¹⁰³ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5. s. 139, 143.

finančních prostředků vydávají za potraviny, bydlení a léky. Nejméně potom za oblečení.“¹⁰⁴

Potvrzenou hypotézu č. 3 senioři žijící v DPS mají větší dostupnost sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS lze též porovnat se závěry diplomové práce Havlíkové. „Výzkumem bylo zjištěno, že význam bydlení seniorů v DPS dle výpovědi respondentů spočívá především v tom, že přímo v domě se nachází pečovatelská služba a pokud senioři nezvládají péči o domácnost nebo o sebe samotné, mohou si příslušné úkony u pečovatelské služby objednat. Respondenti tak mají pocit jistoty, že je o ně postaráno.“¹⁰⁵

^{104, 105} HAVLÍKOVÁ, Jitka. *Senioři v domě s pečovatelskou službou a jejich seberealizace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D. [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/389865/fss_m/3._verze.txt

ZÁVĚR

Senior – toť fenomén dnešní doby. Jsme neustále konfrontováni s fakty, že se prodlužuje věk dožití, neustále se zvyšují výdaje na důchody, a aby bylo z čeho je vyplácet, zvyšuje se ruku v ruce s nimi též věk odchodu do důchodu. Seniorů přibývá a aktivních pracujících ubývá. Děti se rodí stále méně a na důchody budoucích seniorů už nebude mít kdo vydělávat. To všechno nejsou jen nějaké hrozby prognostiků a statistiků pro budoucích sto let, to nejsou planá slova, to je dnešní realita. Tu je nutno přijmout a vyrovnat se s ní. K tomu bude nutné změnit spoustu zákonů, výpočtů a stávajících a zatím fungujících systémů. Bude se muset přizpůsobit ekonomika, zdravotnictví, ale i sociální a další služby. Budou se muset přizpůsobit sami lidé a přijmout fakt, že všechno je dnes jinak, než bylo dřív.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na seniory a to především na finanční aspekty, které seniorský věk provázejí. Zajímalo mě, jaké mají senioři příjmy a za co peníze vydávají, jakými sociálními dávkami si svůj příjem mohou zvýšit a které sociální služby mohou čerpat.

V teoretické části jsem se zprvu krátce věnovala charakteristikám stárnutí a stáří. Následně jsem shrnula druhy sociálních služeb, jejich kvalitu, dostupnost a jejich způsoby financování. Celá druhá kapitola se podrobně zabývá sociálními dávkami, které mohou senioři, ale nejen oni, čerpat. Rozdělena je dle druhů dávek na dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči. V poslední části jsem popsala důchodový systém v ČR a současné doplňkové důchodové systémy. Věnovala jsem se finanční gramotnosti seniorů, což je dle mého pohledu velmi důležité téma a do doby uveřejnění snímku Šmejdi možná trochu opomíjené. Závěrem jsem se věnovala age managementu, který se zabývá pracovním uplatněním lidí ve věku nad padesát let a bojuje proti diskriminaci starších pracovníků.

Praktickou část tvoří empirický výzkum a jeho vyhodnocení. Zvolila jsem kvantitativní výzkumnou strategii a pomocí dotazníků jsem chtěla zmapovat, porovnat a zhodnotit finanční situaci lidí žijících v domech s pečovatelskou službou a mimo ně. Stanovila jsem si tři hypotézy, které jsem výzkumem ověřila. Předpokládala jsem, že senioři žijící v DPS využívají více sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS. Tato hypotéza se potvrdila. U hypotézy o lepší finanční situaci seniorů žijících v DPS než

seniorů žijících mimo DPS jsou v příjmech obě skupiny srovnatelné, ale náklady a též neuhrazené náklady mají větší lidé z terénu. Proto byla i tato hypotéza potvrzena. V posledním případě jsem ověřovala, zda senioři žijící v DPS mají větší dostupnost sociálních služeb než senioři žijící mimo DPS. Z výzkumu vyplynulo, že sociální služby jsou dostupné pro obě skupiny obyvatel, ale v procentuálním poměru převládala dostupnost u obyvatel DPS, hypotéza byla tudíž také potvrzena.

Z výzkumu vyplynulo, že více než polovině všech dotázaných seniorů poskytuje péči rodina, příbuzní a známí. Tento fakt vnímám velmi pozitivně, ukazuje totiž na to, že i přes „křizi současné rodiny“ zůstává zachována mezigenerační solidarita. Další zjištění z výzkumu je fakt, že sociální dávky a příspěvky, které jsou pro seniory určeny, jimi nejsou využívány. Kromě příspěvku na péči, který čerpá čtvrtina dotázaných a příspěvku na mobilitu (17% dotázaných), nečerpá další dávky a příspěvky nikdo z celého souboru respondentů. Senioři často vůbec nevědí o možnostech, které mohou využít, obtěžuje je administrativní zátěž s vyřizováním spojená, nebo nechtějí nikde „prosit“. Myslím, že toto by se mělo změnit a mohla by k tomu být nápomocná i větší vstřícnost vyřizujících úředníků. Fakt, že sociální služby jsou téměř všem seniorům dostupné, pokládám za velmi příznivý. Ukazuje to na širokou síť sociálních služeb, kterých mohou senioři v případě potřeby využívat a s jejich pomocí být nadále aktivní a soběstační.

Výzkum byl prováděn pouze v místě mého bydliště, proto mají výsledky vypovídací hodnotu opět jen pro naše město a nelze je zobecnit. Přesto bylo v diskusi porovnáno několik kritérií s dalšími nezávislými výzkumy a výsledky je možno označit za srovnatelné. Výsledky by mohly posloužit též při aktualizaci sítě sociálních služeb a střednědobého plánu pro rozvoj sociálních služeb.

Senioři žijí mezi námi a jsou plnohodnotnou součástí naší společnosti. Nejsou to jen velmi staří, nemocní a nemohoucí lidé, čekající, kdy přijde konec jejich života. Je nutno s nimi počítat ve všech oblastech a nahlížet na ně jako na lidi, kteří mohou dalším generacím předat spoustu důležitých znalostí a dovedností, kteří jsou schopni se uplatnit a žít svůj smysluplný život. Pokud se nám poštěstí, staneme se také seniory. Potom budeme moc rádi, pokud nás společnost neodsune na okraj jako nepotřebné, pokud si zachováme do co možná nejvyššího věku samostatnost, soběstačnost, lidskou důstojnost a respekt ostatních. Dopřejme toto dnešním seniorům a vychovejme budoucí generace k úctě ke stáří a tak, abychom jednou i díky nim byli spokojenými seniory.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

[1] Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

[2] Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

[3] Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

[4] Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením

[5] Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

[6] Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

[7] Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů

[8] Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření

[9] Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

[20] Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

[31] Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálních službách a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) v znění neskorších předpisů

[42] Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

[53] Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Literatura

- [64] ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení I. část*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 247 s. ISBN 80-246-0092-7.
- [75] ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení II. část – Sociální péče*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 426 s. ISBN 80-246-0197-4.
- [86] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Public promotion s.r.o., 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [97] ČÁMSKÝ, Pavel, Jan SEMBDNER a Dagmar KRUTILOVÁ. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 263 s. ISBN 978-80-262-0027-7.
- [108] ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 238 s. ISBN 978-80-247-4544-2.
- [19] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [20] JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 807312038-0.
- [21] KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.
- [22] KOCIANOVÁ, Renata. *Personální řízení: východiska a vývoj*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2012, 149 s. ISBN 978-80-247-3269-5.
- [23] KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005, 79 s. ISBN 80-7254-662-7.
- [24] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [25] KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 5., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

- [26] MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.
- [27] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. I. vydání. ISBN 80-210-3345-2.
- [28] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.
- [29] MÜHLPACHR, Pavel. a kol. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011.
- [30] POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 158 s. ISBN 978-80-247-3271-8.
- [31] REIDL, Andreas. *Senior - zákazník budoucnosti: marketing orientovaný na generaci 50+*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6.
- [32] RUBEŠ, Lukáš. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia s. r. o., 2013, 137 s. ISBN 978-80-260-3892-4.
- [33] RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. ISBN 978-80-7263-821-5.
- [34] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 225 s. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [35] STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 319 s. ISBN 80-7178274-2.
- [36] SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. ISBN 978-80-247-4479-7.
- [37] TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- [38] VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 103 s. ISBN 80-858501-6-8.

[39] VESELÁ, Jitka. *Sociální služby poskytované seniorům v domácnostech*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2003, ISBN 80-239-1353-0.

Periodika

[40] GUMAN, Ivan. *Problematika výpočtu vyrovnávací platby*. Pracovní materiál ze školení. 2014.

[41] KUNEŠOVÁ, Lada. Současný stav a legislativní změny u průkazů osob se zdravotním postižením. *Odborný časopis Sociální služby*. 2014, roč. 16, č. 8-9/2014, s. 47. ISSN 1803-7348.

[42] MARKSOVÁ, Michaela. Chceme vytvořit přívětivější systém. *Odborný časopis Sociální služby*. 2014, roč. 16, 8-9/2014, s. 21. ISSN 1803-7348.

[43] POSPÍŠIL, David. Původní smysl inspekcí se vytratil. *Rezidenční péče: odborný čtvrtletník pro management ústavů sociální péče*. Praha: Marcom, 2014, roč. 10, č. 2/2014, s. 2. ISSN 1801-8718.

[44] *Sít' sociálních služeb a její využití v praxi*. Zvyšování informovanosti k podpoře fungování systému plánování a financování sítě sociálních služeb KHK. Pracovní materiál ze školení. 2014.

Internetové zdroje

[45] AGE MANAGEMENT O. S. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.agemanagement.cz/>

[46] BEZNOSKA, Adolf in *Vláda pohřbívá Nečasovu penzijní reformu, skončí v lednu 2016*. [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/vlada-pohrbiva-necasovu-duchodovou-reformu-fzj/ekonomika.aspx?c=A141112_121157_ekonomika_kop

[47] DIVERZIFIKOVANÉ TÝMY JSOU NUTNÉ I UŽITEČNÉ. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/diverzifikovane-tymy-jsou-nutne-i-uzitecne-rika-radek-spicar-ze-skody-auto>

[48] DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z:

<http://www.finance.cz/pojisteni/osoby/zivotni-pojisteni/duchodove/>

[49] HAVLÍKOVÁ, Jitka. *Senioři v domě s pečovatelskou službou a jejich seberealizace*. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D. [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/th/389865/fss_m/3._verze.txt

[50] KALVACH, Zdeněk. *Geriatric, geriatrický pacient a praktický lékař* [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: <http://www.edukafarm.cz/c549-geriatric-geriatricky-pacient-a-prakticky-lekar>

[51] KONFERENCE O SOCIÁLNÍM BYDLENÍ. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.rscr.cz/2015/01/konference-o-socialnim-bydleni/>

[52] MEMORANDUM KE ZVÝŠENÍ KVALITY ŽIVOTA ČESKÝCH SENIORŮ. [online]. [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/10/Radasenior%C5%AF%C4%8CRMemorandumkezv%C3%BD%C5%A1en%C3%ADkvality%C5%BEivota%C4%8Desk%C3%BDchsenior%C5%AF-2.-%C5%99%C3%ADjna-2014.pdf>

[53] METODICKÁ INFORMACE K POSUZOVÁNÍ VZNIKU NÁROKU NA DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17990/Methodicka_informace_davka.pdf

[54] Ministerstvo financí - NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 2010. [online]. [cit. 2014-11-5]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/FG/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf

[55] MPSV – ČÁSTKY ŽIVOTNÍHO MINIMA A EXISTENČNÍ MINIMUM [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

[56] NAKUP, NEBO UVIDÍŠ! ŠMEJDI ANEB LIDSKÝ HYENISMUS V PRAXI. [online]. [cit. 2015-01-2]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/222483-nakup-nebo-uvidis-smejdi-aneb-lidsky-hyenismus-v-praxi/>

[57] OBJEM VYPLACENÝCH DŮCHODŮ V KRAJÍCH K 31. 12. 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: [http://](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=SZB0101PU_KR&vo=tabulka&kapitola_id=16)

vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=SZB0101PU_KR&vo=tabulka&kapitola_id=16

[58] PILÍŘE ČESKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU [online]. [cit. 2015-01-23].

Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/duchodovy-system/>

[59] III. PILÍŘ ČESKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU – DOPLŇKOVÉ PENZIJNÍ SPOŘENÍ. [online]. [cit.2015-01-13]. Dostupné z:

<http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnkove-penzijni-sporeni/>

[60] POČET VYPLACENÝCH PŘÍSPĚVKŮ NA PÉČI PŘIZNANÝCH ZA ČERVEN 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B70026583D/\\$File/310035145s.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/B70026583D/$File/310035145s.pdf)

[61] POSTAVENÍ ZAMĚSTNANCŮ NAD PADESÁT LET NA TRHU PRÁCE.

[online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z:

http://www.equalcr.cz/files/clanky/532/Postaveni_zamestnancu_nad_50_let.pdf

[62] PROČ A JAK ROZVÍJET LIDSKÉ ZDROJE V MALÉM A STŘEDNÍM PODNIKU. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z:

<http://www.nvf.cz/assets/docs/52f02209f72283d9d60063bfedf7f75d/536-0/e-kniha-proc-a-jak-rozvijet-lidske-zdroje-v-msp.pdf>

[63] PRŮMĚRNÁ MĚSÍČNÍ VÝŠE DŮCHODŮ V ROCE 2013 [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupné z:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=SZB0071UU&vo=tabulka&kapitola_id=16

[64] PŘÍPLATEK K DŮCHODU KE ZMÍRNĚNÍ NĚKTERÝCH KŘIVD ZPŮSOBENÝCH KOMUNISTICKÝM REŽIMEM. [online]. [cit. 2015-02-18].

Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/odskodneni/priplatek-k-duchodu-ke-zmirneni-nekterych-krivd-zpusobenychkomunistickym-rezimem.htm>

[65] SOCIÁLNÍ REFORMA MPSV. Dávky péstounské péče 2013 [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf

[66] STRUČNÝ PRŮVODCE ZÁKONEM O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH [online].

[cit. 2014-09-20]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>

[67] ŠMEJDI ANEB SONDA DO VYMÝVÁNÍ MOZKŮ SENIORŮ. [online]. [cit.

2015-01-2]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/222278-smejdi-aneb-sonda-do-vymyvani-mozku-senioru/>

[68] TŘETÍ KARIÉRA. [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z:

<http://www.esfcr.cz/projekty/treti-kariera>

[69] UNION OF THE ELEKTRICITY INDUSTRY EURELECTRIC. [online]. [cit.

2014-11-09]. Dostupné z:

<http://www.eurelectric.org/Demographic/CZ/toolkitczechp11.htm>

[70] VACEK, Lubomír a Jan KLÁN. *Zpráva ze sociologického šetření kvalita života*

českých seniorů v roce 2014. [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z:

www.klubspolved.cz/ZPRAVA_z_vyzkumu_senioru_54-14.docx

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte závislého na pomoci jiné fyzické osoby.....	37
Tab. 2. Počet vyplacených příspěvků na péči přiznaných za červen 2013.....	48
Tab. 3. Zaradenie do stupňa odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby na základe dosiahnutých bodov a určenie rozsahu odkázanosti.....	49
Tab. 4. Průměrná měsíční výše důchodů v roce 2013.....	52
Tab. 5. Objem vyplacených důchodů v krajích k 31. 12. 2013.....	53
Tab. 6 Odpověď na otázku č. 1, graf č. 1.....	78
Tab. 7 Odpověď na otázku č. 2, graf č. 2.....	79
Tab. 8 Odpověď na otázku č. 3, graf č. 3.....	80
Tab. 9 Odpověď na otázku č. 4, graf č. 4.....	81
Tab. 10 Odpověď na otázku č. 5, graf č. 5.....	82
Tab. 11 Odpověď na otázku č. 6, graf č. 6.....	83
Tab. 12 Odpověď na otázku č. 7, graf č. 7.....	84
Tab. 13 Odpověď na otázku č. 8, graf č. 8.....	85
Tab. 14 Odpověď na otázku č. 9, graf č. 9.....	86
Tab. 15 Odpověď na otázku č. 10, graf č. 10.....	87
Tab. 16 Odpověď na otázku č. 11, graf č. 11.....	88
Tab. 17 Odpověď na otázku č. 12, graf č. 12.....	89
Tab. 18 Odpověď na otázku č. 13, graf č. 13.....	90
Tab. 19 Odpověď na otázku č. 14, graf č. 14.....	91
Tab. 20 Odpověď na otázku č. 15, graf č. 15.....	92
Tab. 21 Odpověď na otázku č. 16, graf č. 16.....	93
Tab. 22 Odpověď na otázku č. 17, graf č. 17.....	94
Tab. 23 Odpověď na otázku č. 18, graf č. 18.....	95
Tab. 24 Odpověď na otázku č. 19, graf č. 19.....	96
Tab. 25 Odpověď na otázku č. 20, graf č. 20.....	97
Tab. 26 Odpověď na otázku č. 21, graf č. 21.....	98
Tab. 27 Odpověď na otázku č. 22, graf č. 22.....	99
Tab. 28 Odpověď na otázku č. 23, graf č. 23.....	100

Tab. 29 Rozdělení respondentů dle druhu bydlení.....	101
Tab. 30 Využívání sociálních služeb u obyvatel DPS.....	102
Tab. 31 Využívání sociálních služeb u obyvatel mimo DPS.....	103
Tab. 32 Kdo poskytuje péči obyvatelům DPS?.....	103
Tab. 33 Kdo poskytuje péči obyvatelům mimo DPS?.....	104
Tab. 34 Výše měsíčních nákladů na sociální služby u obyvatel DPS.....	104
Tab. 35 Výše měsíčních nákladů na sociální služby u obyvatel mimo DPS.....	105
Tab. 36 Celková výše měsíčních příjmů u obyvatel DPS.....	106
Tab. 37 Celková výše měsíčních příjmů u obyvatel mimo DPS.....	106
Tab. 38 Výše měsíčních nákladů na bydlení u obyvatel DPS.....	107
Tab. 39 Výše měsíčních nákladů na bydlení u obyvatel mimo DPS.....	107
Tab. 40 Neuhrazené náklady u obyvatel DPS.....	107
Tab. 41 Neuhrazené náklady u obyvatel mimo DPS.....	108
Tab. 42 Kolik činí měsíční splátka neuhrazených nákladů u obyvatel DPS.....	108
Tab. 43 Kolik činí měsíční splátka neuhrazených nákladů u obyvatel mimo DPS	108
Tab. 44 Jsou sociální služby dostupné v místě bydliště pro obyvatele DPS?.....	109
Tab. 45 Jsou sociální služby dostupné v místě bydliště pro obyvatele mimo DPS?	109

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Seznam druhů a typů zvláštních pomůcek určených osobám se zdravotním postižením, na jejichž pořízení se poskytuje příspěvek na zvláštní pomůcku.

P II: Sociální zabezpečení.

P III: Dotazník

PŘÍLOHA P I: Seznam druhů a typů zvláštních pomůcek určených osobám se zdravotním postižením, na jejichž pořízení se poskytuje příspěvek na zvláštní pomůcku.

Dle přílohy č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

I. Zvláštní pomůcky určené osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí

1. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 přílohy k zákonu:

- a) **dodatečná úprava motorového vozidla**; jedná se o úpravy vyžadující montáž, např. ruční ovládání, usnadňování nastupování, nakládání vozíku,
- b) **stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC**; jedná se o stavební práce a s nimi nezbytně související materiál na úpravu (nikoli o obklady, podlahové krytiny, sanitu apod.).

2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. c), d), g), j) a k) přílohy k zákonu:

speciální komponenty osobního počítače, např. uzpůsobená klávesnice, myš, speciální programové vybavení.

3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. a), b), d) až i) přílohy k zákonu:

- a) **nájezdové ližiny**,
- b) **přenosná rampa**,
- c) **schodolez**,
- d) **schodišťová plošina**, včetně instalace,
- e) **stropní zvedací systém**, včetně instalace.

4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. a) až g), i) a j) přílohy k zákonu:

stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě.

5. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 1 písm. a), b), d), i) a l) přílohy k zákonu:

schodišťová sedačka, včetně instalace.

II. Zvláštní pomůcky určené těžce zrakově postiženým osobám

1. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 přílohy k zákonu:

- a) **kalkulátor s hlasovým výstupem**,
- b) **digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem**,
- c) **digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo braillským displejem**,
- d) **speciální programové vybavení pro zrakově postižené.**

2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. a) a b) přílohy k zákonu:

- a) **vodicí pes,**
- b) **slepecký psací stroj,**
- c) **DYMO kleště,**
- d) **elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,**
- e) **elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,**
- f) **indikátor barev pro nevidomé,**
- g) **měřicí přístroje pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem,**
- h) **braillový displej pro nevidomé,**
- i) **tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé,**
- j) **hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé.**

3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. a) až c) přílohy k zákonu:

diktafon.

4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 2 písm. b) až d) přílohy k zákonu:

- a) **kamerová zvětšovací lupa,**
- b) **digitální zvětšovací lupa.**

III. Zvláštní pomůcky určené těžce sluchově postiženým osobám

1. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 přílohy k zákonu:

- a) **signalizace bytového zvonku,** signalizace **domovního zvonku,** včetně instalace,
- b) **signalizace pláče dítěte,** včetně instalace,
- c) **speciální programové vybavení** (aplikace do telefonu, programy do osobního počítače) pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo znakové řeči.

2. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. b) přílohy k zákonu:

individuální indukční smyčka.

3. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. c) přílohy k zákonu:

- a) **elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé,**
- b) **elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé.**

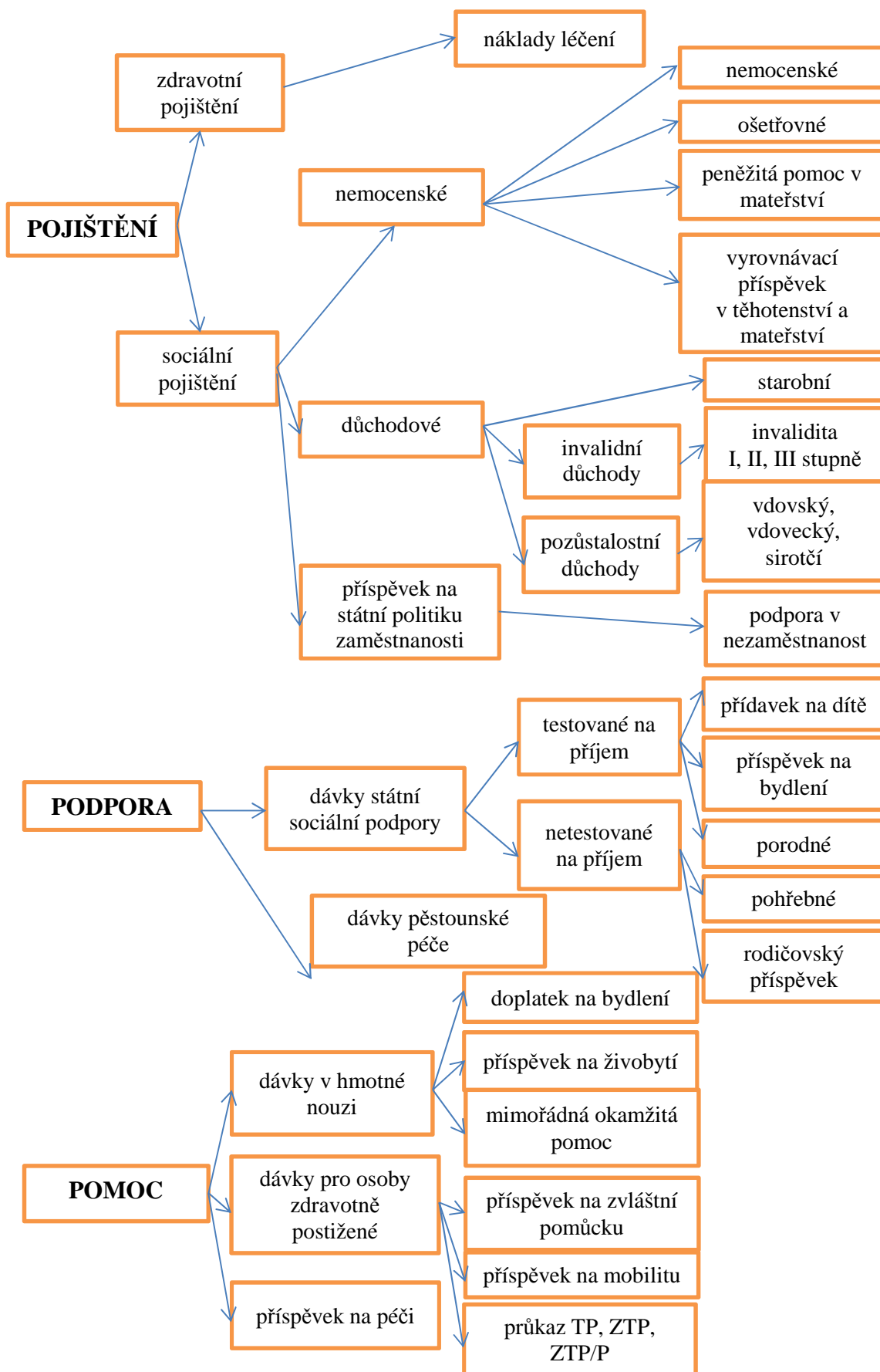
4. Osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 3 písm. b) a c) přílohy k zákonu:

- a) **zařízení pro poslech audiovizuálního zařízení,**
- b) **signalizace telefonního zvonění,**
- c) **telefonní zesilovač.**

IV. Zvláštní pomůcky určené osobám se zdravotním postižením, které je uvedeno v části I bodě 4 přílohy k zákonu

- a) **motorové vozidlo,**
- b) **speciální zadržní systémy** (nikoli běžné dětské autosedačky).

PŘÍLOHA P II: Struktura sociálního zabezpečení

PŘÍLOHA P III: Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Topalovská a jsem studentkou 2. ročníku magisterského studijního oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Na závěr studia zpracovávám diplomovou práci na téma: „**Ekonomická situace seniorů a finanční dostupnost sociálních služeb**“.

Cílem mé práce je zmapovat ekonomickou situace seniorů v našem městě a jejich dostupnost sociálních služeb. Obracím se na Vás proto prostřednictvím svého dotazníku a prosím o pravdivé vyplnění všech otázek.

Dotazník je zcela anonymní a údaje v něm obsažené budou využity pouze ke zpracování mé diplomové práce.

Děkuji za Váš čas, ochotu a spolupráci.

Bc. Kateřina Topalovská DiS.

1. Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž

2. Věk

- a) 60 - 65 let
- b) 66 – 70 let
- c) 71 – 75 let
- d) 76 – 80 let
- e) 80 – 85 let
- f) 86 – 90 let
- g) Nad 90 let

3. Rodinný stav

- a) Svobodný/á
- b) Ženatý/vdaná
- c) Rozvedený/á
- d) Vdovec/vdova

4. Kolik osob tvoří vaši domácnost?

- a) Jednočlenná domácnost
- b) Dvoučlenná domácnost (manželé, partneři, rodič s dítětem)
- c) Vícečlenná domácnost (společné soužití s dětmi, vnoučaty, případně s dalšími blízkými)
- d) Jiné (uveďte, prosím.....)

5. Forma Vašeho bydlení

- a) Vlastní bydlení (dům/byt je Vaším majetkem)
- b) Spoluvlastnictví (dům/byt vlastníte dohromady s některými členy rodiny)
- c) Nájemní bydlení (nájem, podnájem bytu/domu/místnosti)
- d) Byt v DPS (dům s pečovatelskou službou)
- e) Družstevní
- f) Jiné (uveďte, prosím.....)

6. Druh bydlení

- a) Rodinný dům
- b) Byt
- c) Místnost
- d) Ubytovna
- e) U známých/příbuzných
- f) Jiné (uveďte, prosím
.....)

7. Velikost obývaných prostor

- a) 1+kk - garsoniera
- b) 1+1
- c) 2+1
- d) 3+1
- e) 4+1
- f) Větší

8. Druh příjmu (je možno zakroužkovat více možností)

- a) Starobní důchod
- b) Invalidní důchod
- c) Vdovský/vdovecký důchod
- d) Příjem z výdělečné činnosti
- e) Jiné (uveďte, prosím

9. Celková výše příjmů

- a) Do 10.000,- Kč
- b) Do 15.000,-Kč
- c) Do 20.000,-Kč
- d) Nad 20.000,-Kč

10. Výše měsíčních nákladů na bydlení (nájem + zálohy na vodu, elektřinu, plyn, topení, a další)

- a) Do 2.500,-Kč
- b) Do 5.000,-Kč
- c) Do 7.500,-Kč
- d) Do 10.000,-Kč
- e) Nad 10.000,-Kč

11. Výše měsíčních nákladů na stravu

- a) Do 3.000,-Kč
- b) Do 5.000,-Kč
- c) Do 7.000,-Kč
- d) Nad 7.000,-Kč

12. Výše měsíčních nákladů na léky

- a) Do 200,-Kč
- b) Do 500,-Kč
- c) Do 1.000,-Kč
- d) Nad 1.000,-Kč
- e) Nemám pravidelné měsíční náklady na léky

13. Ostatní měsíční výdaje (oblečení, cestování, kultura, dárky a jiné, kromě splátek dluhů)

- a) Do 1.000,-Kč
- b) Do 2.000,-Kč
- c) Do 5.000,-Kč
- d) Nad 5.000,- Kč

14. Máte neuhrazené náklady? (dluhy, půjčky, exekuce, atd.)

- a) Ano
- b) Ne

15. Pokud ano, kolik činí jejich měsíční splátka?

- a) Do 500,-Kč
- b) Do 1.000,-Kč
- c) Do 2.000,- Kč
- d) Do 3.000,- Kč
- e) Do 5.000,-Kč
- f) Nad 5.000,-Kč

16. Pobíráte Příspěvek na péči a v jaké výši?

- a) I. stupeň 800,-Kč
- b) II. stupeň 4.000,-Kč
- c) III. stupeň 8.000,-Kč
- d) IV. stupeň 12.000,-Kč
- e) Nepobírám Příspěvek na péči

17. Pobíráte příspěvek na mobilitu (400,-Kč)?

- a) Ano
- b) Ne

18. Pobíráte příspěvek, případně doplatek na bydlení?

- a) Ano
- b) Ne

19. Pobíráte nějaké další dávky? (dávky hmotné nouze, státní sociální podpory, příp. jiné) Pokud ano, uveďte, prosím, jaké:

20. Jsou pro Vás sociální služby dostupné v místě Vašeho bydliště?

- a) Ano, jsou dostupné
- b) Pouze některé služby jsou dostupné
- c) Dostupnost sociálních služeb je jen v omezené míře
- d) Ne, jsou nedostupné

21. Využíváte sociálních služeb, a jakých?

- a) Pečovatelská služba
- b) Osobní asistence
- c) Průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba
- d) Odlehčovací služby
- e) Jiné, uveďte, prosím jaké.....

22. Výše měsíčních nákladů na sociální služby?

- a) Do 200,-Kč
- b) Do 500,-Kč
- c) Do 1.000,-Kč
- d) Do 5.000,-Kč
- e) Nad 5. 000,-Kč

23. Kdo Vám poskytuje péči?

- a) Nikdo, vše zvládám sám/sama
- b) Děti, rodina, příbuzní
- c) Známi
- d) Poskytovatel sociálních služeb (pečovatelská služba, charita, atd.)
- e) Jiný, uveďte, prosím, kdo:.....